

”Suunnatonta pelkoa -- iloa, onnea ja rakkautta”

Vanhemmuus Perheeksi-ryhmäneuvolaan
osallistuneiden kertomana

Taru Kilpelä
Vappu Vierelä
Pro gradu -tutkielma
2016
Sosiaalityö
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Suunnatonta pelkoa -- iloa, onnea ja rakkautta” Vanhemmuus Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana

Tekijä: Taru Kilpelä ja Vappu Vierelä

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 94

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa vanhemmuudesta sekä Rovaniemellä toimivasta Perheeksi-ryhmäneuvolasta vanhemmuuden tukena. Perheeksi-ryhmäneuvola on tarkoitettu ensimmäistä kertaa vanhemmiksi tuleville ja sen tarkoituksena on vahvistaa vanhemmuutta sekä tukea perhettä kokonaisuutena. Rovaniemellä Perheeksi-ryhmäneuvola on uusi neuvolapalvelu, jonka vuoksi tutkimusaihe on ajankohtainen ja tärkeä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui vanhemmuuden ja perheen teemoihin. Tutkimus oli laadullinen ja sitä lähestyttiin fenomenologis-hermeneuttisesti vanhempien kokemana ja kertomana. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla kymmentä ryhmäneuvolaan osallistunutta perhettä syksyllä 2016. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna ja aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimustulokset osoittavat, että vanhemmuus on ajassa ja paikassa rakentuva ja muuttuva kokonaisuus. Vanhemmuutta määritellään tunteiden, toiminnan, roolien ja uuden elämäntilanteen kautta suhteessa lähipiiriin ja yhteiskuntaan. Vanhemmuutta rakentavat parisuhde, lapsuudenkokemukset, koulutus, tieto, työ ja ympäristö. Tutkimuksen mukaan ryhmäneuvola tukee ja vahvistaa vanhemmuutta ja erityisesti ryhmäneuvolan mahdollistaman vertaistuen merkitys korostuu.

Tutkimus tuottaa tietoa lasten, vanhempien ja perheiden kanssa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan toimijoille. Tutkimustuloksia voidaan konkreettisesti hyödyntää ryhmäneuvolapalveluiden arvioinnissa ja kehittämisessä.

Avainsanat: vanhemmuus, perhe, parisuhde, vanhemmuuden tukeminen, ryhmäneuvola

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi .

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi .

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	5
3	Perhe sosiaalisena yhteisönä	9
	3.1 Perheen määrittelyä.....	9
	3.2 Suomalainen lapsiperhe	11
	3.3 Perhe verkostona	14
4	Vanhemmuus	17
	4.1 Vanhemmuuden määrittelyä	17
	4.2 Vanhemmuuden roolit ja merkitykset	22
	4.3 Parisuhteen merkitys vanhemmuudessa	24
	4.4 Aiempia tutkimuksia.....	28
5	Tutkimusasetelma	31
	5.1 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	31
	5.2 Aineiston kerääminen ja analysointi	36
	5.3 Eettisyys.....	45
6	Vanhemmuus ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana	49
	6.1 Vanhemmuuden kokeminen ja kuvaaminen	49
	6.2 Vanhemmuuden rakentuminen.....	59
	6.3 Perheeksi-ryhmäneuvolan merkitys vanhemmuudessa	66
7	Johtopäätökset.....	75
8	Pohdinta	79
	Lähteet	86
	Liitteet	92

1 Johdanto

Etsitään yhteistyökykyistä tiimipelaajaa toisinaan kaoottiseen ja haastavaan työtehtävään. Eduksi lasketaan erinomaiset vuorovaikutustaidot, mahdollisuus vuorotyöhön sekä taito tehdä monipuolista työtä patterinvaihdosta ruuanlaittoon ja viemärin puhdistamiseen. Työ on elinikäinen, ylenemis- ja etenemismahdollisuuksia ei ole eikä matkakorvauksia makseta. Kokemusta ei vaadita, se hankitaan työssä oppimisen kautta. Tarjolla ei ole opintotukea, työterveydenhuoltoa, palkallista lomaa eikä rahallista palkkaa muutenkaan. Jos onnistut kyseisessä työssä, saat mahdollisuuden kasvaa ihmisenä, halauksia ja suukkoja ja rajattomasti pyyteetöntä rakkautta. Mistä ihmeestä on kysymys? Vanhemmuudesta. (Rauhala 2011, 160–163.)

Jos edellä kuvatus kaltainen ilmoitus olisi avoinna työ- ja elinkeinotoimiston sivuilla, löytyisikö hakijoita? Kyllä. Suomeen nimittäin syntyi 55 472 lasta vuonna 2015. Halu tulla vanhemmaksi ja perustaa perhe on edelleen suuri, vaikka syntyneiden lasten määrä on vähentynyt aiempiin vuosiin verrattuna. (Tilastokeskus 2016f.)

Kun puhutaan vanhemmuudesta ja perheestä, puhutaan tutuista tunteista ja monenlaisia ajatuksia herättävistä asioista. Perhe ja vanhemmuus ovat samanaikaisesti jotakin niin tuttua ja itsestään selvää, mutta myös jotakin uutta, odotettua, kaivattua ja pelättyäkin. Yleisesti tunnetun sanonnankin mukaan perhe on paras tai voi se olla pahinkin. Perheestä ja vanhemmuudesta on tehty monia lauluja, kirjoja, näytelmiä ja elokuvia. Perhe ja vanhemmuus ovat myös asioita, joihin meillä kaikilla on kosketus tavalla tai toisella. Olemme aina osa perhettä ja meillä kaikilla on vanhemmat, halusimme sitä tai emme. Voimme myös olla yhtä aikaa sekä vanhempia että lapsia.

Tutkijoina meitä kiinnostaa, mikä on perheen ja vanhemmuuden merkitys tänä päivänä. Pyrimme selvittämään perheeseen ja vanhemmuuteen kohdistuvia merkityksiä, odotuksia ja kokemuksia. Haluamme selvittää, miten uudet vanhemmat määrittelevät perheen ja vanhemmuuden ja mistä se rakentuu. Uskomme, että perheen perustaminen, perheenlisäyksen hankkiminen ja vanhemmuus eivät ole ainoastaan geeniperimään ja biologiaan liittyvä kysymys, vaan perhe on yhteiskunnallisesti odotettu ja arvostettu instituutio, jota yksilöt tietoisesti tavoittelevat ja toivovat.

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, mitä vanhemmuus on ja mistä tekijöistä vanhemmuus rakentuu. Pro gradussamme tutkimme ryhmäneuvolaan osallistuneiden vanhempien käsityksiä ja kokemuksia vanhemmuudesta sekä ryhmäneuvolan merkitystä vanhemmuuteen kasvamisessa, vanhemmuuden näkökulmasta. Tutkimuksemme aineisto on kerätty haastattelemalla ryhmäneuvolaan osallistuneita vanhempia. Aineiston analysoimisessa on käytetty teemoittelua. Tutkimuksemme lähestymiskulma on fenomenologinen, jonka ymmärrämme laajempaan ajattelutapana, jossa korostetaan yksilön kokemuksellisuutta.

Perhe ja vanhemmuus ovat paitsi yksilöllisiä ja yhteisöllisiä kokemuksia, mutta myös yhteiskunnan muokkaamia instituutioita. Yhteiskunnallisen sidoksen vuoksi perhettä ja vanhemmuutta tutkitaan paljon. Mielestämme tämä kertoo myös siitä, että perhe ja vanhemmuus ovat yhteiskunnassa arvostettuja asioita, joita halutaan tukea. Perhettä ja vanhemmuutta määritellään aina kontekstisidonnaisesti, joten ajantasainen tutkimustieto on aiheellista. Viime aikoina on pohdittu etenkin perheessä ja vanhemmuudessa tapahtuvia muutoksia. Erityisesti mediassa on ollut esillä parisuhteen merkitys vanhemmuudessa ja perhe-elämässä. Vanhempien ja koko perheen tukeminen yhteiskunnallisesti nousee aina ajoittain otsikoihin: miten yhteiskunta tukee arvostamiaan instituutioita. Oman tutkimuksemme kontekstina on erityisesti ryhmäneuvolatoiminta, joka on uudenlainen julkinen palvelu ensimmäistä lastaan odottaville perheille. Perheeksi-ryhmäneuvolan tavoitteet liittyvät jaettuun vanhemmuuteen, parisuhteen hoitamiseen ja vanhempien keskinäisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. (Lapin Kansa 22.12.2015.)

Pro gradu-tutkielmamme idea vanhemmuuden tutkimisesta lähti muotoutumaan sosiaalityön käytännönopetuksessa sekä edellä mainittujen teemojen kautta. Käytännönopetusjaksot aikuissosiaalityössä ja perheneuvolassa toivat uudenlaista näkökulmaa perheiden ja vanhempien tuen tarpeesta ja tuen ajoittamisesta. Erityisesti sosiaalityössä tehtävä ennaltaehkäisevä moniammatillinen työ nousi keskiöön. Myös omat kokemuksemme vanhemmuudesta, pienten lasten äitinä olemisesta, työn, perheen ja opiskelun yhteensovittamisesta sekä yhteiskunnan asettamista odotuksista innoittivat aiheen tarkempaan tutkimukseen.

Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys rakentuu vanhemmuuden ja perheen teemoihin. Teorian määrittelyyn tutkimuksessamme johdatteli myös ryhmäneuvolan nimi: Perheeksi-ryhmäneuvola, mikä viittaa perheen muodostumiseen vanhemmuuden kautta. Tarkastelemme perhettä sosiaalisena kotina ja esittelemme erilaisia perheen määrittelyitä. Tuomme esiin myös Tilastokeskuksen valossa suomalaisen lapsiperheen tilannetta sekä otamme perheen teemaan myös mukaan yhteiskunnallisen näkökulman. Tällä pyrimme taustoittamaan perheen merkitystä ja muutosta yhteiskunnassa.

Toinen keskeinen teema on vanhemmuus. Määrittelemme vanhemmuutta, vanhemmuuteen kasvamista, vanhemmuuden rooleja ja osa-alueita. Tärkeänä osa-alueena on vanhemmuuden ja koko perheen hyvinvoinnin tukeminen, johon myös ryhmäneuvola pyrkii. Tutkielman toinen kirjoittaja, Vappu Vierelä (2016), on tehnyt oman kandidaattitutkielmansa aiheesta ”Perheen sisäisen vuorovaikutuksen merkitys vanhemmuudelle”, ja hyödynnämme sitä teoriaosuudessa soveltuvin osin, kun tarkastelemme esimerkiksi parisuhdetta vanhemmuutta tukevana asiana. Kandidaattitutkielman aihe on valittu graduamme tukevaksi ja täydentäväksi.

Tässä tutkielmassa tuomme esiin erilaisia määritelmiä perheestä ja vanhemmuudesta. Niiden kautta perhettä ja vanhemmuutta voidaan ymmärtää ja tarkastella laajemmin eri näkökulmista. Emme kuitenkaan tutkijoina itse määrittele perhettä ja vanhemmuutta tietynlaiseksi, vaan annamme haastateltavien itse tuottaa määritelmät. Perustelemme tätä sillä, että käsitykset vanhemmuudesta ja perheestä rakentuvat omien kokemusten kautta sekä sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin ja ympäristöön.

Tutkimuksessamme ei ole tärkeää oma näkemyksemme vanhemmuudesta, vaan haluamme tuoda esiin mahdollisimman aitoina haastateltavien kokemukset ja näkemykset aiheesta. Jokaisella meistä on jollakin tavalla kokemusta vanhemmuudesta tai perheestä. Olipa kokemus hyvä tai huono, se miten kokemus ohjaa meitä omassa vanhemmuudessamme, on merkityksellistä. Tutkimuksemme pyrkii tuottamaan tietoa vanhemmuudesta tällä hetkellä, tässä ajassa sekä neuvolalle, vanhemmille että lasten ja perheiden kanssa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan toimijoille. Haluamme myös

tuottaa tietoa ryhmämuotoisesta neuvolatoiminnasta ja sen merkityksestä niin vanhemmuuden kuin sosiaalityön näkökulmasta. Paikannamme työmme sosiaalityön tutkimukseen muun muassa uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) kautta. Sosiaalihuoltolaki painottaa ennaltaehkäisevien palvelujen kehittämistä kasvatuksen tukemiseksi ja vaatii, että kasvatusta ja perheneuvontaa toteutetaan monialaisesti sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa.

2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Pro gradu -tutkielmamme aiheena on vanhemmuus. Tutkimme Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden vanhempien käsityksiä ja kokemuksia vanhemmuudesta ja ryhmäneuvolan merkitystä vanhemmuuteen kasvamisessa. Tutkimuksemme kohdejoukko koostuu 10 perheestä (16 henkilöstä), joiden esikoisen laskettu aika on ollut keväällä 2016. Perheet on jaettu eri ryhmiin lasketun ajan perusteella. Yhteen ryhmään osallistuu keskimäärin 6 perhettä. Tutkimuksemme perheet ovat neljästä eri ryhmäneuvolasta.

Olemme ennen kaikkea kiinnostuneet siitä, miten Perheeksi-ryhmäneuvolan vanhemmat kokevat vanhemmuuden? Mitkä asiat heidän mielestään määrittävät vanhemmuutta? Miten ja mistä vanhemmuus heidän kokemanaan rakentuu? Selvitämme, mikä merkitys ryhmäneuvolalla on vanhemmuuden rakentumisessa ja millaista vanhemmuutta ryhmäneuvola tukee. Tarkastelemme tutkimusta vanhemmuuden näkökulmasta ja ryhmäneuvolaan osallistuneiden vanhempien kokemana.

Ajattelemme, että ryhmäneuvolaan osallistuvat pystyvät erottelemaan oman käsityksensä vanhemmuudesta ja ryhmäneuvolan tarjoaman tai tukeman vanhemmuuden mallin. Perustelemme tätä sillä, että jokaisella on jonkun lapsena käsitys siitä, mitä vanhemmuus on tai mitä se ei ole (ei pitäisi olla). Mielestämme käsitykseen vanhemmuudesta vaikuttavat esimerkiksi muut elämäkokemukset, sosiaaliset suhteet, omat arvot ja odotukset, parisuhde ja ympäristö (myös Järvinen ym. 2012). Vanhemmuuskäsitys on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä, vanhemmuus rakentuu suhteessa toisiin. Ryhmäneuvola heijastaa yhteiskunnallisesti hyväksyttyä ja odotettua vanhemmuutta, mutta se on vain yksi julkinen palvelu, jonka tarkoitus on tukea vanhemmuuteen kasvamista.

Mielestämme ryhmäneuvola toimii eräänlaisena vanhemmuuden kasvualustana: Näemme, että Perheeksi-ryhmäneuvolan vanhemmat ovat itse aktiivisia toimijoita ja he voivat vaikuttaa ryhmän sisältöihin. Vanhemmat vaikuttavat itse siihen, millaista mallitarinaa tai keskustelua vanhemmuudesta ryhmässä käydään ja rakennetaan. Vanhem-

muus ei rakennu ainoastaan ryhmäneuvolan varaan eivätkä vanhemmat omaksu mallitarinoita mielivaltaisesti. Tutkimuksessamme voi tulla ilmi myös ryhmien välisiä eroja vanhemmuudesta ja ryhmäneuvolan merkityksestä vanhemmuudessa.

Näiden kysymysten pohjalta tutkimuskysymyksemme tiivistyvät seuraavasti:

1. Mitä vanhemmuus on Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana? Miten ja mistä vanhemmuus Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana rakentuu?
2. Mikä koettu merkitys Perheeksi-ryhmäneuvolalla on vanhemmuuteen kasvamisessa?

Perheeksi-ryhmäneuvola on kehitetty ensimmäistä lastaan odottaville perheille sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa, Lasten Kaste –hankkeessa, vuosina 2014–2015. Ryhmäneuvolan taustalla on Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (1326/2010) 23§:n nojalla säädetty asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta. Asetuksen tavoitteena on yhtenäisten neuvolapalvelujen toteuttaminen koko maassa. Asetus ohjaa neuvolaa tukemaan äitiyden lisäksi myös vanhemmuuteen kasvamista, parisuhdetta sekä perhettä kokonaisuutena.

Paikannamme tutkimuksemme sosiaalityöhön Perheeksi-ryhmän tavoitteiden ja toimijoiden kautta. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ohella Perheeksi-ryhmä voitaisiin yhtäläisellä tavalla nähdä Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaiseksi palveluksi, sillä ryhmän tavoitteena on edistää ja ylläpitää lapsiperheiden hyvinvointia sekä osallisuutta. Sosiaalihuoltolaissa määritetään, että neuvontaa ja ohjausta järjestäessään sosiaalihuollon on tarvittaessa toimittava yhteistyössä terveysneuvontaa järjestävän perusterveydenhuollon sekä muiden toimialojen kanssa. Uusi sosiaalihuoltolaki painottaa myös, että lapsiperheille tarjottuja palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa.

Tutkimuksemme kytkeytyy ajankohtaisesti myös Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeeseen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmasta, jossa keskeisenä tavoitteena on siirtyä enemmän lapsi- ja perhelähtöisiin palveluihin, tukea lasten ja perheiden hyvinvointia ja voimavaroja sekä vahvistaa lapsen oikeuksia. Muutosohjelma pyrkii vahvistamaan peruspalveluita sekä kohdistamaan työskentelyä ja palveluita varhaiseen tukeen ja ehkäisevään työhön. Muutoksessa ensisijaisia ovat vanhemmuuden tuki ja lapsen etu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

Perheeksi-ryhmät ovat osa neuvolapalveluja vuoden 2016 alusta lähtien Rovaniemellä. Ryhmät kokoontuvat neljä kertaa ennen synnytystä ja viisi kertaa synnytyksen jälkeen. Ryhmät määräytyvät laskettujen aikojen perusteella ja ovat suljettuja. Perheeksi-ryhmäneuvolan tavoitteena on ennalta vahvistaa vanhemmuutta ja antaa tukea muuttuvaan perhe-elämään ensimmäistä kertaa vanhemmiksi tuleville. Ryhmä pyrkii tukemaan tasavertaista vanhemmuutta vauva-arjessa. Lisäksi halutaan avartaa vanhempien ajattelua ja antaa tukea hoito- ja kasvatustehtävässä. Toimintaperiaatteena on avoin vuorovaikutus, vertaistuen korostaminen ja kunnioittava ja arvostava kohtaaminen. Ryhmän vetäjänä toimii aina terveydenhoitaja, mutta ryhmässä terveydenhoitajan työparina toimivat vaihdellen muun muassa miestyöntekijä, perhetyöntekijä ja avopalveluohjaaja. (Karvonen 2015, Lapin Kansa 22.12.2015.)

Tutkimuksemme Perheeksi-ryhmäneuvolasta vanhempien kokemana tuottaa tietoa paitsi ennaltaehkäisevälle lastenneuvolatyölle, myös sosiaalityölle. Tutkimuksemme avulla Perheeksi-ryhmäneuvolan suunnittelijat ja sen toteuttamiseen osallistuneet ammattilaiset voivat saada tietoa toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Samalla saadaan tietoa, minkälainen vanhemmuus on odotettua ja hyväksyttyä sekä yhteiskunnallisesti että yksilön kokemana. Tutkimus voi nostaa esiin myös sukupuolten välisiä näkemuseroja. Nämä tiedot ovat erityisen tärkeitä myös ennaltaehkäisevälle perhesosiaalityölle.

Pro gradu-tutkimuksemme tuloksia voi tulevaisuudessa hyödyntää tutkittaessa ryhmäneuvolan vaikuttavuutta. Tutkimuksestamme saatujen tulosten valossa voidaan tarkastella, vaikuttaako ryhmäneuvolamuotoinen vanhemmuuden tukeminen ja ennal-

ta vahvistaminen sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeeseen ja esimerkiksi erojen määrään.

Tutkimuksemme tulokset vanhemmuuden merkityksestä vanhempien kokemana kertovat myös perheen ja yhteiskunnan välisestä vuorovaikutuksesta ja sen muutoksesta. Pystyvätkö perhe ja vanhemmat vastaamaan muuttuviin haasteisiin. Ja miten yhteiskunta ja palvelujärjestelmä tukevat perhettä vaativassa ja muuttuvassa tehtävässä?

3 Perhe sosiaalisena yhteisönä

3.1 Perheen määrittelyä

Perhettä voi määritellä monilla eri tavoilla ja se vaihtelee tieteenaloittain ja kulttuurien välillä. Yleensä perhe ymmärretään muodostuvan yhdestä tai useammasta aikuisesta ja lapsesta, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja jakavat yhteisen kodin. Perheet ovat erilaisia ja voidaankin puhua esimerkiksi ydinperheistä, vauvaperheistä, eroperheistä, lapsettomista perheistä, monikulttuurisista perheistä ja sateenkaariperheistä. (Järvinen ym. 2012, 31; Vilén 2010; Rönkkö & Rytönen 2010; Faurie & Kalliomaa–Puha 2010, 28.) Perhe voidaan nähdä myös kulttuuristen ja yhteiskunnallisten muutosten tuotteena, jota rakennetaan ja luodaan aina uudestaan (Forsberg 2003, 9–10). Tutkijoina meidän on hyvä ymmärtää ja tiedostaa erilaiset määritelmät ja ajatukset perheestä.

Perhe muodostuu yksilöistä ja heidän välillään olevista suhteista ja siteistä, jotka muodostuvat yhteiskunnallisten lakien ja normien sekä valinnan ja vapaaehtoisuuden kautta. Perheet voidaan ymmärtää myös ryhmiksi, joiden jäsenet ovat eri-ikäisiä, eri sukupolvista ja eri sukupuolista. Parisuhde ymmärretään usein perheen perusyksiköksi, josta syntyvä lapsi saa aikaan perheen, vanhemmuuden, isyyden, äitiyden, sisaruuden ja isovanhemmuuden. (Rönkkö & Rytönen 2010, 10; myös McKie ym. 2005.)

Vanhemmuus ja perhe ovat sidoksissa toisiinsa sekä yhteiskuntaan (Yesilova 2009). Yhteiskunnallinen tilanne vaikuttaa ja määrittää voimakkaasti perheiden elämää ja vanhemmuutta eletyssä ajassa. Esimerkiksi taloudellisten taantumien aikana lapsiperheiden tuet ja palvelut joutuvat usein leikkauksien kohteeksi. (Silven & Kouvo 2008, 102–104; Yesilova 2009, 181.) Hämäläinen ja Kangas (2010, 17) kirjoittavat, että yksilön lisäksi perhettä määrittelee ympäröivä yhteiskunta. Perheeseen ja sen jäseniin vaikuttaa myös sosiaalilainsäädäntö taloudellisesti ja oikeudellisesti määrittämällä ja normittamalla perhettä. Eri lait rajaavat perhettä joko suoraan tai epäsuoraan. Esimerkiksi tulonsiirtojärjestelmän kannalta olennaista on, keitä perheeseen katsotaan kuuluvan.

Perhe on muuttuva kokemus, johon vaikuttavat perheen eri jäsenten elämänvaiheet, kehittyminen ja erilaiset elämäntapahtumat. Perhe voi määrittyä esimerkiksi pariskunnan muodostamaksi perheeksi, lasta odottavaksi perheeksi, vauvaperheeksi, taaperoperheeksi, leikki-ikäisten perheeksi, murrosikäisten perheeksi ja lopulta perheeksi, jossa lapset aikuistuvat ja muuttavat pois kotoa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 117–118.) Eri elämänvaiheissa perheenjäsenet voivat vaihtua ja perheen koko voi muuttua. Perheenjäsenillä ja perheillä voi myös olla eri käsitys perheestä. (Järvinen ym. 2012, 32).

Jokainen perhe on yksilöllinen ja muodostaa oman perhekulttuurinsa. Perhe voi olla voimavara, taloudellinen ja inhimillinen yhteisö, juridiikkaa, biologiaa ja politiikkaa. Perhe on tiivis ja luonnollinen ryhmä, johon sisältyy hoivaa ja huolenpitoa, velvoitteita, vastuita, sosiaalisia suhteita ja lojaalisuutta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 9–10; Hämäläinen & Kangas 2010, 17-22; Faurie & Kalliomaa-Puha 2010, 29; Vilén 2010, 10.)

Perheen määrittelyyn on vaikuttanut yhteiskunnan muuttuminen. Ennen teollistumista perheestä käytettiin termiä ruokakunta tai talous, mikä kuvasi perhettä eräänlaisena tuotantoyksikkönä. Perhettä on määritellyt myös kirkko 1700-luvulle asti ja vaikuttanut muun muassa perheiden suureen lapsimäärään. Uskonnoilla on edelleen merkittävä rooli perheiden elämän normittajana ja määrittäjänä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 11–12.) Historian saatossa perhe on tiivistynyt ja muotoutunut kohti nykyistä perhemallia. Teollistuminen, kaupungistuminen ja naisten siirtyminen kodin ulkopuoliseen ansiotyöhön, ovat muuttaneet perheen määrittelyä, rakennetta ja naisen ja miehen rooleja. (Rönkkö & Rytönen 2010, 11–12; Keurulainen 2014, 31–34; Esping-Andersen 2009; Cunningham-Burley ym. 2005.)

Tänä päivänä myös sosiaalisella medially on entistä vahvempi rooli perhekulttuurin ja vanhemmuuden rakentumisessa. Media luo arvoja nostamalla otsikoihin ja keskusteluihin monenlaisia vanhemmuuteen liittyviä uutisarvoisia, tärkeitä ja mahdollisesti vähemmän tärkeitä asioita. Näin media määrittelee ja rajaa arjessa ja todellisuudessa käytävien keskusteluiden aiheita. (Hellsten 2000, 37–38.) Kollektiivisuus vaikuttaa vahvasti arvoihin, mutta toisaalta se voi lisätä myös kriittistä ajattelua, jolla kyseenalaiste-

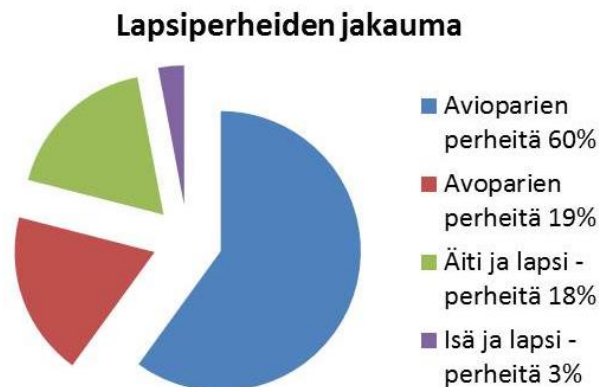
taan, haetaan perusteluita ja hyväksyntää valtavirrasta ja kollektiivisesti hyväksytystä poikkeavalle toiminnalle ja ajatuksille.

Tilastokeskus (2015a) määrittelee perhettä seuraavasti: ”Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheitä ovat perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.” (Tilastokeskus 2016a.)

Kirsi Pohjolan (2005, 43) mukaan perhettä ei tarvitsekaan tarkkaan määritellä, vaan perhe voidaan ymmärtää jatkuvasti muuttuvana ja moniselitteisenä. Omassa tutkimuksemme nojautumme tähän samaan ajatukseen, että perhe on jotakin yksilöllistä, kokemuksellista ja henkilökohtaista, mutta myös osa moniulotteista ja muuttuvaa sosiaalista verkostoa, jota määritellään myös ulkoapäin. Tutkijoina emme itse halua pysyä missään tiukassa määritelmässä, vaan tutkimuksemme informantit kertovat itse oman käsityksensä ja ajatuksensa omasta perheestä.

3.2 Suomalainen lapsiperhe

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2014 lopussa Suomessa oli 1 474 000 perhettä, joista lapsiperheitä oli 574 000. Perheiden määrä on kasvanut 2600 perheellä edelliseen vuoteen verrattuna, mutta lapsiperheiden määrä on vähentynyt 2100 perheellä. Tämä selittyy sillä, että syntyvien lasten määrä on pienempi kuin täysi-ikäistyvien määrä. Lapsiperheisiin kuuluu noin 40 % väestöstä. Lapsiperheitä avioparin perheitä oli 60 %, avoparien perheitä 19 %, äiti ja lapsi-perheitä 18 % ja isä ja lapsi-perheitä alle 3 %. Alle vuoden ikäisistä vauvoista 91 prosenttia asuu kummankin vanhempansa kanssa. Perheiden keskikoko oli vuonna 1990 keskimäärin kolme henkilöä, nyt keskikoko on 2,8. (Tilastokeskus 2016b ja Tilastokeskus 2016c.)

Kuvio 1. Suomalaisten lapsiperheiden jakautuminen tilastollisesti.

(Tilastokeskus 2016b; Tilastokeskus 2016c.)

Alexandra Keurulaisen (2014) mukaan suomalaista perhettä voidaan 2010-luvulla sanoa enemmänkin ydinperheeksi, jossa laajalla suvulla ja entisenkaltaisella yhteisöllisyydellä ei ole niin suurta merkitystä. Ydinperheiksi katsotaan sellaiset perheet, jotka muodostuvat avo- tai avioliitossa elävistä vanhemmista sekä heidän lapsistaan. Ydinperhe on yhteiskunnallisten muutosten myötä tiivistynyt perheeksi, johon kuuluu vain kaksi sukupolvea. Ydinperheissä naisten, miesten ja lasten välinen suhde on tasa-arvoistunut ja laajempi yhteisöllisyys on kaventunut. Suomalainen perhe on monikulttuuristunut, kansainvälistynyt ja moniarvoistunut ja suomalaisten arvomaailma on muuttunut suvaitsevammaksi. (Keurulainen 2014, 33–35, 38–39; Nätkin 2003, 1617; Vilén 2010, 12–22.)

Perheen muodot ovat nyky-yhteiskunnassa kuitenkin moninaistuneet ja erilaiset perhekoonpanot lisääntyneet. Suomessa noin kolmasosa perheistä ei vastaa enää perinteistä käsitystä ydinperheestä. Perhemuotojen muutoksesta ja ajoittain kiivaastakin yhteiskunnallisesta keskustelusta ja lakimuutoksista huolimatta usein yleisin ajatus edelleen on, että ehjä ydinperhe molempine vanhempineen on edellytys lapsen onnelliselle lapsuudelle ja hyvinvoinnille. (Nätkin 2003, 1617; Vilén 2010, 12–22.)

Ydinperheen lisäksi on paljon erilaisia perhetyyppejä, jotka ovat nousseet valtaosaksi suomalaisia lapsiperheitä. Useat perheet ovat erilaisin tavoin monimuotoisia. Yksin-

huoltajaperheillä tarkoitetaan perheitä, joissa perheen muodostaa yksi vanhempi ja lapset. Suomessa suurin osa yksinhuoltajaperheistä on äidin ja lasten muodostamia. Uusperheet muodostuva vanhemmista, joilla on aiemmista liitoista alaikäisiä lapsia ja lapset asuvat ainakin pääosin heidän kanssaan samassa taloudessa. Lisäksi lapsiperheitä voidaan eritellä tyyppien mukaan adoptioperheisiin, jotka luonnollisesti muotoutuvat adoptioiden kautta. Sateenkaariperheillä tarkoitetaan perheitä, jotka muotoutuvat muun kuin heterosuhteen ympärille. Monikulttuurisen perheen muodostavat henkilöt, joista ainakin toinen vanhemmista on maahanmuuttaja. Lapsiperheiden yhteydessä voidaan puhua myös sijaisperheistä, vaikka ne voivat tarjota lapsille myös vain lyhytaikaista perhehoitoa. (Vilén 2010, 12–22.)

Perhetyyppien muutosten lisäksi perheiden sisällä sosiaalisissa suhteissa, vuorovaikutuksessa ja rooleissa on tapahtunut muutoksia. Perhetyypistä riippumatta perheen eri jäsenten välinen yhteisöllisyys on muuttunut enemmän yksilöllisyydeksi, jolloin velvollisuudet perhettä kohtaan ovat muuttuneet enemmän velvollisuuksista oikeuksiksi. Perhettä voidaan kuvata nykyään enemmänkin yksilöryhmäksi, jossa oman ajan vaatimus korostuu. Myös työelämän ja uran luominen ovat nousseet entistä tärkeämmiksi. Jokaisen omat harrastukset ovat tärkeitä ja yhteisen ajan viettäminen on vähentynyt. Myös kasvavat erotilastot kertovat yhdessäoloajan vähentymisestä, erilaisista sosiaalisista ongelmista ja perhesiteiden löystymisestä. (Keurulainen 2014, 41–44; Esping-Andersen 2009; Hellsten 2000; Huttunen 2000.)

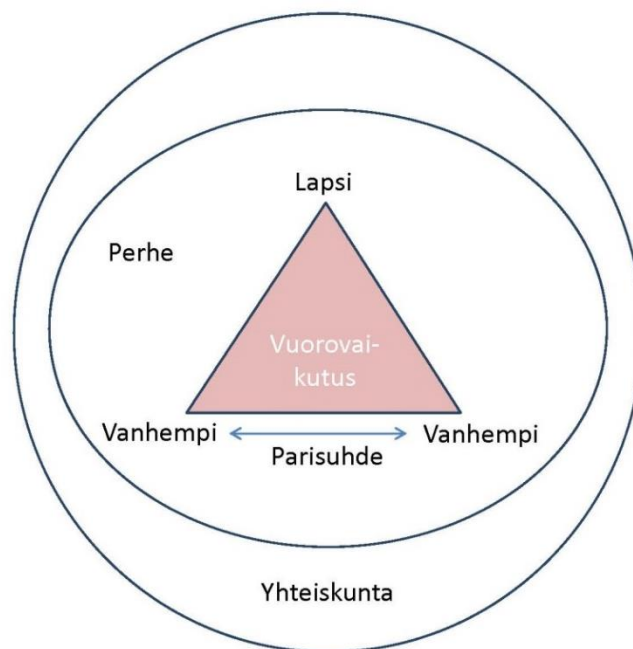
Avioliittoja solmittiin Suomessa vuonna 2015 24 708, joka on edelliseen vuoteen verrattuna 246 avioliittoa enemmän. Kuitenkin vuonna 2015 avioerojen määrä hieman nousi vuoteen 2014 verrattuna. Ensimmäisistä avioliitoista 39 % päättyy eroon, todennäköisyys avioeronneisuuteen on silti pysynyt samalla tasolla jo useita vuosia. (Tilastokeskus 2016d.) Perhemuodon valinta, avo- tai avioliitto, siirtyy sukupolvelta toiselle jossain määrin. On tutkittu, että lapsiperheen vanhemmat eroavat herkemmin, jos äidin ja isän omat vanhemmat ovat myös eronneet. Käytännössä tämä näkyy niin, että eronneiden lapset valitsevat itse useammin avoliiton avioliiton sijasta. Myös perheen koko vaikuttaa eroamiseen: yhden lapsen perheet eroavat useammin kuin kahden lapsen perheet. Kolmen lapsen perheissä eroriski oli pienempi kuin kahden lapsen per-

heissä. Avoparien perheissä ero oli suhteellisesti korkeampi. (Tilastokeskus 2016d.) Kertovatko tilastot parisuhteisiin liittyvistä ongelmista ja parisuhteelle asetetuista kovia odotuksista, jotka eivät toteudu arjessa. Vai onko kysymys enemmänkin yksilön vapaudesta, itsenäisyydestä, sitoutumattomuudesta tai kenties halusta tehdä vapaasti omaan elämään liittyviä päätöksiä ilman vakavampia sitoumuksia?

3.3 Perhe verkostona

Perhettä voidaan pitää myös sosiaalisena yhteisönä tai sosiaalisena kotina sosiaalityön tutkijan, Pauli Niemelän (2008, 17–18), sosiaalisen-sanalle antamien merkitysten kautta. Niemelän määritelmää tulkiten perhe muodostaa sosiaalisen yhteisön, koska siihen sisältyy toisten huomioimista, yhteisöllisyyttä, sosiaalisuutta ja ”me”-ajattelua. Perheessä myös tehdään ja tavoitellaan asioita yhdessä, jolloin perheen teot ovat sosiaalisia. Niemelän mukaan myös henkilöt yhdessä, esimerkiksi perheenä, ovat jo itsessään sosiaalinen ilmiö. Alexandra Keurulainen (2014, 45) on myös kirjoittanut, että perhe ei ole irrallinen sosiaalinen yhteisö, vaan se on erottamaton osa moninaista sosiaalisten suhteiden verkostoa.

Toivo Salosen (2010, 15,133–135) mukaan ”yksilön olemisen ehto on yhteisö”, yksilö muovautuu suhteessa kulttuuriin ja ympäristöön sekä suhteessa toisiin yksilöihin. Salonen ei ole tässä yhteydessä suoranaisesti määritellyt yksilöä suhteessa perheeseen mutta mielestämme määritelmä sopii tähän yhteyteen, sillä perhetutkimuksen yhteydessä myös Alexandra Keurulainen (2014, 17) kirjoittaa perheiden muotoutuvan yksilöistä. Suomessa perheitä tarkastellaan enemmän yksilöiden kautta kuin esimerkiksi Etelä-Euroopan maissa, joissa perheet mielletään isommiksi yhteisöiksi. (Mt.)

Kuvio 2. Vuorovaikutus ja perhe.

Kun perhettä tarkastellaan sosiaalisena yhteisönä (kuvio 2), täytyy ottaa huomioon perheen sisäinen sekä perheen ja ympäristön sekä yhteiskunnan välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutus on kaikkea sitä, mitä kahden ihmisen välillä voi olla, kuten puhetta, koskettamista ja kirjoittamista, sanallista ja sanatonta viestintää (Väestöliitto 2016). Vuorovaikutuksella on suuri merkitys ihmisten välisissä suhteissa ja se on olennainen osa yksilöllisiä ja yhteisöllisiä kokemuksia ja merkityksiä. Vuorovaikutus on kanssakäymistä, jossa osapuolet pyrkivät vaikuttamaan toinen toiseensa sekä jakamaan ajatuksia ja tunteita. (Vilén ym. 2008, 18–19.)

Vuorovaikutuksen ja sosiaalisen toiminnan näkökulmasta haasteellisena voidaan nähdä etenkin uusperheet, joissa opettelua vaativat suhteet lasten ja uusien aikuisten välillä sekä myös lasten keskinäiset suhteet. Ydinperhettä voidaan pitää luonnollisimpana yhteisönä vuorovaikutuksen syntymiselle, olettaen, että vanhempien keskinäinen parisuhde on toimiva ja lapset saavat tarvitsemansa hoivan ja huolenpidon. (Kalland 2011, 215; Pasanen & Pärssinen-Hentula 2011, 219; Vilén 2010, 12–22.)

Yksinhuoltajaperheissä vuorovaikutuksen toimivuuden puolesta puhuu se, ettei yhdellä vanhemmalla ole parisuhteeseen liittyviä haasteita kannettavanaan. Adoptioperheissä

vuorovaikutuksen erityiseksi tehtäväksi muodostuu lapsen elämäntarinan eheyttäminen sekä mahdollisten varhaislapsuudessa koettujen menetysten paikkaaminen. Saateenkaariperheissä vuorovaikutukselliset haasteet voivat muodostua lapsen kasvaessa ja ymmärtäessä perheen erityisyys. Samoin on myös adoptoitujen sekä sijoitettujen lasten kohdalla. (Kalland 2011, 215; Pasanen & Pärssinen-Hentula 2011, 219; Vilén 2010, 12–22.)

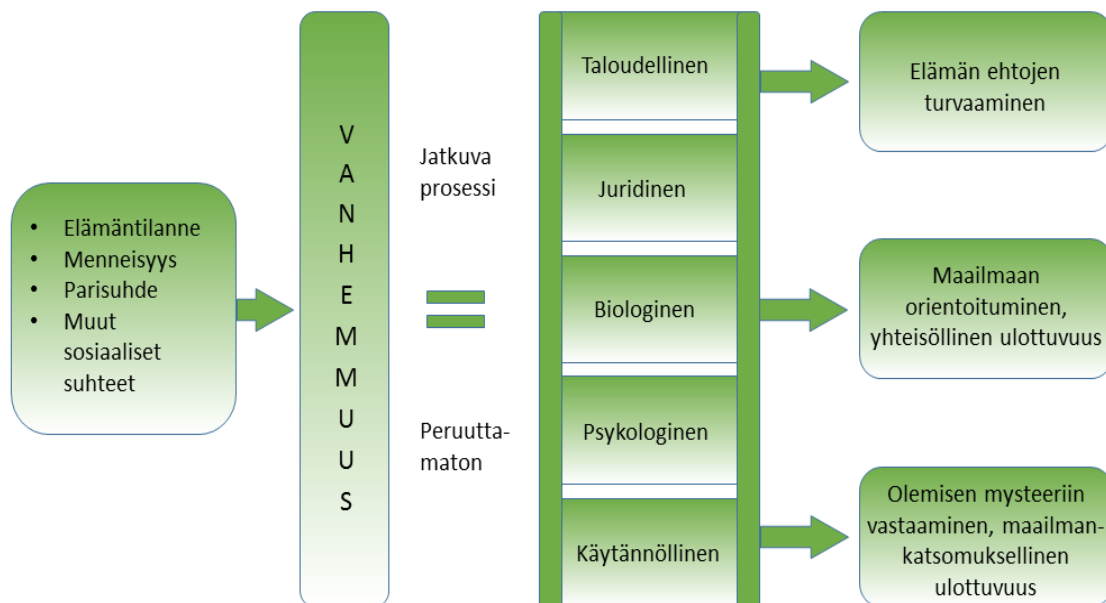
Perheet yhteiskunnallisina instituutioina ja sosiaalisina yhteisöinä joutuvat monenlaiseen paineeseen kontrollimekanismien, työelämän, uskomusten, yhteiskunnallisten arvojen ja normien ja odotusten paineessa. Perheiden myös odotetaan toimivan vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä erilaisten instituutioiden, kuten sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän, koululaitoksen ja päivähoidon kanssa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 10; McKie & Cunningham–Burley 2005, 19–21.) Perheen merkitys usein myös kasvaa, kun yhteiskunta muutoksineen asettaa sille enemmän vaatimuksia, joihin voi vastata vain lähipiirin ja perheen tuella. Siksi perheen tukeminen myös yhteiskunnallisesti on ensiarvoisen tärkeää. (Järvinen ym. 2012, 33.)

Perheen tehtävät voidaan jakaa kolmeen ryhmään: sosialisatio-, suvunjatkamis- ja sukupuolitehtävä. Sosialisatiotehtävä tarkoittaa lasten hoiva- ja kasvatustehtävää. Suvunjatkamistehtävä on jatkaa sukua, mikä mahdollistaa elämän jatkumisen. Sukupuolitehtävä ymmärretään toisen rakastamisella eri elämäntilanteissa. Perheen tehtävät ovat kuitenkin muuttuneet ajan myötä. Yhteiskunta on esimerkiksi ottanut enemmän vastuuta lasten hoiva- ja kasvatustehtävästä tarjoamalla perhepoliittisia tukia ja sosiaalipalveluita vanhempien ollessa töissä tai harrastuksissa. Toisaalta suvunjatkamistehtäväkin on muuttunut, sillä useampi pari haluaa jäädä tietoisesti lapsettomaksi. Sukupuolitehtävän muutos näkyy niin, että siihen ei liity välttämättä entisenkaltaista vakituista parisuhdetta tai sitoutumista toiseen ihmiseen. (Keurulainen 2014, 42; Huttunen 2001; Hellsten 2000; Karling ym. 2008, 23.)

4 Vanhemmuus

4.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuus on hoivaa ja huolenpitoa, joustamista, sovittelemista, kantamista ja ruuan laittamista. Vanhemmuus on aikapulaa ja ajan antamista. Vanhemmuus on arjen pieniä tekoja, joiden taustalla on vastuuta ja vaatimuksia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 126–129; Kyrönlampi–Kylmänen 2010.) Vanhemmaksi tuleminen on psyykkisen maailman ja sosiaalisen elämän kohtauspaikka (Punamäki 2011, 95). Vanhemmuus on kasvutapahtuma, se on läsnä olevaa ja turvallista aikuisuutta, joka antaa selkeät rajat ja rakkautta niiden sisällä. Vanhemmuus on myös aikuisuutta, jossa lapsen tunteet ja tarpeet tulevat nähdyksi ja kuulluksi ja riittävässä määrin vastatuiksi. (Kristeri 2002, 23.)

Kuvio 3. Vanhemmuuden osatekijät (Järvinen ym. 2012, 125.)

Vanhemmuus (Kuvio 3) on eri osa-alueista muodostuva kokonaisuus, johon vaikuttavat muun muassa parisuhde, menneisyys, oma elämäntilanne, sosiaaliset suhteet sekä yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät ja odotukset. Vanhemmuus on siten prosessi- ja muuttuva kokonaisuus, johon kuuluvat keskeisinä vastuualueina lapsen perustarpeista huolehtiminen, kasvattaminen sekä opettaminen yhteiskunnan jäseneksi.

Toisaalta vanhemmuus kokonaisuudessaan antaa perustan lapsen maailmankuvalle, arvoille ja tavalle elää. (Järvinen ym. 2012, 125; Järvinen 2007, 91.) Yhteiskunta ja sen tämän hetkinen tila määrittää ja muovaa perheitä ja vanhemmuutta. Yhteiskunta on siis eräänlainen kenttä, jossa perheet elävät, eikä sitä näin ollen voi erottaa pois puhuttaessa vanhemmuudesta ja sen määrittelemisestä. Perheissä eletään, koetaan ja ratkaistaan monet yhteiskunnalliset muutokset. (Forsberg 2003, 7–8.) Toivo Salosen (2010,15) mukaan jokainen yksilö on tuote, joka muovautuu ulkopäin tulevien ärsykeiden myötä. Siten myös vanhemmat ja perheet etsivät ja toteuttavat omaa vanhemmuuttaan yhteiskunnan asettamissa reunaehdoissa.

Vanhemmuuteen vaikuttavat muun muassa elämäntilanne, perheen sisäiset ja ulkoiset voimavarat, omat lapsuudenkokemukset sekä käsitys omista kyvyistä selviytyä vanhempana. Sisäiset voimavarat kertovat vanhempien tietämyksestä esimerkiksi kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Ulkoinen voimavara voi olla muun muassa tukiverkosto. Tukiverkosto voi muodostua niin sanotusta luomuverkostosta, sukulaisista ja vanhemmille läheisistä ihmisistä tai tukiverkosto voi olla ammatillinen, esimerkiksi vanhempien ja lapsen kanssa toimivista toimijoista koostuva. Perheen voimavarojen yhteydessä voidaan puhua myös niin sanotuista suojaavista tekijöistä, mitkä ovat tekijöitä, jotka suojaavat vanhempia ja lasta haastavissa tilanteissa. Esimerkiksi läheiset suhteet isovanhempiin ja heiltä saatu tuki vanhemmuudelle voidaan katsoa suojaavaksi tekijäksi. (Järvinen ym. 2012, 124–125; Perheinterventio Lokikirja 2010; Sosiaali- ja terveysministeriön opas 2004:14.)

Lasten ja vanhempien fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi on koko perheen yhteinen voimavara, joka näkyy sujuvana arkena ja koettuna hyvänä olona. Perheenä yhteisesti myönteisiksi koetut asiat auttavat vanhempia hetkittäisten haasteiden ja vaikeuksien yli, sillä yksilö määrittelee oman hyvinvointinsa usein perheen ja lähipiirin kautta. Perhe on suomalaisessa yhteiskunnassa arvostettu instituutio, jota muun muassa erilaiset sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmat ja perhepoliittiset ratkaisut pyrkivät tukemaan. Yhteiskunnallista tukea tarjotaan perheille erityisesti erilaisissa muutos- ja kriisitilanteissa. Perheessä tyypillinen muutostilanne on ensimmäisen lapsen syntymä. Uutta tilannetta tuetaan esimerkiksi neuvolatyön kautta sekä

järjestämällä erilaista vertais- ja vanhempainryhmätoimintaa sekä organisoimalla erilaisia perhepalveluverkostoja. (Karling ym. 2008, 14–15.)

Vanhempien ja lasten suhteen perustana on, että lapsella on oikeus vanhempiinsa. Tätä suhdetta voi tarkastella useasta eri näkökulmasta (*kuvio 3*). Biologisesta näkökulmasta lapsen vanhempia ovat hänet siittänyt mies ja hänet synnyttänyt nainen. Vanhempien oikeudet ja velvollisuudet on perinteisesti yhdistetty biologiseen näkökulmaan vanhemmuudesta. Juridisesti lapsen vanhempia ovat ne henkilöt, joille vanhemmuus on oikeudessa määrätty tai lain mukaan määritelty. Sosiaalisesta ja taloudellisesta näkökulmasta lapsen vanhemmiksi määritellään ne henkilöt, jotka huolehtivat lapsen arjesta ja siihen liittyvistä toiminnoista, kuten ruuasta ja vaatetuksesta huolehtiminen. Sosiaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna vanhempia ovat ne, jotka myös opettavat lapsilleen tärkeiksi katsomiaan taitoja, kieltävät, rajoittavat ja auttavat erilaisissa elämäntilanteissa. Psykologisesti määriteltynä vanhemmiksi määritellään ne ihmiset, jotka lapsi itse kokee vanhemmikseen tunnetasolla. (Järvinen ym. 2012, 31; myös Rönkkö & Rytönen 2012, 124–125; ks. myös Valkonen 2006 ja 1995.)

Yleinen suomalainen käsitys perheestä on, että perheen muodostavat vanhemmat ja lapset, silloinkin kun lapset ovat aikuisia (Faurie & Kalliomaa–Puha 2010, 28). Vanhemmuus on peruuttamatonta ja elinikäistä, se alkaa lapsen odotuksesta, tulee konkreettiseksi lapsen synnyttyä ja jatkuu läpi elämän. Vanhemmuus on rooli ja tehtävä, joka muuttuu jatkuvasti. Toimiva parisuhde antaa edellytyksiä hyvälle vanhemmuudelle, mutta toisaalta voi olla myös hyvää vanhemmuutta ilman parisuhdetta. Vanhemmuudessa voi kasvaa ja kehittyä eikä se ole koskaan valmista. Käsitys ja kokemus vanhemmuudesta ovat yksilöllisiä eikä siksi voida puhua täydellisestä vanhemmuudesta. (Järvinen ym. 2012, 124–125.)

Vanhemmuus on vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Vuorovaikutusta, johon kuuluu läsnäolo, huomaaminen, puhuminen, tunteminen – lupa näyttää tunteita, luottamus ja läheisyys. Irene Kristerin (2002, 23–27) ja Essi Juvakan (2005, 21) mukaan vanhemmuus voidaan jakaa riittävään ja riittämättömään vanhemmuuteen. Edellä kuvaamamme asiat kuuluvat riittävään vanhemmuuteen. Riittämätön vanhemmuus

syntyy usein tilanteissa, kun vanhemmat ovat syystä tai toisesta kykenemättömiä näkemään omia tarpeitaan ja vieraantuvat itsestään. Vanhemmat eivät näe omia tarpeitaan eivätkä myöskään pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin, tällöin lapsen osoittamat tarpeet vanhemmilleen kimpoavat takaisin heille itselleen ja jäävät huomioimatta. (Kristeri 2002, 23–27; Juvakka 2005, 21.)

Vanhemmuuteen liitetään monenlaisia odotuksia. Puhutaan paljon siitä, millaista on hyvä vanhemmuus, onko vanhemmuus hukassa ja pohditaan, onko nykyinen ydinperhe paras vaihtoehto lasten kasvuympäristöksi vai pitäisikö lapsia kasvattaa yhdessä laajemman yhteisön kanssa, kuten vielä joitakin vuosikymmeniä sitten on tehty. Usein unohdetaan, että hyvä vanhemmuus on hyvin arkisia asioita. Se on sitä, että annetaan aikaa lapsille, huolehditaan lapsen perustarpeista, asetetaan rajoja ja annetaan hyväksyntää ja rakkautta. (Keränen 2001, 58–59.) Vanhempien tehtävän tiivistää Lapsen oikeuksien julistuksen (20.11.1959) kuudes periaate, jonka mukaan lasten tulisi saada kasvaa vanhempiensa huolenpidon ja vastuun alaisena, mikäli mahdollista.

Juvakan (2005, 21) mukaan ”vanhemmuus on kovaa työtä”, johon liittyy monenlaisia haasteita ja odotuksia. Riittävän hyvään vanhemmuuteen liitettävät haasteet ovat säilyneet kutakuinkin muuttumattomina työelämän ja yhteiskunnan muutoksista huolimatta, vaikka muutoin yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ovat vaikuttaneetkin vanhemmuudelle asetettuihin odotuksiin. Olemme itse vanhempina miettineet, miten ensimmäistä kertaa vanhemmaksi tuleva osaa olla vahva ja välittävä vanhempi, joka kantaa vastuunsa, asettaa rajat, mutta toisaalta osaa antaa myös riittävästi vapautta? Onnistuuko nuorallatanssi oman yksilöllisyyden ja perheen yhteisöllisyyden kanssa?

Toisaalta Tommy Hellsten (2000) kirjoittaa kriittisesti vanhemmuudesta vastuullisena vallankäyttönä. Hellstenin mukaan hyvän lapsuuden edellytykset syntyvät kypsän vanhemmuuden kautta, mikä on vaarantunut yhteiskunnassa vallalla olevan yksilöllisyyden, oman ajan ja onnellisuuden tavoittelun vuoksi. Hellstenin mukaan vanhemmuuteen sitoutuminen ei ole yhteiskunnallisesti riittävän arvostettua ja tuettua – vanhemmuus tarvitsee Hellstenin mukaan rakenteiden luomista vanhemmuuden tueksi. Vanhemmuus on arvoja ja valintoja ja siten vanhemmuutta on todella vain niissä

kulttuureissa, missä sitä arvostetaan. Hellsten kuitenkin uskoo, että jokainen vanhempi haluaa pohjimmiltaan suhtautua vanhemmuuteen vakavasti, joten arvomaailman muutokseen on mahdollista vaikuttaa. (Mt., 17–18.)

Moni vanhemmista tavoittelee täydellistä vanhemmuutta, mutta muun muassa Kristeri (1999, 14) kirjoittaa, ettei täydellistä vanhemmuutta olekaan. Eikä siihen tulisi edes pyrkiä. Riittää, että pyrkii riittävän hyvään. Vanhemmuudessa on mahdollisuus kehittyä koko ajan, eikä siinä koskaan tule valmiiksi. Käsitykset riittävästä ja hyvästä vanhemmuudesta vaihtelevat ammattilaisten ja vanhempien välillä. (myös Juvakka 2005, 22; Järvinen 2012, 125.)

Vanhemmuutta määrittelevät muun muassa Lastensuojelulaki (417/2007) sekä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (316/1983). Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus erityiseen suojeluun, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä turvalliseen kasvuympäristöön. Lain mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemmilla. Lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen turvaaminen on vanhemman tehtävä.

Vanhempien lisäksi lakien kautta vanhemmuuteen pyritään vaikuttamaan ohjaamalla myös ympäristöä, missä perheet elävät. Esimerkiksi Lastensuojelulain (417/2007) 2 pykälän ja toisen momentin mukaan perheiden ja lasten kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia kasvatustehtävässä ja tarjottava apua ja tukea riittävän varhain. Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (316/1983) turvataan lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys, hyvä hoito ja kasvatusta ja turvalliset ihmissuhteet tilanteissa, joissa lapsen huoltoon ja tapaamiseen liittyy erityisiä kysymyksiä. Myös sosiaalihuoltolaki (1301/2014) painottaa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukemista riittävän varhaisten palveluiden avulla.

4.2 Vanhemmuuden roolit ja merkitykset

Vanhemmuutta voidaan tarkastella konkreettisemmin eri roolien kautta. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä on kehittänyt vanhemmuuden roolikartan vanhemmuuden tukemiseen ja arviointiin. Lapsi tarvitsee erilaista vanhemmuutta eri ikäkausina. Roolikartassa vanhemmuutta kuvataan konkreettisesti viiden eri roolin avulla: huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Keskeistä ja yhteistä kaikille rooleille on ymmärtää lapsen kehitystason mukaiset tarpeet. (Järvinen ym. 2007, 172; Karling ym. 2008, 302–303.)

Esimerkiksi pienelle lapselle vanhemman rooli huoltajana ja rakkauden antajana on erittäin tärkeä, sillä lapsi tarvitsee välitöntä konkreettista hoivaa ja huolenpitoa. Lapsen kehittyessä ja kasvaessa oppiminen ja asioiden omaksuminen korostuvat ja elämän opettajan rooli korostuu vanhemmuudessa. Nuoruudessa puolestaan itsenäinen elämä, minuuden rakentuminen sekä sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutustaidot nousevat päällimmäisiksi kehitystekijöiksi, jolloin vanhemmuus painottuu ihmissuhdeosaajan ja rajojen asettajan rooleihin. (Ylitalo 2011, 16.) Roolit kuitenkin liukuvat toistensa päälle, ne eivät ole toisistaan irrallisia eivätkä selkeitä kokonaisuuksia. Vanhemmuudessa olennaista on kokonaisvaltaisuus, jossa eri roolit korostuvat ja vaihtavat paikkaa tarpeen tullen. (Mt.; Valkonen 2006; Valkonen 1995.)

Voidaan puhua myös jaetusta vanhemmuudesta, jolloin vanhemmat eivät saa sukupuolensa mukaan perinteisiä rooleja äiteinä ja isinä, vaan vastuu lapsen hoivasta ja huolenpidosta sekä ulkoisista ja taloudellisista edellytyksistä jaetaan molempien vanhempien kesken. Jaetussa vanhemmuudessa perinteiset sukupuolen kautta määritellyt roolit ja rooleihin usein liitetyt vanhemmuuden eri osa-alueet jakautuvat molempien vanhempien kesken. Jaetussa vanhemmuudessa kysymys on molempien vanhempien sitoutumisesta, arjen jakamisesta ja kaikkiin vanhemmuuden osa-alueisiin osalliseksi pääsemisestä iloineen ja suruineen. (Huttunen 2001, 174–176.)

Vanhemmuudessa, riippumatta perhemuodosta, on keskeistä löytää keino vastata ulkoapäin tuleviin ja saatuihin vanhemmuuden rooliodotuksiin. Vanhemmat joutuvat

pohtimaan omia kasvatuskäsityksiään ja arvojaan esimerkiksi suhteessa ympäristöön ja yhteiskuntaan. Omia arvoja määrittävät omat kokemukset ja niiden merkitykset suhteessa toisiin. Vanhemmuus on paitsi yksilöllistä, myös hyvin vahvasti yhteisöllistä. Vanhemmuudelle asettavat haasteita myös äitiyteen ja isyyteen liittyvät odotukset sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 127; Hellsten 2000; Huttunen 2001.) Perhe siis määrittää vanhemmuutta ja vanhemmuus perhettä.

Vanhemmuus on aina monitasoista, vaikka vanhemmuuden roolien painottuminen on sidoksissa lapsen kehitystasoihin. Vanhemman roolit, roolien painotukset ja tehtävät muuttuvat vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa ja lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan. Vanhemmuuden roolit myös kehittyvät ja kypsyvät vähitellen. Ideaalitilanteessa roolit ovat joustavassa käytössä lapsen tarpeiden mukaan. Toisinaan kuitenkin joku rooli voi puuttua kokonaan tai jokin rooli on käytössä harvemmin. Vanhemmuuden alussa roolit ovat usein alikehittyneitä, koska vanhemmuutta vasta harjoitellaan. Voi myös käydä niin, että joku rooli kehittyy ja korostuu liikaa, vaikka lapsi ei enää tämän tyyppistä vanhemmuutta kaipaisikaan. Tavoitteena tulisi olla vanhemman tukeminen niin, että rooli olisi tasapainoisessa suhteessa lapsen tarpeisiin, jolloin myös vanhemmalle muodostuu positiivinen kokemus vanhemmuudesta. (Ylitalo 2011, 13–16.) On huomioitava, että kaikki vanhemmuuden roolit ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Samankaltainen roolien sekoittuminen on vanhemmuuden lisäksi myös parisuhteessa: toimitaan yhtäaikaaisesti sekä vanhempina, puolisoina, miehinä ja naisina, äiteinä ja isinä. (Järvinen ym. 2007, 124.)

Voidaan ajatella, että lapsen ja vanhemman elämämpiirit ovat erkaantuneet toisistaan viime vuosikymmeninä erityisen paljon. Vanhemmat käyvät töissä ja lapsille avautuva maailma päiväkodissa ja koulussa voi jäädä vanhemmille vieraaksi. Kulttuuriset tekijät ja kasvatuseritykset puskevat vanhempia lapsilähtöiseen kasvatukseen, toisaalta korostetaan myös rajojen asettamisen tärkeyttä, sekä kiintymyksen osoittamisen ja opettamisen ihanteita. Vuorovaikutuksen kannalta ei ole merkityksellistä, miten jossain tiettyssä tilanteessa toimitaan, vaan on pystyttävä luomaan jokin selkeä linja, jota lapsi voi ennakoita ja elää vastaparina vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa on osattava

katsoa kokonaisuutta ja vuorotella ja tasapainolla mainittujen alueiden välillä. (Suonen 2008, 142–149.)

Vanhemman ja lapsen elämänpiirien erkaantuessa vanhempien roolit ovat vastaavasti lähentyneet toisiaan. Nykyään puhutaankin paljon tasavertaisesta ja jaetusta vanhemmuudesta, äidin ja isän roolit lähentyvät toisiaan ja jossain määrin jopa sekoittuvat. Yhteiskunta osaltaan osallistuu roolien sekoittamiseen, tukemalla isiä pidemmille vanhempain vapailla tai antamalla vanhemmille tasavertaisen mahdollisuuden jäädä kotiin lapsen kanssa. Tämä muutos tukee molempia vanhempia aktiiviseen vuorovaikutukseen, saatavilla oloon sekä tasavertaiseen vastuunottoon lapsesta sekä perheeseen kuuluvista tehtävistä. (Silven & Kouvo 2008, 102–104.)

4.3 Parisuhteen merkitys vanhemmuudessa

Parisuhde on kahden aikuisen välinen suhde, jossa kaksi ihmistä asettuu elämään yhdessä ja jonka perustana on yleensä rakkaus. Parisuhteessa ihmiset sitoutuvat elämään yhdessä elämän eri alueilla. Joustavuus sekä kyky hyväksyä muutoksia toisessa, itsessä ja keskinäisessä suhteessa, tarve kohottaa toisen mielialaa, pyytää anteeksi ja tehdä kompromisseja, ovat edellytyksiä kestäväälle parisuhteelle. Turvallisuus, läheisyys sekä tarve saada arvostusta ovat syitä miksi parisuhteeseen hakeudutaan. Parisuhteen toimivuuteen vaikuttavat monet tekijät ja käsitykset hyvästä suhteesta voivat vaihdella puolisoitten välillä ja eri elämänvaiheissa. (Järvinen ym. 2010, 119; Malinen & Kumpula 2005, 45.)

Parisuhde vaatii sen hoitamista ja vaalimista sekä sitoutumista yhteisen hyvän vaalimiseen. Kuten vanhemmuuteen myös parisuhteeseen liittyy erilaisia rooleja, joiden kautta parisuhdetta voidaan jäsentää. (Järvinen ym. 2010, 119.) Parisuhteen roolit kuvastavat syitä, joiden vuoksi parisuhteessa eletään. Rooleja ovat kumppani, arjen sankari, rakastaja, suhteen vaalija ja rajojen kunnioittaja. Parisuhteen roolikartta on syntynyt ajatuksen pohjalta, että toimiva parisuhde on pohja hyvälle vanhemmuudelle. Tätä

kautta parisuhteen roolikartan tarkoitus on ratkoa parisuhteiden ongelmia, tukea vanhemmuutta ja helpottaa lasten elämää. (Ylitalo 2011, 27.)

Myös Vuokko Malinen ja Sinikka Kumpula (2005, 43) ja Irene Kristeri (1999, 36) ovat kirjoittaneet, että toimiva parisuhde on vanhemmuuden kivijalka ja vanhempien välinen suhde on lasten koti. Kodin ja samalla vanhempien tunneilmasto vaikuttaa lapsen aikuiselämään kulkien hänen mukanaan läpi elämän joko rajoittavasti tai rakentavasti. Parisuhteen merkitystä vanhemmuudelle ei siis voida millään tavalla väheksyä. Tasa-painoinen parisuhde ja rakastava vanhempi muodostavat parhaan kasvualustan lapselle (Kyrönlampi–Kylmänen 2010).

Parisuhteen merkitys vanhemmuudelle on huomioitu myös lainsäädäntötasolla, esimerkiksi neuvolatoiminnassa (Terveystieteiden la 1326/2010, asetus 338/2011) siten, että neuvolan on tuettava paitsi vanhemmuutta, myös parisuhdetta ja perhettä kokonaisvaltaisesti. Vanhempien tukemisen tärkeys raskausaikana on alkanut näkyä ennaltaehkäisevän työn painotuksissa. Neuvolalla on keskeinen rooli tukea perheen voimavaroja ja auttaa vanhempia ymmärtämään parisuhteen merkitys muuttuneessa elämäntilanteessa. Neuvola pyrkii antamaan tietoa ja lisäämään tietoisuutta voimiantavista ja viehistä tekijöistä sekä järjestämällä erilaista vertaistoimintaa. Esimerkkinä tutkimamme Perheeksi-ryhmäneuvola Rovaniemellä, jossa vanhemmuuden tukeminen neuvolatoiminnan avulla aloitetaan jo raskauden aikana. (Lapin Kansa 22.12.2015; Sosiaali- ja terveysministeriön opas 2004: 14.)

Parisuhde ja vanhemmuus ovat rooleja, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tyypillisesti vanhempien keskinäinen suhde muuttuu ensimmäisen lapsen myötä, samalla usein myös tyytyväisyys parisuhteeseen vähenee. Parisuhde muuttuu romanttisesti läheisyydestä kohti suunnitelmallista kumppanuutta. Parisuhteella ja sen laadulla on selkeä vaikutus vanhemmuuteen: onnellinen parisuhde vahvistaa vanhemmuutta, silloin, kun puhutaan perheistä joissa on kaksi vanhempaa. (Punamäki 2011, 105; Järvinen 2012, 124; Rauhala 2008.)

Katja Yesilovan (2009, 11) mukaan lapsen kehitys ja perheen onnellisuus rakentuu puolisoitten suhteen varaan: ei riitä että asutaan samassa kodissa, vaan olisi oltava myös onnellisia. Yesilovan (mt.) mukaan onneton perhe on tarkoitukseton eikä tue lapsen kehitystä (myös Huttunen 2001, 40). Kaikki eivät kuitenkaan tue tätä ajatusta ja on saatu tutkimustuloksia myös sen puolesta, että lapsen kannalta onnettomat vanhemmat ovat parempi vaihtoehto kuin eronneet vanhemmat (Tuhkasaari 2016).

Joitakin vuosikymmeniä sitten parisuhde tarkoitti sama asiaa kuin vanhemmuus, se merkitsi elämän mittaista liittoa, jonka yhdistävänä tekijänä pidettiin lapsia sekä miehen ja naisen toisiaan täydentäviä rooleja. Parisuhteeseen ei liittynyt samankaltaista väliaikaisuuden ajattelua kuin ehkä tänä päivänä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 118–199.) Parisuhteet ovat muuttuneet. Ajatus kestävästä parisuhteesta ja perheestä ei enää ehkä olekaan niin tavoiteltu. Vuoroviikoin vanhempana oleminen voi kuulostaa jopa houkuttelevalta vaihtoehdolta. Onko niin, että viikon itselleen aikaa antaneena ja levänneenä jaksaa seuraavan viikon panostaa paremmin lapsiin ja vastata heidän tarpeisiinsa.

Onnellisuuden tavoittelu ja sen tarkkailu on lisääntynyt ja se korostaa parisuhteen merkitystä enenevässä määrin: on vaarana, että vanhemmuus voi jäädä sille alisteiseksi. Epärealistiset henkilökohtaiset vaatimukset parisuhteelta tilanteissa, joissa voimavarat voivat olla vähissä, kuten lapsen odotuksen ja syntymän aikaan, saattavat lisätä eroherkkyyttä ja turhautumista. Halutaan esimerkiksi harrastaa ja luoda uraa sen kustannuksella, että aikaa perheelle jää vähemmän. Taustalla on individualistinen perhekäsitys, jonka mukaan yksittäisten perheenjäsenten etu ja tarpeet ovat tärkeitä ja voivat mennä koko perheen edun edelle. (Huttunen 2001, 40, myös Hellsten 2000; Vilén 2010, 12.)

Toisaalta toimivan parisuhteen rakentamiseen tehty työ voi myös kannatella ja tukea vanhemmuutta poikkeustilanteissa. Tätä tukee familistinen perhekäsitys, jonka mukaan yksilön on tarpeen mukaan uhrauduttava perheen edun vuoksi, jolloin perheenä pysyminen ja perheen toimivuus kokonaisuutena on tärkeintä. (Huttunen 2001, 40, myös Hellsten 2000; Vilén 2010, 12.) Alexandra Keurulaisen (2014, 164,166) tekemä

tutkimus suomalaisista perheistä vahvistaa familistisen perhekäsityksen painoa. Keurulaisten mukaan muun muassa vanhempien oma aika ja harrastukset jäävät vähemmälle huomiolle, vaikka yksilöllisten tarpeiden merkitys onkin alkanut korostua.

Parisuhteessa eläminen, vanhemmaksi tuleminen ja uuteen elämänvaiheeseen sopeutuminen vaativat monenlaisia taitoja, mutta erityisesti toimivaa vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja. Myös lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät jo varhaisessa vaiheessa, kun vanhemmat vastaavat lapsen tarpeisiin oikea-aikaisesti. Erityisesti kiintymyssuhdeteoria selittää varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä ja rakentumista: lapsen kehityksen kivijalkana voidaan pitää kiinnittymistä ja kiintymistä, mikä mahdollistuu hyvän vuorovaikutuksen myötä. (Järvinen ym. 2007, 144–146; Viinikka ym. 2014, 126; Repetti ym. 2015.)

Perheen hyvinvointi ja toimivuus rakentuvat kahden aikuisen ihmisen vuorovaikutussuhteen kautta, jossa parisuhteen laadulla on oleellinen merkitys. Lapsi omaksuu vuorovaikutustaidot ja tunteiden ymmärtämisen ja hallitsemisen vanhemmiltaan, joten on merkityksellistä, millaista vanhempien keskinäinen vuorovaikutus perheessä on ja kuinka se näyttäytyy lapsille. Vanhemmat voivat harvoin suojella lapsiaan keskinäisiltä ristiriidoiltaan, vaikka luulevat niiden olevan näkymättömissä, sillä lapset aistivat ja tuntevat ympäristönsä paljon paremmin kuin tiedämme. (Malinen & Kumpula 2005, 45; Järvinen 2012, 119; Redshaw & Martin 2014, 110.)

Lapsiperheessä vuorovaikutusta on aikuisten välillä, vanhempina ja kumppaneina sekä vanhempien ja lasten välillä. Parisuhteen toimiva vuorovaikutus tukee vanhemmuutta mutta myös toisin päin. Lisäksi toimiva vuorovaikutus lapsen ja vanhempien välillä tukee sekä vanhemmuutta että parisuhdetta. Se kuinka iso rooli toimivalla vuorovaikutuksella on perheille, tulisi ottaa enemmän keskiöön perheiden kanssa tehtävässä työssä jo ennalta ehkäisevässä työskentelyssä. Sillä usein työskentely näiden asioiden kanssa aloitetaan vasta, kun lapsi päätyy esimerkiksi lastensuojelun asiakkaaksi. (Järvinen 2012, 124–125.)

Tärkeitä osa-alueita vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin tukemisessa ovat sosiaalisen verkoston vahvistaminen ja ylläpitäminen, toimintakyvyn ja arjen hallinnan tukeminen, lasten kasvatuksessa ja huolenpidossa ohjaaminen ja lapsen edun turvaaminen. (Järvinen ym. 2007, 113; Redshaw & Martin 2014, 110.) Vanhemmuudelle ja parisuhteelle haasteita aiheuttavat muun muassa vanhempien kouluttamattomuus, työttömyys ja tätä kautta mahdollinen taloudellinen huono-osaisuus. Mitä haastavampi elämäntilanne vanhemmilla itsellään on, sitä heikommin he jaksavat ja pystyvät vastaamaan toistensa ja lastensa tarpeisiin ja odotuksiin. (Silven & Kouvo 2008, 102–104; Yesilova 2009, 181.)

4.4 Aiempia tutkimuksia

Vanhemmuus ja perhe ovat aika yleisiä tutkimusaiheita, joita on tutkittu eri tieteenaloilla. Esimerkiksi Hannele Forsbergin (2003, 7) mukaan perheen tutkiminen on tärkeää, sillä monet yhteiskunnalliset muutokset koetaan ja eletään perheessä. Muuttuva yhteiskunta vaikuttaa suoraan perheisiin ja vanhemmuuteen, joten ajantasainen tutkimus on tärkeää.

Teimme tutkimushakuja vanhemmuudesta ja perheestä: aiheita on tutkittu hyvin monesta eri näkökulmasta. Tarkastelunäkökulma ja tutkimusten kontekstisidonnaisuus tekevät kuitenkin kaikista tutkimuksista erilaisia ja toisiaan täydentäviä. Muun muassa Anna Moring (2013) on tutkinut väitöskirjassaan sateenkaariperheitä, jotka sijoittuvat Suomessa yhä marginaaliin asemaan. Erityisen mielenkiintoinen Moringin tutkimuksessa oli tulos, jonka mukaan sateenkaariperheiden perhesuhteet ja vanhemmuus perustuvat vanhemmuuden tekemiseen ja läsnäoloon, eivät niinkään perinteisiin vanhemmuuden biologisiin ja juridisiin kysymyksiin ja niistä pohjautuviin vanhemmuuden määritelmiin. Sosiaalinen vanhemmuus rakentuu arjessa ja ajan myötä, jossa ei synnyttäneen äidin rooli ja merkitys rakentuu tekojen kautta, vanhemmuuden jakamisena. Tutkimuksen mukaan sateenkaariperheissä jaetaankin vanhemmuutta erittäin tasa-arvoisesti ja vanhemmuus ymmärretään tekemisenä, ei olemisena. (Mt.)

Leena Valkosen (2006) väitöskirja käsittelee puolestaan viides- ja kuudesluokkalaisten vanhemmuuskäsityksiä. Valkosen tutkimuksessa lapset kuvaavat hyvää vanhemmuutta usein huolenpidon kautta. Huolenpitoon kuuluvat rajojen asettaminen, rakkaus, auttaminen, huolehtiminen, kotitöiden tekeminen ja elättäminen. Tutkimus nostaa esiin vastuullisen aikuisuuden ja kokonaisvaltaisen vanhemmuuden. Vanhemmuus ei ole Valkosen tutkimuksen mukaan irrotettavissa oleva osa muusta elämästä. Tutkimuksen tulosten mukaan hyvä vanhempi huolehtii parisuhteestaan, asettaa rajoja itselleen sekä käyttää päihteitä vastuullisesti. (Mt., 94–100.)

Valkonen (1995) on tutkinut aiemmin myös perhehoitonuorten käsityksiä vanhemmuudesta. Perhehoitonuorten vanhemmuuden määrittelyssä korostui se, että lapsen on annettava vanhemmalle vanhemman rooli, sitä ei voi muuten saada tai ottaa. Biologinen vanhemmuus ei ollut perhehoitonuorten vanhemmuuden määrittelyyn riittävä, jos vanhempi ei ottanut hoito- ja kasvatusvastuuta. Tutkimuksen mukaan todellinen eli psykologinen vanhemmuus edellyttää lapsen hyväksyntää. Huostaan otettu ja sijoitettu lapsi ei kuitenkaan automaattisesti hyväksy sijaisvanhempiaan psykologisiksi (todellisiksi) vanhemmiksi, vaan se edellyttää vastuullisuuden ja kasvattamisen lisäksi sitä, että sijaisvanhempi välittää ja rakastaa lasta. (Mt., 106.)

Riitta Väänäsen (2013) väitöskirja käsittelee perheen dynamiikan ja rakenteen sekä arvojen merkitystä lapsen psyykkisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Johanna Närvi (2014) on puolestaan tutkinut työn määräaikaisuuden ja perheen perustamisen välistä yhteyttä. Marita Neitolan (2011) tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien suoria ja epäsuoria vaikutustapoja suhteessa lapsen sosiaalisen kompetenssiin. Riikka Ylisaukko-ojan (2015) pro gradu-tutkielma käsittelee vanhempien voimaantumista perheasioiden sovittelutyön johdosta. Henna Rautio (2014) on sosiaalityön pro gradu-tutkielmassaan tutkinut hyvää vanhemmuutta lasten ja nuorten tulkitsemana. Eveliina Ojaniemi (2016) on tutkinut vanhempien kokemuksia ja ajatuksia Vahvuutta vanhemmuuteen ja Perheeksi –ryhmien sosiaalisesta tuesta.

Maija Rauhalan (2008) pro gradu-tutkielman mukaan parisuhde, vanhemmuuteen siirtyminen ja lapsen kehitys ovat kiinteästi toisiinsa sidoksissa jo hyvin varhaisessa vai-

heessa. Tutkimuksessa parisuhteen laatua tutkittiin lapsen ollessa 2 ja 12 kk ikäinen. Hyvä parisuhteen laatu lapsen ollessa 2 kk ikäinen ennusti hyvää vanhemmuutta lapsen ollessa vuoden ikäinen. Nina Kauppisen (2013) lisensiaatintutkimus käsittelee vanhemmuutta erotilanteessa ja erosta selviytymisessä. Tutkimuksesta käy ilmi, että muun muassa lapsen edun asettaminen etusijalle sekä omien tunteiden erottaminen vanhemmuuteen ja entiseen parisuhteeseen liittyvistä asioista, toimii vanhempien välisen hyvän yhteistyön perustana.

Alexandra Keurulainen (2014) on tutkinut muuttuvaa suomalaista perhettä. Tutkimustuloksissa todetaan, että trendien mukaan eläminen, vapaus ja irrallisuus ovat tänä päivänä perheille tärkeitä. Erityisesti lapsiperheissä korostuu enemmän itsekeskeinen ja yksilöllinen minä itse-ajattelu, vaikka yleisesti suomalaiset lapsiperheet elävät pääsääntöisesti vielä hyvin lapsikeskeistä elämää ja tärkeimpinä asioina pidetään perheen koossa pysymistä ja lapsia. Isovanhempien perheissä, jotka edustavat vanhempaa perhekulttuuria, läheiset asetetaan edelleen etusijalle.

5 Tutkimusasetelma

5.1 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tutkimusmetodologia auttaa aiheen käsittelyssä ja erilaisissa lähestymistavoissa: sillä tarkoitetaan erilaisia tutkimussuuntauksia tai erilaisia menetelmällisiä tapoja hankkia tutkimustietoa. Yleisimmät metodologiset lähestymistavat ovat kvalitatiivinen (laadullinen) ja kvantitatiivinen (määrällinen) tutkimus. Tutkimusmetodi on puolestaan erityinen tekniikka, jonka avulla kerätään tutkimustietoa. Tutkimusmetodeina voidaan käyttää esimerkiksi haastattelua, havainnointia ja kyselylomaketta. (Metsämuuronen 2006a; Metsämuuronen 2006b; Alasuutari 2011; Hirsjärvi & Hurme 2011.) Pro gradu-tutkielmamme on kvalitatiivinen tutkimus, jossa hyödynnämme fenomenologishermeneuttista lähestymistapaa aineiston tarkastelussa. Tutkimusmetodina käytämme teemahaastattelua ja aineiston analyysissä teemoittelua.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus voidaan nähdä ymmärtävänä ja tulkinnallisena todellista elämää kuvaavana tutkimuksena (Metsämuuronen 2006a, 83; Tuomi & Sarajärvi 2013, 28). Laadullinen tutkimus keskittyy yleisellä tasolla sosiaalisen todellisuuden tutkimiseen, joka rakentuu ihmismieleessä yksilöllisesti ja tuottaa näin erilaisia merkityksiä, kokemuksia ja tulkintoja (Tuomi & Sarajärvi 2009, 63–64; myös Hirsjärvi & Hurme 2011, 11).

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain tapahtumaa tai ilmiötä ja antaa sille teoreettisesti mielekäs tulkinta. Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta on tärkeää kerätä tietoa henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tilastolliset yleistykset eivät ole laadullisen tutkimuksen ensisijaisena pyrkimyksenä, vaan enemmänkin ilmiötason ymmärtäminen ja sen kuvailu (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85; Hakala 2015, 22). Laadullinen tutkimus näkee tutkittavan ilmiön prosessina, muuttuvana ilmiönä, josta saadaan tietoa tutkimuksenteon hetkellä (Hakala 2015, 21–22).

Ihmistieteellisessä tutkimuksessa käytetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmetodologiaa: niitä ei tule nähdä kilpailevina asetelmina, vaan molempia menetelmiä tarvitaan ja ne voivat myös täydentää toisiaan. (Alasuutari 2011, 32; Hakala 2015.) Tutkimusmetodologian kilpailuasetelman sijaan huomiota tulisi kiinnittää enemmänkin tutkimuksen luotettavuuteen. Luotettavuutta voidaan tarkastella sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa aineistossa kahdesta näkökulmasta. Sisäisen luotettavuus kertoo siitä, että tutkija on varmistanut aineiston kuvaavan niitä keskeisiä asioita, joita varten tutkimus on suunniteltu. Ulkoinen luotettavuus kertoo aineiston tarjoamasta mahdollisuudesta tehdä yleisiä johtopäätöksiä. Ulkoinen luotettavuus toteutuu vain silloin, jos sisäinen luotettavuus on toteutunut. (Hakala 2015, 23–24.)

Laadullinen tutkimus on kuitenkin toistuvasti joutunut kritiikin kohteeksi johtuen tulkinvaraisesta metodiikasta sekä tutkimustulosten luotettavuudesta, koska tutkijan päätelmillä on siinä suuri rooli (Niiniluoto 2002, 34; Metsämuuronen 2006b, 81). Omassa tutkimuksessamme varmistamme tutkimuksen luotettavuuden myös kirjoittamalla mahdollisimman tarkasti auki omat päätelmämme ja tulkintamme sekä oman positiomme suhteessa tutkimukseen.

Tutkijan on perusteltava tutkimusprosessissaan tavat, joilla hän tavoittelee ja perustelee tieteellistä tietoa (Aaltola 2001, 14). Perustelemisen taustalla vaikuttavat tutkijan ihmiskäsitys ja tiedonkäsitys, miten tutkittavasta kohteesta voidaan saada tietoa ja millainen ihminen tutkimuksen kohteena on. Kokemusten, kokemusmaailman, yhteisöllisyyden ja merkitysten käsitteet ovat keskeisiä fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä. (Laine 2001, 26.) Pro gradu -tutkielmassamme vanhemmuutta tarkastellaan kokemusten kautta sekä yritetään löytää vanhemmuuden roolien ja yhteiskunnan välisten odotusten yhteyksiä tai selitysmalleja. Tietoa haetaan Perhekesi-ryhmäneuvolasta vanhemmuutta tukevana toimintana, vanhempien omien kokemusten kautta. Tutkimuskysymykset ovat johdattaneet meidät fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistapaan.

Fenomenologia keskittyy kokemusten tutkimiseen. Käsitämme omassa tutkimuksessamme fenomenologian laajasti yleisenä ajattelutapana, kuten Timo Laine (2001, 26):

kokemus ymmärretään ihmisen kokemuksellisenä suhteena ympäröivään maailmaan, todellisuuteen, jossa hän elää. Fenomenologia ei siis ole tutkimuksessamme tiukasti noudatettava aineiston käsittelytapa tai metodi, vaan enemmänkin lähestymistapa. Kysymys on suhteista kulttuuriin, luontoon ja toisiin ihmisiin, jotka todentuvat vuorovaikutuksen kautta syntyneissä kokemuksissa. Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen maailmasuhdetta ja elämäntodellisuutta, joista ihmistä ei voi irrottaa. (Mt., 26–27; myös Niskanen 2005.) Tämä todentuu konkreettisesti tutkimuksessamme siten, että vanhemmuus syntyy lapsen kautta. Suhde lapseen tekee miehestä tai naisesta vanhemman vanhemmuuden eri merkityksissä. Vanhemmuuden merkityksiin vaikuttavat siten myös parisuhde sekä erilaiset suhteet ympäröivään yhteiskuntaan, eri instituutioihin, ystäviin, sukulaisiin ja kulttuuriin. (Laine 2001, 27.)

Tutkimukseemme fenomenologinen lähestymistapa sopii myös siksi, että merkitysteoria on fenomenologiassa yhteisöllinen. Inhimillisessä todellisuudessa merkitykset ovat kaikessa läsnä ja ne ovat myös kontekstisidonnaisia. Merkitykset eivät ole synnynnäisiä, vaan ne muodostuvat sosiaalisissa suhteissa, yhteisöissä, joissa elämme ja joihin meidät kasvatetaan. Tutkimuksessamme ryhmäneuvola edustaa yhtä sosiaalista yhteisöä. Esimerkiksi sosiaalistumisen kautta ihmiset oppivat tulkitsemaan merkityksiä, jolloin elämästä tulee sujuvaa ja useimmiten välttää vääryymmärryksiltä. (Laine 2001, 28; Moilanen & Rähä 2001, 44.)

Tämä on oleellista tutkimuksessamme, sillä vanhemmuuden ”mallitarinaa” selvitellessämme joudumme selvittämään niitä merkityksiä ja esimerkiksi merkitysten taustalla olevia arvoja, moraalikysymyksiä tai yhteiskunnallisia normeja, joiden kautta käsitys tai kokemus vanhemmuudesta syntyy. Vanhemmuuden merkitys on erilainen eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa. Esimerkiksi Perheeksi-ryhmäneuvola on yksi areena käsitellä ja tarkastella vanhemmuutta, mutta vanhemmuutta on niin monta eri lajia kuin mukana on vanhempia. Kahden vanhemman perheissä vanhemmuutta on siis jo kahdenlaista: se miten vanhemmuuskäsitykset, merkitykset ja kokemukset eroavat jo perheen sisällä, puhumattakaan laajemmasta useamman perheen muodostamasta ryhmästä, on mielenkiintoista tuoda esiin. (vrt. myös Moring 2015).

Hermeneutiikka tarkoittaa teoriaa tulkinnasta ja ymmärtämisestä. Fenomenologista tutkimusta tukee hermeneuttinen ulottuvuus siten, että hermeneutiikan avulla haetaan tutkimuksen tuloksiin tulkinnan rajoja ja mahdollisuuksia sekä erilaisia sääntöjä, jotka auttavat tulkintojen tekemisessä. (Laine 2001, 29.) Esimerkiksi vanhemmuus tai vanhempana oleminen ilmenee meille haastateltavien kertomina kokemuksina, joista meidän on tehtävä tulkintoja.

Arkielämä, jonka luonnollinen osa myös vanhemmuus on, koostuu erilaisista ilmaisuista, kokemuksista, merkityksistä ja niiden ymmärtämisestä. Arkielämän ymmärrystä voidaan sanoa hermeneutiikan mukaan esiymmärrykseksi, jonka tarkoittaa jonkinlaista ennakkoon ymmärtämistä ja tietämistä. (Laine 2001, 30.) Tämä tarkoittaa tutkimuksemme kannalta sitä, että meillä tutkimuksen tekijöinä on oman todellisuutemme ja arkielämämme kautta käsitys vanhemmuudesta jo jonkinlaisena esiymmärryksenä. Tutkijoina meillä on siis mahdollisuus ymmärtää ja tulkita haastateltavia, koska tulkintatyötä ei aloita tyhjästä, vaan erilaisia tulkintoja on jo olemassa. (Laine 2001, 31; Perttula 2005.)

Esiymmärryksen tiedostaminen on merkityksellistä. Tätä tukee parityönä tehtävä tutkimus, koska se avaa ja tuo uudenlaisia näkökulmia ja mahdollistaa aineistosta keskustelemisen parin kanssa. Esiymmärryksen laajentuessa tutkimusongelmat täsmentyvät ja tulkintakäsitelmät muuttuvat. Tämä mahdollistaa monipuolisemman ja syvemmän aineiston tarkastelemisen, jolloin perehtyminen voi tuoda esiin uudenlaisia merkityksiä. (Moilanen & Rähä 2001, 49–51.) Fenomenologian kannalta on kuitenkin oleellista, että omat ennakkokäsitykset siirretään taka-alalle tutkimuksen tekemisen ajaksi, jotta voidaan varmistua toisen kokemuksen merkityksistä ja tulkinnan oikeellisuudesta (Laine 2001, 33; myös Perttula 2005, 155).

Jo metodologista lähestymistapaa valitessamme kävimme keskustelua omasta positivistamme tutkimusaiheeseemme nähden. Tiedostamme oman paikkamme tutkijoina, mutta myös äiteinä, tavallaan informantteihimme nähden vertaisina. Toisella meistä on myös omakohtainen kokemus ryhmäneuvolatoiminnasta. Ymmärrämme, että kokemattomina tutkijoina meidän on tasapainoitava eri rooleissa pysymistä, jotta omat

kokemuksemme ja ennakkokäsityksemme eivät vaikuta aineiston keräämiseen eivätkä toisaalta sen analysoitiinkaan.

Juha Hakala (2015, 20–21) kehottaakin tutkijaa huomioimaan tutkimuksen aihevalinnan ja sen yhteyden omaan elämäntilanteeseen ja elämäkokemukseen: tutkijan olisi erotettava omat tunteet tutkimuksen tekemisestä. Tieteellinen tieto ja tutkimus edellyttävät objektiivisuutta tutkijalta, erityisesti laadullisen tutkimuksen analyysissä subjektiivista tulkintaa olisi varottava tai se tulisi kirjoittaa selvästi auki. Myös fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa edellyttää subjektiivisuuden huomioimista ja tiedostamista. (myös Perttula 2005.)

Tutkijalla on aina vaikutusta tutkimuksen tekemiseen eikä sitä voi täysin sulkea pois millään menetelmällä tai loogisella päättelyllä. Tämä voidaan kuitenkin nähdä tutkimuksen kannalta arvokkaana asiana, sillä tutkija tuo tutkimukseensa tärkeää tietoa oivaltamalla, tulkitsemalla ja omalla kokemuksella. Tutkijan positio eli suhde tutkimukseensa ja tutkittaviin sekä tutkijan valitsema rooli, on kuitenkin tehtävä näkyväksi, rajattava ja perusteltava. (Ronkainen ym. 2011, 70–71.) Positio tarkoittaa tutkimuksemme tutkijan roolin paikantumista suhteessa tutkimukseemme osallistuviin eli vanhempiin, mutta myös yleisesti vanhemmuuteen.

Tutkijan asema voi tarkentua tutkimuksen kuluessa tai se voi olla ennalta jo tarkkaan rajattu ja päätetty. Tutkija voi olla esimerkiksi yhteistyökumppanin, puolestapuhujan tai tarkkailijan roolissa. Roolivalinta ei kuitenkaan ole ainoastaan tutkijan määrättävissä, sillä myös tutkittavat säätelevät tutkimuksessa syntyvää suhdetta ja siten joko mahdollistavat tai estävät tutkijan itselle määrittämän roolin. Tämä vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä syntyvä suhde olisi tiedostettava. (Ronkainen ym. 2011, 72.) Oma positioimme määrittyy siten, että suhtauduimme tutkimukseemme osallistuviin yhteistyökumppaneina ja informanteina, mutta koimme myös olevamme vertaisia, sillä voimme jakaa tutkittavien kanssa vanhemmuuden kokemuksen. Tiedostimme myös, että vanhemmuus kokemuksena on yksilöllinen, mutta koska sitä näkemysmme mukaan rakennetaan myös suhteessa muihin, siinä on paljon yleistettäviä ja yhteisesti jaettuja ajatuksia. Pyrimme kuitenkin huomioimaan sen, ettei oma koke-

muksemme ennalta määrittele tai rajaa vanhempien kokemuksia ja heidän kokemuksilleen antamia merkityksiä.

Tieteellisen tiedon tuottaminen vaatii keskustelua sekä tutkijasubjektin eli tutkijan ammatillisen roolin tiedostamista. Subjektiivisuutta voidaan kuitenkin hallita keskustelun avulla, jossa osapuolina toimivat oma tutkimus, tiedeyhteisö, teoreettiset lähteet sekä muut tutkimustekstit. Näin tutkijan positio ja tieteellisen tiedon kriteerit tulevat helpommin näkyviksi, sillä tieteellinen keskustelu vaatii pohdintaa, argumentointia, läpinäkyvyyttä, selittämistä ja perusteluja. (Ronkainen ym. 2011, 72–73.) Koemme, että tieteellinen tieto paitsi haastaa tutkijaa, myös vapauttaa tutkijan tutkimustyölle.

5.2 Aineiston kerääminen ja analysointi

Keräsimme tutkimusaineiston haastattelemalla Rovaniemen kaupungin neuvolapalveluiden järjestämään Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneita vanhempia (perheitä). Haastatteluihin osallistui 10 perhettä, joista käytämme tulososiossa lyhenteitä P1–P10. Yhteensä haastatteluihin osallistui 16 henkilöä, sillä kuuteen haastatteluun osallistuivat molemmat vanhemmat ja neljään haastatteluun osallistui toinen vanhemmista, yhteen isä ja kolmeen äiti. Eri ryhmistä haastatteluihin osallistui vaihteleva määrä perheitä, joistakin ryhmistä useampi perhe, joistakin vain yksi. Haastateltavat saimme Perheeksi-ryhmäneuvolaa vetäneiden terveydenhoitajien avustuksella. Terveydenhoitajat informoivat tutkimuksestamme perheitä ja antoivat heille infokirjeen ja suostumuslomakkeen (LIITE 1 ja 2). Tutkimukseen haluaville perheille terveydenhoitajat jakoivat puolestamme myös teemahaastattelun rungon. Suostumukset saatuamme otimme puhelimitse yhteyttä perheisiin ja kysyimme sopivaa haastatteluajankohtaa ja paikkaa haastattelun toteuttamiseksi.

Haastattelun valitseminen tutkimusmetodiksi täytyy pohjautua harkintaan ja todeta tutkimukseen sopivaksi. Tutkijan on hyvä pohtia erilaisia metodisia lähestymistapoja sekä niiden mahdollisuuksia ja puutteita koko tutkimusprosessin näkökulmasta. Myös tutkimusongelma vaikuttaa siihen, minkälaista ja minkälaisin menetelmin aineistoa

hankitaan. Myös omien taitojen ja valmiuksien realistinen arviointi tulisi olla osa tutkimusmetodin valintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 15; Alasuutari 2011.)

Haastattelussa tavallinen ihminen on sekä tiedon tuottaja että tiedon kohde (Alastalo 2009, 57). Haastattelussa ihminen nähdään aktiivisena ja merkityksiä tuottavana subjektina ja itsenäisenä toimijana. Haastateltava voi tuoda esiin itse haluamiaan asioita vapaasti, mutta toisaalta hän voi myös kieltäytyä vastaamasta. Haastateltava voi myös täydentää tai selventää omia ajatuksiin ottamalla yhteyttä tutkijaan haastattelun jälkeenkin. Tällainen kysymysten selventäminen ja tarkentaminen sekä omien vastausten täydentäminen ei onnistu esimerkiksi kyselylomaketutkimuksissa. Toisaalta haastatteleminen on kritisoitu siitä, että haastateltava ei jää haastattelijalle anonymiksi, jolloin kerättävä aineisto voi tulla tutkijalle liian lähelle. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 35; Tiittula & Ruusuvoori 2009, 17.)

Teimme haastattelut yhdessä (parina) ja haastattelimme aina kerrallaan yhtä perhettä. Perustelemme haastattelujen tekemistä perheittäin sillä, että jokaisella perheellä olisi helpompi tuoda esiin oma mielipide ja kokemus Perheeksi-ryhmäneuvolasta ilman toisten ryhmän jäsenten mahdollisesti tuomaa painetta. Haastateltavat valitsivat haastattelupaikakseen oman kodin, mutta tarjosimme mahdollisuutta haastatteluun myös toimistotilassa Rovaniemen keskustassa. Kolme perheistä valitsi paikakseen toimistotilan: näistä kahdessa haastattelussa mukana oli äiti ja yhdessä mukana olivat molemmat vanhemmat.

Haastattelupaikalla on merkitystä haastattelun onnistumisessa. Liian muodollinen haastattelupaikka voi tehdä haastateltavan olon epävarmaksi ja vaikuttaa siten haastattelun onnistumiseen (Eskola & Vastamäki 2015, 30). Pohdimme tilan vaikutusta haastatteluun: mikä merkitys omalla kodilla tai toimistotilalla on haastattelun onnistumisen kannalta, rajoittaako vai mahdollistaako tila tiedon jakamista. Emme nähneet siinä merkittävää eroa, vaan havaitsimme, että haastattelun kulkuun vaikutti haastattelupaikkaa enemmän toisen vanhemman puuttuminen. Toisaalta ymmärsimme myös sen, että omaan kotiin kutsuminen ei ollut itsestäänselvyys, vaan se oli eräänlainen luottamuksenosoitus meille tutkijoina.

Haastatteluvuorovaikutus on tärkeä osa haastattelun onnistumista ja se vaikuttaa tuloksiin. On tärkeää, ettei haastattelija liikaa ohjaile haastateltavaa, mutta pitää kuitenkin huolen aiheesta pysymisestä. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 22.) Haastattelijan on myös huomioitava haastattelutilanteen interaktio: miten haastattelutilanne vaikuttaa esimerkiksi arkaluontoisten asioiden kertomiseen, onko haastateltavana kertonut asioista totuudenmukaisesti tai kaunistellut asioita. (Alasuutari 2011, 142.) Pohdimme yhdessä haastattelutilannetta ennen ja jälkeen haastatteluiden: miten haastattelu meni ja mitä voisi kenties tehdä toisin. Pyrimme positiiviseen ja arvostavaan vuorovaikutukseen, jossa myös kuulluksi tuleminen ja sitä kautta omien kokemusten ja ajatusten kertominen olisi helppoa ja luontevaa. Tarkoitus ei ollut vertailla tai arvioida kenenkään vanhemmuutta.

Havaitsimme, että vanhemmat kävivät vuoropuhelua toistensa kanssa haastattelun aikana. Vuoropuhelua oli sujuvaa, vanhemmat täydensivät toisiaan ja muistivat asioita yhdessä, joita ei yksin olisi muistanut. Haastateltavat saivat itse päättää haastattelupaikan lisäksi myös haastattelun ajankohdan. Mielestämme tämä oli toimiva ratkaisu, sillä vanhemmat itse pystyivät arvioimaan oman jaksamisen ja vireystilan, sillä niillä on merkitystä myös haastattelun onnistumiselle. Haastattelut kestivät 30 minuutista noin 1,5 tuntiin. Siirsimme sovittua haastatteluajankohtaa muutaman kerran muun muassa sairastumisen ja työasioiden vuoksi. Kaksi haastattelua peruttiin haastateltavien toimesta kokonaan. Huomasimme, että vanhemmilla oli helppo olla meihin muutostilanteessa yhteydessä.

Haastattelu on yleinen tutkimusmenetelmä aineiston keräämiseksi ja tiedon hankkimiseksi. Haastattelu voidaan nähdä eräänlaisena tutkimuskeskusteluna, jossa kerätään päämäärähakuisesti tietoa ihmisten kokemuksista, uskomuksista ja mielipiteistä. Omassa tutkimuksessamme käytimme temahaastattelua, jossa kysymysten järjestys ja muoto voivat vaihdella, mutta teemat ja aihepiirit ovat kaikille samat. (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 9–11; Metsämuuronen 2006b, 113–115, Hirsjärvi & Hurme 2011, 11; Hakala 2015, 27–28.)

Keskusteltavat teemat voidaan valita tutkijan ideoinnin perusteella tai teemoja voi etsiä kirjallisuudesta. Teemat voi valita myös tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Olennaista on etsiä teemat siitä näkökulmasta, että niillä saadaan tietoa tutkimusongelmasta. Teemojen alle voi kirjoittaa tarkemmin muutamia apukysymyksiä haastattelua varten. Tärkeintä on kuitenkin saada aikaan luonteva keskustelu, johon pitkä kysymyslista ei sovi. (Eskola & Vastamäki 2015, 35–36.)

Oma kokemuksemme tutkittavasta ilmiöstä auttoi luontevan keskustelun luomisessa. Samalla se toi myös uudenlaista näkökulmaa ja tarkentavia kysymyksiä, jollaisia ei ilman omaa kokemusta osaisi huomioidakaan. Huomasimme, että vapaa keskustelu ennen varsinaista haastattelua ja myös puhelinkeskustelu haastatteluaikaa sovittaessa lievensivät jännitystä, jota haastatteluiden nauhoittaminen toi mukanaan. Koimme, että parityönä tehtävä tutkimushaastattelu toimi kohdallamme, sillä pystyimme parina pitämään huolen paremmin siitä, että kaikki teemat tuli käytyä läpi. Huomasimme myös, että kokemattomuuttamme haastattelijoina paikkasi toisiltamme saatu tuki: pystyimme tarvittaessa täydentämään ja tarkentamaan toisiamme.

Terveydenhoitajat antoivat puolestamme haastattelurungon etukäteen niille vanhemmille, jotka halusivat osallistua haastatteluun. Näin vanhemmilla oli mahdollisuus tutustua haastattelun teemoihin ennakkoon. Osa vanhemmista olikin näin tehnyt ja muutama oli kirjannut ylös tärkeinä pitämiään asioita, jotka halusi tuoda haastattelussa esille. Kysyimme haastatteluiden lopussa myös luvan tarvittaessa soittaa, mikäli joidakin asioita pitäisi tarkentaa.

Voimme sanoa, että kaikki haastattelut sujuivat omasta näkemyksestä lähes vapaana keskusteluna, mutta toki tutkijoina pidimme huolen siitä, että haastattelun aikana tuli käytyä tutkimusongelmiin liittyvät asiat ja teemat läpi. Koimme, että keskustelu oli välitöntä ja avointa ja vanhemmat kertoivatkin meille avoimesti henkilökohtaisistakin asioista. Teemahaastattelu toteuttaminen enemmän avoimen haastattelun kaltaisena, vapaana keskusteluna, tukee myös fenomenologista lähestymistapaa, jolloin tutkija ei ohjaile tai rajoita keskustelua (Laine 2001, 35). Kysyimme myös haastat-

telun jälkeen, oliko jotakin jäänyt kysymättä tai haluaisivatko vanhemmat täydentää tai palata johonkin aiemmin keskusteltuun teemaan.

Pohdimme myös haastattelukysymysten muotoa ennen haastattelua ja teimmekin lähipiirissä muutaman suppeamman koehaastattelun nähdäksemme, miten kysymykset toimivat. Muokkasimme tämän perusteella muutaman kysymyksen muotoa. Kysymysten muodolla on merkitystä, jos halutaan saada tietoa kokemuksista, jotka ovat omakohtaisia. Kokemuksista puhuminen olisi myös tehtävä mahdollisimman konkreettisten ja arkistenkin kysymysten kautta. On myös huomioitava, että jos haastattelussa kysytään käsityksistä, haastateltava voi ajatella yleistä käsitystä, eikä omaansa, joka voi poiketa yleisestä käsityksestä. (myös Laine 2001, 35.) Huomasimme myös, että jo kysymys ”Mitä vanhemmuus on” tuntui osalle haastateltavista vaikealta. Kysymystä avattiin konkreettisemmin siten, että pyysimme vanhempia kertomaan muun muassa omasta päivästänsä, toiminnastaan, tunteistaan ja ajatuksistaan sen jälkeen, kun lapsi oli syntynyt.

Aineiston tarkastelu laadullisessa analyysissä lähtee yleensä kokonaisuudesta. Analyysi etenee havaintojen pelkistämisestä niiden yhdistämiseen ja lopuksi tulkintaan. Tulkinta ei saa olla ristiriidassa aineiston kanssa. Aineistoa on tärkeä peilata teoreettiseen viitekehykseen ja etsiä sen avulla olennainen. Yksittäiset havainnot voidaan yhdistellä esimerkeiksi, jotka edustavat ilmiön makrorakennetta. Laadullisessa analyysissä kuitenkin kiinnitetään erityistä huomiota poikkeuksiin, sillä ne kertovat tutkittavasta ilmiöstä tarkemmin ja tarjoavat ehkä selityksen eroavaisuudelle. (Alasuutari 2011, 40–43.) Omassa tutkimuksessamme voimmekin puhua yleistettävyydestä ilmiötasolla.

Ajattelemme, että aineiston todenmukainen analysointi ja tulkinta edellyttävät koke-musta itse haastattelutilanteesta ja sen tuottamasta vuorovaikutuksesta. Myös omien ennako-oletusten tiedostaminen tutkijana on tärkeää, jotta voi välttyä vääriltä tulkinnoilta ja tuloksilta. (Metsämuuronen 2006b, 121.) Aineiston tarkastelussa voidaan käyttää apuna aihetta käsittelevää kirjallisuutta, mahdollisia hypoteeseja ja aiempia tutkimuksia. Tutkija voi hakea tukea tulkintaan yhdistämällä teoriaa ja aineistoa aineistosta saatujen yksittäisten viittauksien ja lainauksien avulla. (Alasuutari 2011, 52; Esko-

la 2002, 44–45; Eskola & Vastamäki 2015, 43.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoon liittyvillä viittauksilla pyritään myös vakuuttamaan lukija tutkimustulosten luotettavuudesta (Metsämuuronen 2006a, 62). Tutkimuksemme tulososassa tuomme päätelmiemme ja yleistysten tueksi suoria lainauksia aineistostamme. Vertaamme tutkimuksemme tuloksia aiempiin tutkimuksiin. Lisäksi tutkimuksemme tulosten tarkastelussa käytämme apuna teoreettista viitekehystämme vanhemmuudesta ja perheestä.

Laadullista tutkimusta voidaan analysoida nähtyä, kirjoitettua tai kuultua analysoimalla. Analyysi voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Tutkimuksen kannalta oleellista ei niinkään ole löytää analyysille teoreettista nimeä, vaan kattava kuvaus siitä, miten analyysin on tehnyt ja mihin analyysi perustuu. Aineistolähtöisessä analyysissä aikaisemmilla tiedoilla tai teorioilla ei ole merkitystä analyysin lopputuloksen tai toteuttamisen kanssa. Teoria on yhteydessä vain analyysin toteuttamiseen. Ongelmalliseksi tämän tekee se, miten tutkija varmistaa sen, että analyysi tehdään aineiston tiedontuottajien ehdoilla eikä omien ennakkokäsitysten mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 95–96, 166; vrt. Perttula 2005.)

Teoriaohjaava analyysi pyrkii korjaamaan aineistolähtöisen analyysin puutteita. Teoriaohjaavassa analyysissä teoria kytkeytyy analyysiin, mutta se ei rajoita sitä, vaan avaa uusia näkökulmia. Analyysi voi edetä aineistolähtöisesti, mutta lopputulosta tarkastellaankin teorian käsitteiden ja mahdollisesti aiemman luokittelun kautta. Teoriaohjaavassa analyysissä päättelyprosessi on pääasiassa deduktiivinen eli yleisistä havainnoista yksittäisiin havaintoihin etenevä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97, 100.) Omassa tutkimuksemme toteutuu myös abduktiivinen päättely, sillä käytämme sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa analyysimenetelmää: tutkimusaineistoa tarkastellaan kerätyn aineiston pohjalta, mutta teoreettinen viitekehys toimii analyysin apuna. (Mt.)

Teemahaastattelun analyysi edellyttää haastatteluaineiston litterointia ja sen jälkeen tekstin aktiivista lukemista (Eskola 2007, 43). Tässä yhteydessä tarkoitamme aktiivisella lukemisella aineiston huolellista tarkastelua ja useaan kertaan toistuvaa lukemista, jonka avulla hahmotamme litteroidun tekstin merkityksiä ja ilmiöitä. Aineiston litterointia ja lukemista voidaan nimittää jo alustavaksi analyysivaiheeksi (Hirsjärvi & Hur-

me 2011, 142). Litterointi tehdään erilaisilla tarkkuuksilla riippuen haastattelun tarkoituksesta. Jos haastattelun avulla kerätään tietoa haastateltavan tulkinnoista ja merkityksistä, aineisto kannattaa litteroida hyvinkin tarkasti. (Puuronen 2007, 114: Hirsjärvi & Hurme 2011, 140.) Teemahaastattelussa saadaan usein niin runsaasti aineistoa, että sitä joudutaan rajaamaan analyysivaiheessa siten, että tekstiä tarkastellaan vain tietyistä näkökulmista (Alasuutari 2011, 51).

Litteroimme haastattelut mahdollisimman tarkasti, sillä kokemattomina tutkijoina halusimme varmistaa, ettemme jätä mitään olennaista pois. Litterointivaiheessa aineistoa ei ollut tarpeen rajata, sillä haastattelut etenivät hyvin etukäteen suunniteltujen teemojen mukaan. Haastattelun loppuvaiheessa tuli hieman toistoa, mutta toisaalta se antoi mahdollisuuden varmistaa, että kaikki teemat oli keskusteltu. Huomasimme myös, että haastattelujen läpikäyminen ja tarkempaan sisältöön tutustuminen oli helppompaa paperilta.

Olemme analysoineet haastattelut teemoittelun avulla. Teemoittamisella tarkoitetaan aineiston pelkistämistä olennaisten asioiden selvittämiseksi. Teemojen kautta etsitään tekstin merkityksenantojen keskeisin osa, jolloin teemat ovat osa tekstin kokonaissisältöä eivätkä yksittäisiä osia. Teemoittaminen vaatii tekstin lukemista useaan kertaan. Aineistosta voidaan hakea teemoja, joista haastateltavat puhuvat. Teemoittelu voidaan tehdä myös tutkijan esittämien kysymysten tai aihepiirien kautta, jolloin haetaan kunkin teeman kohdalla puhutun merkityssisällön löytämisestä. (Moilanen & Räihä 2001, 53.)

Aineisto voidaan järjestellä teemoittain: jokaisen haastattelun saman teeman vastaukset käsiteltävän teeman alle. Tämän jälkeen aineistoa pitää tiivistää ja ryhmitellä ja tutkijan on etsittävä sieltä keskeiset asiat, jotka ovat olennaisia tutkimustulosten kannalta. (Eskola 2007, 43–45.) Teemojen sisältä etsitään eroavaisuuksia tai samanlaisuuksia ja näiden perusteella voidaan tehdä ilmiötason yleistyksiä, mahdollisesti tyyppiesimerkkejä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93; Eskola & Vastamäki 2015, 43).

Aineiston analyysin aloitimme lukemalla litteroitua tekstiä useaan kertaan läpi sekä yhdessä että itsekseen. Kiinnitimme huomiota myös niihin asioihin, jotka toistuivat ja olivat samanlaisia tai erilaisia haastatteluissa. Kävimme keskustelua yhdessä myös siitä, mistä samanlaisuus ja erilaisuus johtuivat. (Tuomme sen esiin tarkemmin pohdinnassa). Tämän jälkeen pohdimme sitä, mitkä olivat mielestämme keskeisiä teemoja ja asioita, jotka aineistosta nousivat ja olivat mielestämme merkityksellisiä.

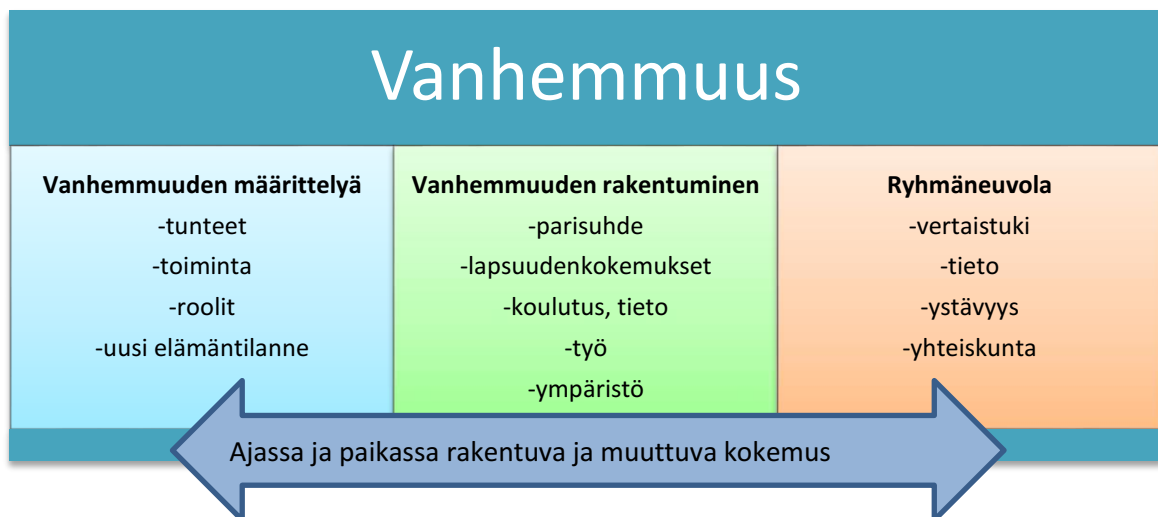
Yleisesti kuvattuna aineistomme kertoo vanhempien odotuksista, toiveista, peloista, tunteista, rooleista, arkielämästä, parisuhteesta, lapsen kasvattamiseen liittyvistä asioista sekä yhteiskunnan roolista ja tuesta uudessa elämäntilanteessa. Aineistossa näkyy selkeästi vauvaperheen arki, konkreettinen elämäntilanne toimintoineen ja ajatuksineen tässä hetkessä. Ilmiötasolla aineistomme kuvaa vanhemmuutta, uutta elämäntilannetta sekä ryhmäneuvolan merkitystä uudessa elämäntilanteessa. Aineistomme edustaa vanhempien, sekä isän että äidin, omia ja yhteisiä kokemuksia ja ajatuksia. Aineistossa kuuluu taustalla myös vanhempien omien vanhempien ääni: omia valintoja perustellaan pitkälti omien lapsuudenkokemusten kautta. Aineistosta tulee ilmi vanhemmuuden ajallinen paikantuminen menneisyyteen, tähän hetkeen ja tulevaisuuteen.

Tutkimusaineistomme kontekstina toimii Perheeksi-ryhmäneuvola. Konteksti tuottaa aineistoa, joka liittyy ensimmäistä lasta odottaviin perheisiin. Lisäksi aineistomme koostuu parisuhteessa elävistä vanhemmista. Aineistosta rajautuu ulos yksinhuoltajat ja ne, jotka eivät jostakin syystä ole halunneet osallistua ryhmäneuvolaan. Aineisto sulkee ulos myös ne perheet, joille ei ole ollut mahdollisuutta osallistua neuvolatoimintaan tai jotka eivät ole kokeneet sitä jostakin syystä tärkeäksi.

Aineiston sisältöön tutustuminen ensin yleisellä tasolla helpotti tarkempaa analysointia, jonka teimme teemoitellen. Teemoittelu tuli aika luonnollisesti käytännössä haastattelurungon mukaan. Merkkasimme eri väreillä samaan teemaan kuluvat asiat eri haastatteluista, joten ne oli helpompi poimia sieltä analyysivaiheessa eri teemojen alle. Teemat muodostuivat sisällöltään samanlaisten lauseiden ja useampien lausekokonai-

suuksien kautta. Vaikka teemoittelussa yksittäisten sanojen merkitys ei korostunut, kuitenkin huomioimme niiden kautta rakentuvat yhtäläisyydet.

Olemme havainnollistaneet teemoittelua *kuviossa 4*. Teemojen alle olemme kirjoittaneet keskeisen aineistosta nousseen sisällön. Teemojen sisältöä olemme yleistäneet ilmiötasolla, kuitenkin yksilöllisiä perhekohtaisia eroja löytyy ja ne olemme kirjoittaneet auki tuloksiin. Eroavaisuudet eivät olleet mielestämme merkittäviä, ainoastaan yksi muista poikkeava näkemys nousi aineistosta esiin ja se koskee ryhmäneuvolan merkitystä.

Kuvio 4. Tutkimuksemme vanhemmuus teemoina

Aineistosta löytyy pääteemana vanhemmuus ja sen merkitys kokemuksina, ajatuksina ja toimintoina. Toisena teemana vanhemmuuden rakentuminen, johon katsoimme kuuluvan erilaiset kokemukset (myös lapsuudesta), parisuhde, työ, talouteen liittyvät, asiat, sosiaalinen verkosto, vertaistuki, yhteiskunnan asettamat odotukset, haasteet, arvot ja normit. Kolmantena teemana aineistosta nousi selkeästi ryhmäneuvolan merkitys uudessa elämäntilanteessa. Tähän teemaan katsoimme kuuluvan ryhmäneuvolasta saadut kokemukset, ajatukset, tieto, vertaistuki sekä erilaiset kehittämisideat. Vanhempien vastauksissa kaikissa teemoissa näkyy vanhemmuuden yksilöllinen ja yhteisöllinen rakentuminen. *Kuvioon 4* olemme havainnollistaneet, että vanhemmuus ei ole pysyvästi ja yksiselitteisesti määriteltävissä, vaan vanhemmuus on ajassa ja paikassa muuttuva kokemus. Vanhempien vastaukset liikkuvat menneisyydestä nykyhetkeen ja

tulevaan. Tutkimuksemme kontekstina toimiva ryhmäneuvola sijoittuu aikajanalla menneisyyteen ja nykyhetkeen, mutta sillä voidaan nähdä olevan vaikutusta myös tulevaisuuteen.

5.3 Eettisyys

Perheeksi-ryhmäneuvolan vanhempien kokemuksia tutkiessa on tärkeä olla tietoinen eettisistä raameista, joita tutkimuksen tekemiseen liittyy. Ihmisten kohtaaminen ja kuuleminen vaatii aina eettistä ymmärtämistä sekä otetta niin sosiaalityössä kuin tutkimuksen maailmassa. Tutkijan oma asenne suhteessa tutkimukseen on tärkeä tunnistaa, jotta ei astele tutkimuksen kohderyhmän varpaille tai lähde ohjailemaan heitä liikaa. On oltava avoin sille, mitä kuulee, vaikka ei itse allekirjoittaisikaan kaikkea juuri sellaisena.

Tutkimusetiikka on inhimillistä toimintaa, oikean ja väärän pohdintaa ja arvovalintoja. Eettisesti kestävä tutkimus voidaan pitää tutkimusta, jonka tutkimussuunnitelma, tutkimusmenetelmät ja tutkimuskysymykset on laadittu ja valittu huolellisesti. Myös huolellisesti ja perustellen tehty raportointi lisää tutkimuksen luotettavuutta ja laatua. Eettistä kestävyttä tukee myös se, että tutkija toimii moraalisesti oikein sekä miettii ja mahdollisesti myös ennakoii tutkimukseen vaikuttavien valintojen seurauksia. Tutkijan on myös huolehdittava hyvän tieteellisen käytännön mukaisesta toiminnasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127; Gylling 2002, 80; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009; Pohjola 2007, 127.)

Tutkimusetiikkaa ei voi pitää erillään muusta etiikasta, koska se on osa inhimillistä toimintaa. Eettisyyden pohdinta on aina ajankohtaista, koska se tuo esiin mahdollisia eettisiä ristiriitoja sekä yksilön ja yhteiskunnan poikkeavia käsityksiä ihmisten oikeasta ja väärästä toiminnasta, velvollisuuksista ja oikeuksista. (Gylling 2002, 80.) Eettisyyden määrittely ja pohdinta syntyykin vastakkainasetteluista sekä eriävistä mielipiteistä tai jopa konflikteista (Mäkinen 2006, 5). Eettisyys on erityisen tärkeää ihmistieteissä, jossa

tutkimuskohteena on ihminen ja inhimillinen elämä moninaisesti (Pohjola 2007, 17; Metsämuuronen 2009, 34).

Tuomi & Sarajärvi (2013, 129) kirjoittavat, että jo tutkimusaiheen valinta itsessään on eettinen kysymys. On tärkeää pohtia, miksi asiaa tutkitaan ja kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan. Eettisesti kestävästä tutkimuksesta voisi luonnehtia kokonaisvaltaiseksi, jossa jokaista valintaa ja sen seurauksia pohditaan. (Pohjola 2007, 12.) Oman tutkimuksemme tarpeellisuus ja aihevalinta nousivat suoraan käytännöstä ja tarpeesta saada tietoa uudenlaisesta ryhmäneuvolatoiminnasta. Oma mielenkiintomme tutkijoina ja vanhempina ohjasi aiheen tarkempaa rajaamista ja näkökulmaa.

Tutkimuksessamme eettiset kysymykset nousevat esiin kokonaisvaltaisesti aina aiheen ja metodin valinnasta analysointiin ja raportointiin. Erityisen konkreettisesti eettisyys todentui haastattelutilanteissa ja perheiden kohtaamisessa. Haastateltavat ovat uudessa ja herkässä elämäntilanteessa, johon liittyy paljon monenlaisia tunteita, arvoja, odotuksia, pelkoja, iloja ja suruja. On erityisen tärkeää, että myös me tutkijoina pohdimme ja tunnistamme sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet (Talentia 2013) ja toimimme niiden mukaisesti. Koemme, että erilaisista perheistä koostuvan tutkimusryhmämme kohtaamisessa ja tutkimuksen tekemisessä tarvitaan Pohjolankin (2007, 23) esiin nostamaa erityistä eettistä sensitiivisyyttä.

Tutkimuksella ja etiikalla on tiivis yhteys. Tutkimuksen tulokset voivat vaikuttaa eettisiin päätöksiin, mutta toisaalta esimerkiksi yhteiskunnassa vaikuttavat diskurssit ja yleisesti hyväksytyt eettiset ratkaisut vaikuttavat tutkijaan ja siten myös tutkimuksen tekemiseen. Tutkijan valinnoilla on vaikutusta myös tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125.) Olemme pyrkineet tekemään ja perustelemaan omat valintamme tutkimuksessamme eettisesti kestäväällä tavalla.

Eettisyys on osa aiheen valintaa, tutkimusprosessia sekä tutkijan oma henkilökohtainen tapa tehdä tutkimusta, siis arvovalintoja. Voidaan ajatella, että ihminen toimii eettisesti oikein vasta sitten, kun on pohtinut valintojensa seurauksia ja merkitystä ja vasta sitten tehnyt päätöksen siitä, mikä on eettisesti väärä tai oikea valinta. (Pohjola

2007, 12.) Tutkijan rooli on myös kokonaisvaltainen siten, että hän ei ole koskaan yksittäinen toimija, vaan tutkija on aina kiinteästi sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan (Mäkinen 2006, 150).

Tutkijan on pitädyttävä faktoissa: tulkinnat ja spekulointi voivat ylittää tutkijan toimivallan ja pätevyyden sekä oma henkilökohtainen arvomaailma ylittää ammattieettisen roolin (Mt., 151–152). Ihmistieteellisessä tutkimuksessa on huomioitava erityisesti sosiaalista vastuuta koskeva etiikka: minkälaisia seurauksia tutkimustulosten julkistaminen aiheuttaa (Pohjola 2007, 12). Eettisyyden ja tiedon oikeellisuuden vaade korostuu tutkimuksessamme, sillä tutkimuksestamme saatuja tuloksia käytetään ryhmäneuvolatoiminnan kehittämiseen.

On tärkeää kertoa tutkimukseen osallistuville tarkemmin tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutustavasta. On myös eettisesti oikein kertoa tutkimuksesta eri osapuolille rehellisesti. Myös tutkimusluvan pyytäminen on hyvien tieteellisten tutkimustapojen mukaista. (Pohjola 2007, 20; Tiittula & Ruusuvuori 2009, 17.) Olemme saaneet tutkimusluvan Rovaniemen kaupungilta. Olemme keskustelleet tutkimuksesta, sen tarkoituksesta, tutkimuskysymyksistä sekä teoreettisesta viitekehystä Rovaniemen kaupungin lastenneuvolan palveluesimiehen sekä Perheeksi–ryhmäneuvolan yhtenä vetäjänä toimivan terveydenhoitajan kanssa.

Kestävästä eettisesti oikein toteutetusta tutkimuksesta kertoo myös osallistuneiden anonymiteetin turvaaminen. Tutkimuksen tiedot on pidettävä salaisina eikä yksilöitä saa tunnistaa tutkimuksesta. (Pohjola 2007, 20; Tiittula & Ruusuvuori 2009, 17.) Tutkimuksessamme on erittäin tärkeää turvata henkilöllisyyden salassa pitäminen, sillä Perheeksi–ryhmäneuvolaan osallistuu aika pieni joukko perheitä, jolloin tunnistettavuus on helpompaa. Olemme salassapitovelvollisia tutkimusaineiston suhteen ja se on kerrottu myös kirjallisesti infokirjeessä haastateltaville.

Jari Metsämuuronen (2009, 33) kirjoittaa tieteellisen tiedon ominaispiirteistä, joista keskeisimpiä ovat muun muassa puolueettomuus, objektiivisuus, toistettavuus, luotettavuus ja kriittisyys (myös Pohjola 2007, 11; Niiniluoto 2002). Tieteelliseen tietoon ei

saa sisältyä omia subjektiivisia näkemyksiä. Kuitenkaan tieteellinen tieto ei voi olla arvovapaata, sillä sen tuottamiseen sisältyy aina tutkijan oma näkemys ja tapa tehdä tutkimusta. Myös tutkijan kokemus, henkilökohtaiset arvovalinnat ja näkemys todellisuudesta vaikuttavat tuloksiin ainakin välillisesti. Siksi olisi hyvä olla kriittinen sekä omaa työtään että muiden tutkimustuloksia kohtaan. (Metsämuuronen 2009, 33–34.) Olli Mäkinen (2006, 5) kirjoittaakin, että etiikkaa ei olisi ilman konflikteja. Kriittisyys lisää eettisyyttä, koska se vaatii analyyttisyyttä ja perusteluita.

Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkimustulosten esittämistä totuudenmukaisina, ilman vääristelyä tai valikointia sekä huolellisuutta, avoimuutta ja rehellisyyttä (Mäkinen 2006; Pietarinen 2002, 66). Oman tutkimuksemme tulokset esitellään lastenneuvolan työntekijöille ja tutkimuksemme tuloksia hyödynnetään ja toimintaa mahdollisesti muutetaan, joten vaatimus tiedon oikeellisuudesta, tiedon oikeanlaisesta tulkinnasta ja mahdollisesta luokittelusta korostuu.

6 Vanhemmuus ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana

6.1 Vanhemmuuden kokeminen ja kuvaaminen

Tutkimuksemme aineistossa vanhemmuus tiivistyy konkreettisiin tehtäviin, tunteisiin, omaan kasvamiseen ihmisenä, vanhemmuuden eri rooleihin ja siihen, mitä vanhemmuuden ja erityisesti hyvän vanhemmuuden ajatellaan sisältävän. Vanhemmuus koetaan muuttuvana ja elinikäisenä tehtävänä, mutta myös arvostettuna lahjana. Vanhemmuutta pohditaan ja määritellään itsenäisesti, yhdessä puolison kanssa, mutta myös moninaisissa suhteissa lähipiiriin ja yhteiskuntaan.

Vanhemmuuden kuvaamiseen liitetään usein konkreettinen tekeminen ja toiminta, kuten lapsen perustarpeista huolehtiminen ja kodin hoitaminen (ks. myös Moring 2013). Vanhemmuuteen katsotaan kuuluvan myös auttaminen, opettaminen, huolehtiminen, kasvattaminen sekä turvallisen kodin ja kasvuympäristön tarjoaminen. Vauva-perheen arjessa korostuvat erityisesti rutiinit, jotka luovat raamit toiminnalliselle vanhemmuudelle. Toiminnallisen vanhemmuuden kuvaamisessa huomioidaan myös vanhemmuuden ajallinen ulottuvuus nykyhetkestä tulevaan: vanhemmat kertovat vanhemmuuden ja siihen liittyvien tehtävien muuttuvan lapsen kasvamisen kautta.

”Se on semmosta hoitamista ja huolehtimista, tukena olemista ja auttamista ja opettamista.” (P1)

”Noo lapsen hoitoo ja semmosta yhdessä oloa. Perheenä olemista.” (P9)

Eikö se oo lapselle turvallisen kodin antamista ja kasvun tukemista ja... niin kasvuympäristön luoja ja turvallisen kodin antaja alakuun tieteenki ja sitten myös kasvattaja -- suuria kokonaisuuksia mutta sitä-hän se on alkuun. -- että pyörittää arkirutiinia ja ruokkia ja huolehtia hänestä ja... mutta aika nopeesti alakaa sitten kasvattaminenki -- Se on hyvin konkretiaa alkuun... pittää hänet kuivana ja ruuassa ja huolehtia unesta ja. ” (P2)

”-- onhan se sellasta vastuuta... huolehtimista... perustarpeiden tyydyttämistä, lämpöä ja läheisyyttä...ehkä vähän kausiluontaista että riippuu missä iässä lapsi on --” (P3)

Lapsen kasvamisen kautta määritellään myös omaa vanhemmuutta ja siihen kasvamista. Vanhemmuuteen liitetään ajallinen jatkumo ”vanhemmuus ennen raskautta ja sen jälkeen”. Vanhemmuuden määrittely alkaa haaveilla ja toiveilla ennen raskautta. Vanhemmuuteen kasvaminen ja valmentautuminen kerrotaan alkaneen jo raskausaikana esimerkiksi biologisten muutosten kautta. Ryhmäneuvolassa käymisen ja parisuhteessa ja lähipiirissä käytyjen keskustelujen kautta vanhemmuuden kerrotaan tulevan konkreettisemmaksi. Vanhemmuus nähdään vanhemman vastavuoroisena suhteena lapseen, mikä osaltaan muuttaa vanhemmuuden muotoa lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Näin ollen vanhemmuuden ei nähdä tulevan koskaan täysin valmiiksi.

”-- onhan se tietenkin uus opinmatka ihan totaalinen itelle ja kumppanille kanssa kun molemmille ihan uus tilanne kummallakaan ei aikasemmin oo lapsia. Kyllähän tää kasvattaa sitten itteeki ihmisenä hyvin paljon. Perspektiivi laajenee huomattavasti sitten varmaanki tässä tulevien vuosien saatossa. Vinkkelit vaihtuu vähän erillä tavalla.” (P10)

Vanhemmat kertovat, että vaikka tähän hetkeen ollaan tyytyväisiä, niin myös tulevaa ja uusia haasteita vanhempina ja perheenä odotetaan innokkaasti. Erityisesti lapsen kehitykseen liittyvät tapahtumat ovat vahvasti esillä. Esiin nousee myös, että vaikka ymmärretään, että lapsen kasvaminen ja kehittyminen on luonnollista, niin silti kehitystapahtumista ollaan ylpeitä ja niitä käsitellään myös omina saavutuksina vanhempina. Lapsen kääntyminen, pään kannattelemisen ja kiinteisiin ruokiin siirtyminen mainitaan näistä merkittävimminä.

”-- vaikka se tavallaan kuuluukin siihen lapsen kehitykseen että jossain vaiheessa oppii kääntyyn selältä vattalleen -- istumaan, konttaa, ryömiä... mutta silti ne niinku tavallaan kuvittelee saavutuksina. Ja niitä odottaa.” (P3)

Vanhemmuuteen liitetään myös ”oma elämä”, elämä parisuhteessa ja yksilöinä erillään. Oman identiteetin säilyttäminen muuttuneesta elämäntilanteesta huolimatta on tärkeää ja sitä esimerkiksi parisuhteessa pyritään tukemaan tehtäviä vuorottelemalla ja järjestämällä mahdollisuuksia omiin harrastuksiin. Tutkimuksemme vanhemmat ovat

kuitenkin tyytyväisiä elämäntilanteeseensa eivätkä nosta erityisesti esiin omaa vapautta tai minä itse-ajattelua (vrt. Keurulainen 2014).

”Tähän asti on tarvinnu ajatella vain omaa itteä ja omia tarpeita ja nyt huomaa sen, että nämä pienet on riippuvaisia minusta ja joku tarvii minua nyt. Eivät pärjää ilman, eivät pärjää ollenkaan ilman isää ja äitiä. Kova on vastuu.” (P8)

”Molemmat ollaan kyllä oltu niinkö tosi ilosia ja onnellisia tästä tapauksesta -- on tuntunu helpolta tää... tai omalta tämä vanhemmuus.” (P3)

Merkittävänä asiana mainitaan, että vauvan myötä vanhemmuus on täyttänyt elämän ja sitä kuvataankin täysipäiväsenä palveluammattina. Aineistosta ilmenee, että tämä koetaan toisinaan ristiriitaisena ja raskaanakin asiana. Vanhemmat joutuvat tasapainoilemaan perheen, lapsen ja parisuhteen välillä ja priorisoimaan tehtäviä, jossa joudutaan pohtimaan eri perheenjäsenten tarpeita, omia unohtamatta.

Vanhemmuutta kuvaillaan toiminnan lisäksi myös monilla tunteilla. Haastatteluissa mainitaan usein ilo, onni, rakkaus, hämmennys ja ylpeys, mutta samalla myös epävarmuus, huoli ja vastuu, jotka liittyvät uuteen perheenjäseneseen. Huolta ja vastuuta aiheuttavat lapsen täydellinen riippuvuus vanhemmista. Vanhemmat pohtivat myös omaa toimintaansa erityisesti silloin, kun lapsi on itkuinen tai tyytymätön. Oman parhaan yrittäminen ja kaikkensa tekeminen eivät aina riitä lapsen tyyntymiseksi ja se toisinaan myös pelottaa, mutta turhauttaa ja saa myös vihaiseksi. Ylpeyden tunteet ja ilo ja onni liitetään lähinnä siihen, että on ylipäättään saanut perheenlisäystä. Lapsen saaminen kuvataan lahjana, ei itsestäänselvyytenä ja sitä myös arvostetaan.

”Se ei ole ihan itsestään selvyys että lapsia saadaan voi ajatella että se on vähän niinkö lahja tämä lapsi. Osaa vähän ajatella ja suhtautua, osaa olla onnellinen siitä että lapsi on terve.” (P8)

”No ensinnäki suurimpia tunteita mitä mie olen elämäni aikana kokenu että tunneskaala on jo heti semmonen mitä ei tienny ees omaavan semmosia että tuota niin... huolta myös..että hyvin pienestä asiasta huolestuu... -- on niin lujaa kiintymystä -- elämän loppuun asti... täysin pyyteetöntä...” (P2)

"-- rakkautta, mutta myös aivan suunnatonta pelkoa ja siis sitä että jos jotain sattuukin -- mutta myös sitä iloa, onnea ja rakkautta --." (P7)

"Se on varmaan... huolenpitoa ja rakkautta ja rajoja... vastuullista semmosta ja...niin vastuuta, mutta myös iloa ja semmosta vastavuorosta." (P6)

Haastatteluissa vanhemmat puhuvat avoimesti myös väsymyksestä sekä negatiivisista tunteista lasta ja vanhemmuutta kohtaan. Negatiivisiksi tunteiksi vanhemmat nimeävät muun muassa ärtyneisyyden, turhautuneisuuden ja avuttomuuden. Myös ryhmäneuvolassa vanhempien mukaan näitä asioita on käsitelty ja monenlaisille tunteille on annettu lupa, mikä koetaan hyvänä ja helpottavana tekijänä. Vaikka nämä tunteet ymmärretään normaaleiksi, toisinaan vauva-arkeen kuuluviksi, ne herättävät vanhemmissa myös kovasti syyllisyyden tunteita. Syyllisyyden tunteita käsitellään itsekseen, mutta myös puolison ja ystävien kanssa. Asioista puhuminen koetaan helpoksi myös muiden lapsiperheiden kanssa, sillä vertaistukea arvostetaan erityisen paljon.

"-- paljon niinkö ilontunteita ja rakkauden tunteita sit on välillä niitä ehkä niinkö väsymyksen tunteita ja tota uutuuden tunteita tavallaan. Ja sit saattaa kaivata jotain siitä niinkö entisestäki... kun oli paljon vapaampaa, vaikka se tuntuu hirveeltä et välil tulee niitä ajatuksia nii kyl niit sillai niinkö tulee että vaikka en vaihtais päivääkään tästä hetkestä --" (P3)

"Väsymystä tällä hetkellä... kyllä siihen toki negatiivisia tunteita... välillä väsyttää, ärsyttää ja mietityttää et oliko se välttämättä just mitä ajattelikin mutta että pääosassa on semmosta tietenki niinkö iloa ja onnea...niinkö että se on se päällimmäisin tunne." (P6)

Esille tuli myös, että vanhemman rooli on toisinaan koettu vastuulliseksi ja pelottavaksi, minkä vuoksi vanhemmaksi tuloa on jopa siirretty. Pelkoa aiheuttaa vastuu lapsesta, mutta myös se, että itselle tapahtuu jotakin. Myös epäonnistumista pelätään: vanhemmat kertovat, että pyrkivät pääsääntöisesti toimimaan yleisten ohjeiden ja suositusten mukaan, mutta niin, että päätösvalta ja harkinta maalaisjärjellä säilyvät itsellä.

Vanhemmuus nähdään perheen sisällä pääsääntöisesti yhtenä kokonaisvaltaisena vanhemmuutena, jossa jaetaan samankaltaiset kasvatuskäsitelmät ja ajattelutavat van-

hemmuudesta. Kokonaisvaltainen vanhemmuus nähdään tärkeänä asiana, sillä yhtenevät näkemykset vanhempien välillä vahvistavat vanhemmuutta ja antavat tukea omaan päätöksentekoon. Vaikka vanhemmuus nähdään haastatteluissa yhtenä kokonaisvaltaisena vanhemmuutena, niin siitä löytyy kuitenkin erilaisia rooleja, joita on sekä äidillä että isällä vuorotellen. Roolit eivät kuitenkaan ole niin erilaiset, etteikö pärjäisi ilman toista vanhempaa. Vanhemmuutta myös määritellään monen eri roolin kautta. Roolit ovat käytännössä samat kuin vanhemmuuden roolikartassa (Ylitalo 2011), joita ovat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, elämän opettaja ja ihmissuhdeosaaja, vaikka niistä käytetään muita nimiä. Vanhemmuus ja vanhemmuuden eri roolit muodostetaan vuorovaikutussuhteissa perheen sisällä sekä vanhempien keskinäisessä suhteessa että vanhemman ja lapsen välillä. Mainitaan myös, että äidin rooli on enemmän hellyyden ja turvan tuoja, isän rooli vauvaperheessä painottuu enemmän elättäjän ja hauskuuttajan rooleihin, joissa toiminnallisuus korostuu.

”-- opettajan rooli... huoltajan rooli ja ... huolehtijan rooli... ja sitten on tietenkin ystävän rooli... kaverin rooli ja välissä ehkä joku lääkärin rooli -- ” (P1)

”-- varsinkin ku noin pieni lapsi niin sitten niinku äidin roolihan korostuu -- oma elämä on aikalailla laitettu sitten sinne kaappiin säilytykseen ja otetaan aina silloin tällöin hetkeksi esille. Kyllähän se konkreettisesti on sitä sillain hyvin sitovaa --” (P5)

Roolien kerrotaan syntyvän ajan kanssa ja tiedon kautta, toisaalta myös luonnollisesti ja automaattisesti. Vauvaperheessä biologiset tekijät, kuten rintaruokinta, merkitsee äidin roolin korostumista. Roolien muodostuminen on luontaista, johon kummankin vanhemman taidot, tiedot, vahvuudet ja esimerkiksi omat kokemukset vaikuttavat. Rooleja ei kyseenalaisteta, mutta rooleja pyritään yhdistelemään ja saamaan siitä mahdollisimman hyvä lopputulos. Yhteiskunnan merkitys roolien luojana tiedostetaan lähinnä erilaisten tukijärjestelmien kautta, jotka mahdollistavat lapsen hoitamisen esimerkiksi kotona. Mainitaan myös, että tukijärjestelmien ja esimerkiksi neuvolapalveluiden kautta lapsiperheet ovat erityisen tarkastelun ja huolenpidon alla. Tämä nähdään toisaalta kontrollointina, mutta myös toisaalta siten, että yhteiskunta haluaa tukea ja auttaa lapsiperheitä. Yhteiskunnan katsotaan vaikuttavan vanhempien rooleihin esimerkiksi myös niin, että se ohjaa erilaisilla tukijärjestelmillä äidin jäämään isää hel-

pommin kotiin lasta hoitamaan. Vanhemmat tiedostavat myös sen, että vaikka perheessä pyritään tasapuoliseen ja yhdenvertaiseen vanhemmuuteen, äidin biologinen rooli lapsen huoltajana ja hoitajana helposti korostuu miehen tai isyyden ylitse.

”Äidin tapa tulee helposti parhaaksi.” (P5)

Haastatteluissa vanhemmuutta kuvataan myös uutena ja ihmeellisenä elämäntilanteena, johon eivät kuitenkaan perheen ulkopuolelta tulevat asiat vaikuta, tai sitä ei ainakaan tiedosteta. Vauvaperheen elämää jaetaan paljon oman perheen, suvun ja ystävien kesken, joita ei koeta varsinaisesti ulkopuolisiksi. Vanhemmat kertovat, että erilaiset näkemyserot ja rooliodotukset, joita tulee myös isovanhemmilta, neuvolasta ja tuttavilta, ovat pikemminkin ystävällismielistä halua auttaa ja tukea, ei niinkään tarkoitusta ohjailla perhettä muiden haluamaan suuntaan.

Haastatteluista käy ilmi, että rooliodotukset voivat olla myös itse luotuja, joilla halutaan määritellä vanhemmuutta, mutta myös toisaalta vastata kasvavan lapsen tarpeisiin. Kysymys on myös sukupuolten välisistä näkemyseroista, jotka voivat olla sekä tiedostettuja että tiedostamattomia. Näkemyserot ja tiedostamattomat ajatustavat konkretisoituvat usein käytännön toiminnassa ja arjessa. Nämä sukupuolten väliset roolieroavaisuudet nähdään osittain nousevan sukupolvien välisistä ajattelutavoista, joissa naisen ja miehen välillä on perinteinen työnjako, jossa mies käy töissä ja nainen hoitaa kotia ja lasta. Erityisesti sukupolvien välinen ero miehen osallisuudesta lapsen hoitoon on tullut esiin oman lapsen synnyttyä. Miehen aktiivinen osallistuminen vauvan hoitoon, vanhemmuuden jakaminen ja tasavertainen arkitoimien tekeminen on välillä ihmetyttänyt muita perheen ulkopuolisia.

” -- ei niinkö ennen vanhaan on ollu että isä ei voi olla lapsen kans yksin taikka ei ruoki tai vaiha vaippoja -- toki nämä on ollu jo kauan käytössä että isät tekkee ja sitten ku minun isä ei multa koskaan ole vaihtanu eikä siihen aikaan miehet ole tehny... ja tiittää aika monia miehiä jotka ei... pitävät sitä selkeesti sen äitin hommana. Mutta kyllä meillä siis sitä tehhään ihan molemmat että -- eihän se ole miehen kyvyttömyyttä tai se on vaan päätös on aateltu vaan niin ja ite tuettu sitä että ei se voi. -- ettei voi jättää miehelle, sit mieheltä kysytty ees. Et se on niinku tavallaan rakennettu ongelma.” (P2)

Haastatteluissa nousee esiin, että perheillä on vanhemmuudesta oma aika vahvakin ja selkeä käsitys, johon ei ulkopuolisten ajatukset ja kommentit juurikaan vaikuta. Vanhemmat kuitenkin kertovat, että uusi elämäntilanne tuo mukanaan myös epävarmuutta ja siksi kuuntelevat ja miettivät toisten ehdotuksia ja näkemyksiä, jolloin muiden mielipiteillä lopulta saattaakin olla vaikutusta omaan päätöksentekoon, vaikka sitä ei siinä hetkessä tiedosteta. Kerrotaan myös, että vanhemmat itse asettavat omat tavoitteensa korkealle ja sitä kautta tulevat myös mahdolliset paineet vanhemmuudesta, sen onnistumisesta ja toteuttamisesta.

*”-- on kuitenkin esikoinen kyseessä niin sitä vähän niinkö kyseenalais-
taa vielä aika herkästi niitä omia ajatuksia -- että oonko mie huono
vanhempi jos mä teen näin ja teen näin. Ehkä se on semmosta epä-
varmempaa vielä niinkö esikoisen kohalla... -- mieltii ja pohtii niin kyl-
lä niissä on aina päässy johonki... ajatukseen...” (P6)*

*”-- se on niinkö me (joka asettaa roolit) että ei sillä tavalla oteta
muualta, mutta kuunnellaan tietenkä jos joku jotaki ehoittaa.” (P1)*

*”-- seurantaahan on kaikenlaista että onhan sitten ku kouluun men-
nee ja tottakai ku mennee tarhaanki -- tiedostetaan se tietenkä, että
meitähän seuraa moni ihminen ja moni läheinenki seuraa hyvää tar-
kottaen -- ite luodaan semmoset niinku omat tavoitteet ja pannaan se
rima aika korkeelle ihan että... tietään minkälainen tämä maailma on
tänäpäivänä -- koetaan kyllä varmasti niinku oma vastuumme siinä
kasvattajana että mie ajattelen että nykyään liikaa syyllistetään kaik-
kia...-- kyllähän se kotoa lähtee.” (P2)*

*”-- niin monta ku on aikusta tai vanhempaa niinku kasvattajaa niin
montaa eri ohjetta ja tyyliä tavallaan. Että sitten toki niitä kuuntelee
mutta sitten siitä ehkä itte valitsee sen omasta mielestään kultaisim-
man keskitien, mitä pitkin kulkia.” (P3)*

Vanhemmuuden määrittelyssä nousee esiin paitsi uusien vanhempien ääni, myös heidän vanhempiensa ääni. Vanhemmuus voidaan nähdä menneisyyteen ja tulevaisuuteen ulottuvana jatkumona, joka todentuu ja muovautuu tässä hetkessä. Omassa vanhemmuudessa kuuluu isovanhempien ääni, sillä oma näkemys vanhemmuudesta muovautuu paljon omien kokemusten perusteella omista vanhemmista. Isovanhemmille myös soitetaan usein ja he ovat tärkeässä roolissa tuen ja tiedon antajina. Vaikka tieto perustuu menneeseen, sitä uskotaan ja muovataan uudelleenlaisiksi.

Sukupolvien välisellä yhteisöllisyydellä, läheisyydellä ja lämpimillä väleillä muihin perheenjäseniin ja sukuun on merkitystä omassa vanhemmuudessa. Vanhemmat kertovat, että lapsen syntymän myötä koetaan onnea paitsi omasta vanhemmuudesta, myös isovanhemmuudesta ja sukupolvien jatkumisesta. Perinteiden siirtäminen sukupolvelta toiselle nähdään tärkeäksi.

”-- mummo ja pappa... -- se tuo valtavaa tyydytyksentunnetta seki että he nauttii myös tästä -- Siinä on oma lapsi ja sitten ukki sen kans nauttii. En mä ees tienny, että se on niin iso juttu mulle -- perheen merkitys sillä tavalla entistä enemmän että se on se kaikkein tärkeimmät ihmiset on tässä.” (P2)

Hyvä vanhemmuus kuvataan ehdottomaksi rakkaudeksi lasta kohtaan, haluksi kuunnella, olla lähellä ja tukena. Hyvää vanhemmuutta kuvataan usein läsnäololla ja sen merkitys korostuu. Myös Moringin (2013) tutkimuksessa vanhemmuutta määritetään läsnäolon kautta. Tutkimuksessamme vanhempien läsnäolon lapsen elämässä nähdään korostuvan tämän hetken kiireisessä elämäntavassa, jossa esimerkiksi sosiaalinen media nähdään todellisena haasteena, joka vie aikaa vanhemmuudelta. Hyvän vanhemmuuden kerrotaan muodostuvan lapsentahtisesta elämäntavasta, jossa lapsilähtöinen ajattelu korostuu, kuitenkin vanhempien omia tarpeita unohtamatta.

”-- semmonen joka kuuntelee ja osaa neuvoa ja auttaa ja... on lähellä tai on niinko semmonen että voi aina turvautua siihen vanhempaan ettei tarvi miettiä että uskaltaako puhua – maalaisjärjellä kasvattaminen että se on niinkö hyvä.” (P1)

”Lapsen kannalta ainaki semmosta turvallisuutta ja ainaki meillä se on semmosta lapsentahtista elämää. Tasapuolista ja yhdenvertaista sillee et molemmat kantaa sen vastuun siitä kasvattamisesta...” (P6)

”No olla läsnä siinä perheen arjessa ja lasten kans niinku. Tai minusta se on sitä niinku että vanhempi on läsnä joka päivä siinä. Ja vastaa lapsen tarpeisiin. Silleen että lapsella on hyvä olla ja keksii virikkeitä lapselle ja että huolehtii itestään siinä sivussa.” (P9)

”-- niinkö fyysinen mutta vielä niinku tärkeempi semmonen henkinen läsnäolo. Ehkä just viimeaikoina puhuttu siitä, että lapsi saa tehdä ties mitä, että äiti on siinä fyysisesti läsnä, mut sit vaikka räplää kännykkää et niinku olis oikeesti siinä sen lapsen kanssa ja eläis sitä niinkö

arkea...-- Kylse ehkä kuitenkin se niinku lapsilähtöinen on se näkökulma, joskin ei niitä omia ja yhteisiääkään tarpeita sovi unohtaa.” (P3)

Hyvään vanhemmuuteen kerrotaan kuuluvan rajojen asettaminen, kuri sekä ”maalaisjärjen” käyttäminen arjessa. Toisaalta hyvään vanhemmuuteen liitetään materiaalisia asioita, kuten työ, asunto ja omat harrastukset, mutta niiden ei katsota olevan hyvän vanhemmuuden edellytyksiä, vaan paremminkin sitä tukevia asioita. Vanhempien työ turvaa taloudellista tilannetta ja siten mahdollistaa lapselle mieluisan kodin ja kasvuympäristön tarjoamisen. Haastatteluissa käy ilmi, että taloudellinen tilanne ei kuitenkaan määritä hyvää vanhemmuutta: myös taloudellisesti hyvin pärjäävä voi olla huono vanhempi ja toisinpäin.

” -- semmonen että mennään niinkö...lapsen ehoilla niinkö etteenpäin mutta sitten jossain vaiheessa pittää osata pistää ne rajat siihen -- ” (P4)

”Semmosesta turvatusta taloudesta ja hyvästä kodista ja semmosesta työ-asuntokuvioista. Elikkä se perusjuttu pitää olla paketissa”(P2)

Haastatteluissa nousee esiin, että hyvää vanhemmuutta tukee perheenä yhdessä oleminen ja tekeminen. Myös Valkosen (2006) tutkimuksessa on todettu, että on tärkeää, ettei vanhemmuutta irroteta erilleen muusta elämästä. Molempien vanhempien läsnäolo ja osallistuminen arkeen nähdään voimavarana, mikä mahdollistaa arjen, mutta myös toimintojen ja tunteiden jakamisen. Vanhemmuutta haastavien ja kuormittavien tilanteiden jakaminen vanhempien kesken nähdään merkittävänä voimavarana, esimerkiksi valvomisen ja lapsen itkuisuuden hetkinä. Tämän katsotaan vaikuttavan myönteisesti omaan jaksamiseen, vanhemmuuteen ja jopa parisuhteeseen.

”-- ku toinen vanhempi väsyä esimerkiksi ja tuntuu sitten että ei jaksaa että se rakkauskään ei kannu niin sitten se toinen ottaa niinku hetimitäin siitä isompaa roolia -- Juurikin se sitten että täydennetään toisinaan.” (P5)

”-- sitten ku se jakaantuu sillä tavalla tasasesti niin ainaki mie ite oon kokenu että minä ees tarvi semmosta huoahdustaukoa ku tästä... -- että lähempä hummaileen omasta perheestäni.” (P2)

Erityisesti haastatteluissa nousee esiin vanhemmuuden yhdenvertaisuus, tasapuolisuus ja yhteiset näkemykset ja tavoitteet. Vanhemmat kertovat, että vanhemmuuden jakamisesta ja pyrkimyksestä tasapuolisuuteen on keskusteltu ja sitä pidetään tärkeänä tavoitteena. Haastatteluissa käy ilmi, että hyvä vanhemmuus ei tarkoita täydellisyyttä, vaan sitä, että kykenee olemaan riittävän hyvä vanhempi omalle lapselleen.

"-- mun mielestä kuhan on riittävän hyvä vanhempi sen lapsen kannalta ja myös sen niinku toisen puolison kannalta, että kummatki on riittävän hyviä vanhempia sille yhteiselle lapselle. Varmaa se että kunhan nyt lapsesta huolehtii tottakai ku sitä rakastaa ja haluaa vaan hyvää niin et se että toimitaan sen lapsen ja koko perheen niinku edun mukaisesti nii mun mielestä se on riittävän hyvä. Jos joskus epäonnistuu niin ei maha mittään. Kaikki joskus epäonnistuu jossaki. Lapsihan sen tässäki taas sitten kuitenkin on se arvostelija että niin kauan ku se on tyytyväinen ja jotakuinkin ei ole kasvatettu ihan pois toaltaan.. nii eikö ne silloin oo pakko olla hyvät vanhemmat." (P7)

Vanhemmuutta kuvataan kokonaiseksi ja oikeaksi perheeksi tulemisena. Toisaalta kuitenkin kerrotaan, että parisuhde koetaan perheeksi jo ennen lapsen saamista. Kuitenkin vanhemmat kuvaavat, että lapsi vahvistaa perhettä.

"-- koko porukka kasassa ." (P2)

"-- että me ollaan me." (P6)

Vanhemmuutta kuvataan myös elinikäiseksi ja muuttuvaksi kokemukseksi. Vanhemmat ovat selkeästi miettineet vanhemmuuden muuttumista lapsen kasvun myötä. Vanhemmat kuvaavat muuttuvaa vanhemmuutta konkreettisesti siten, että roolit muuttuvat vastaamaan lapsen senhetkisiä tarpeita ja vanhemmuudesta tulee vastavuoroisempaa lapsen kasvaessa.

" No siis ihan syöttämistä ja -- vaipanvaihtoo ja sellasta just niinku perustarpeiden tyydyttämistä -- varmaan 18 vuotiaaks asti mutta sitten on enemmän kasvattamista ja opettamista ja tällastaki sit iän myötä."(P3)

"-- minkätahansa ikäsenä vanhemmaksi tulee tai on että onhan se semmonen elinikänen projekti. Vaikka niin ikävästi kävis että lapset

kuolis niin senki jälkeenhän sitä vanhempi on. Että se virka ei lopu koskaan ku siihen lähtee mukaan.” (P5)

”-- että meidänki vanhemmat huolehtii meistä tasollaan, me ollaan jo aikuisia. -- että se ei lopu ikinä, se muuttaa muotoaan matkan varrella. Ja sen tajuaminen tässä näin että ollaan aina vastuullisia hänestä - ”(P2)

Vanhemmuus nähdään pysyvänä ja tiedostetaan sen jatkuvuus myös sitten, kun lapset ovat täysi-ikäisiä. Vanhemmat kuvaavat, että vanhemmuus vaatii elämänmittaista sitoutumista, johon liittyy kova vastuu ja paine onnistumisesta. Vanhemmat pohtivat, miten onnistuvat samalla suojelemaan, kannustamaan ja antamaan lapselle turvallisen mahdollisuuden kohdata elämän tuomia luonnollisia mahdollisuuksia, haasteita ja vastoinkäymisiä. Vanhemmuutta kuvataan myös kasvun ja opin matkaksi.

6.2 Vanhemmuuden rakentuminen

Aineistomme perusteella vanhemmuuden kerrotaan rakentuvan monien asioiden kautta. Omat ajatukset ja elämäkokemukset sekä erityisesti kokemukset omasta lapsuudesta vaikuttavat terveyden ja yhteiskunnan ohella vanhemmuuden rakentumiseen. Erityisesti parisuhteen merkitys vanhemmuuden muotoutumisessa korostuu: parisuhde nähdään vanhemmuuden kivijalkana. Yhteiskunnallisina tekijöinä vanhemmuutta rakentavat koulutus, työllisyys, asuinympäristö ja taloudelliset tekijät. Yhteiskunnan tarjoamat palvelut ja tuki mahdollistavat vanhemmuuden rakentumisen yksilöllisesti, perheen valintojen mukaan.

Merkittävään rooliin vanhemmuuden rakentumisessa nousevat vanhempien omat vanhemmat ja omat lapsuudenkokemukset. Vanhempien omille lapsuudenkokemuksille antamat merkitykset vaikuttavat siihen, mitä omista vanhemmista ja omasta vanhemmuudesta ajatellaan. Haastateltavat kertovat, että omat vanhemmat toimivat edelleen roolimalleina ja määrittävät sitä, mitä hyvää otetaan omasta lapsuudesta omaan vanhemmuuteen. Puolisoiden kesken tästä on keskusteltu ja ajatusten kerrotaan olevan aika yksimielisiä. Omaa vanhemmuutta rakennettaessa puolison kanssa

jaetut samankaltaiset lapsuudenkokemukset ja lapsuudenkodin kasvatustavat nähdään tärkeinä.

”Onhan sitä useinkin miettiny sitä kun ite oli lapsi, että mitenhän se äiti ja isäkin teki silloin ja siinä hetkessä.” (P8)

”No sieltä on tullu ehkä justiinsa se oma näkemys sitten. Sieltä niinkö oman lapsuuden kautta. Joo ainaki omalla kohalla ko on ollu tosi mukava lapsuus ja on ollu sillä tavalla kaikki asiat hyvin...” (P1)

”Se on kyllä natsaa aikalailla täydellisesti. Me ollaan molemmat saatu aika samanlainen kasvatus. Ei oo kyllä tarvinu sopia. Aika kova kuri taikka tiukka kuri molemmilla -- Samalla on oppinu siihen että sitten se on se yhteiskunta, jota pitää kunnioittaa ja sen sääntöjä.” (P2)

”-- keskusteltiin just tästä tota mitä halutaan ottaa molempien puolelta. Ja koetaan että niinku molempien tavallaan lapsuudessa on hyviä juttuja mitä kannattaa ottaa ja sit molemmilla on selkee mielipide siitä, että on jotain mitä ei haluta ehkä niinkö omaan perheeseen -- Sitten pyritään yhdistelemään niitä ja saamaan mahdollisimman hyvä lopputulos -- meillä on ollu ihan hyvä lapsuus... että toisilla voi olla haastavat lähtökohdat, mistä itse ponnistaa siihen vanhemmuuteen.” (P3)

Haastatteluissa tulee esiin, että vanhemmuus rakentuu hyvin pitkälti paitsi omien kokemusten, mutta myös parisuhteen kautta ja sen merkitys korostuu. Vanhemmat kertovat, että hyvä parisuhde tukee vanhemmuutta ja toisinpäin. Haastatteluissa käy ilmi, että myös parisuhteen vakaudella ja tilalla on merkitystä vanhemmuuden kannalta. Valkosen (2006) tutkimuksessa hyvä vanhempi huolehtii myös parisuhteestaan. Myös Rauhalan (2008) tutkimuksen mukaan hyvä parisuhde vauva-aikana tukee vanhemmuutta myös lähitulevaisuudessa. Tutkimuksemme vanhemmat kertovat, että parisuhdetta pitää hoitaa ja kuunnella molempien tarpeita, mutta toisaalta koetaan haastavaksi löytää riittävästi tilaa ja aikaa vauva-arjesta parisuhdetta varten. Parisuhteen hoitaminen nähdään tärkeäksi ja tiedostetaan, että pitää pystyä olemaan muutakin kuin äiti ja isä. Vanhemmuutta kuvataan jaetun vanhemmuuden -käsitteellä, jossa arjen jakaminen nähdään tärkeänä. Esiin nousee myös ajatus, että parhaimmillaan hyvin toimivassa parisuhteessa ”toisen vahvuudet paikkaa toisen heikkoudet” ja se tukee myös vanhemmuutta.

”No hyvä parisuhe ja se on se varmaan tärkein. -- se on varmaan se on varmaan kaikista suurin voimavara. Koska jos siinä mättää niin sitten kyllä mättää kaikessa muussaki.” (P2)

”-- jos parisuhde voi hyvin niin kyllä lapsikin voi hyvin. Jos parisuhde on huonosti, niin kyllä se heijastuu sitten ihan väistämättä sitten siihen arkeen.” (P3)

”-- jos me ite keskenämme vähän tiuskitaan toiselle nii huomaa sitten sen että on se lapsen hoitaminen myös niinkun rankempaa -- kunhan vaan muistaa keskenään pitää sen et me ollaan edelleen myös paris-kunta eikä vaan isä ja äiti niin.” (P7)

”Niinkö että kuinka läheisiä ollaan. Jos me ollaan vähän niinkö riiossa tai jottai niin kyllä se vaikuttaa heti että ei voida keskustella on vähän semmonen vihamielinen ilmapiiiri -- taas jos kotona ei oo asiat hyvin niin kyllä se yleensä näkyy – vaikuttaa vähän niinkö jokapaikkaan.” (P4)

”-- jos on parisuhde niinku hyvänä niin sitten on se vanhemmuuski, sitten on paljon paremmat mahdollisuudet. Jos se niinku rakoilee nii eihän se sitten se toisen kunnioittaminen ja arvostamista ja se kommunikointi mikä sieltä lähtee nii sehän heijastuu sitten vanhemmuuteen ja mimmosia malleja antaa sitten. Minusta se on se kaiken kivi-jalka. Hyvä vanhemmuus kommunikointi ja tämmönen näin niin. Heijastuu kaikki sitten sieltä. (P10)

Vanhemmuutta rakennetaan myös oman terveyden ja hyvinvoinnin kautta. Vanhemmuuden nähdään rakentuvan oman fyysisen ja psyykkisen terveyden kautta, joten niiden ylläpitäminen tiedostetaan tärkeäksi. Oma koti, asuinympäristö ja viihtyminen asuinpaikkakunnalla koetaan myös merkittävinä vanhemmuutta tukevana ja rakentavana asiana. Myös oma realistinen suhtautuminen ja asenne uuteen elämäntilanteeseen mainitaan tärkeäksi. Kerrotaan, että vauva-arki on vain pieni hetki ja sen kestäminen vaatii tietoista otetta vanhemmuuteen ja oikeanlaista asennetta.

Sukulaisten asuminen kaukana mainitaan vanhemmuutta toisinaan hankaloittavaksi asiaksi. Vanhemmat kertovat tarvitsevänsä välillä omaa aikaa ja sukulaisilta avun pyytäminen koetaan helpommaksi kuin tuttavilta. Vanhemmat kertovat, että jaksaa olla hyvä vanhempi, kun saa itsekin välillä levätä ja näkee, että oma lapsi viihtyy muidenkin kanssa ja se tekee onnelliseksi myös. Haastatteluissa käy kuitenkin ilmi, että kun van-

hemmuus koetaan helpoksi ja jaettavaksi eikä lapsi tuo arkeen erityisiä haasteita, ei sukulaisten tai lähiverkoston sijainnilla ole merkitystä.

”Kyllä minusta on tukiverkosto on tärkeää kun on mummeja ja ukkeja ja näitä tättiä ja setiä. Meillä on paljon näitä tai on minusta hyvin kattava tukiverkosto, vaikka kummankaan vanhemmat ei asu tässä Rovaniemellä, mutta silti mutta on tosiaan muuten niinku läsnä. Ja sitten on perusasiat kunnossa. On terve ja sillä tavalla.” (P9)

Vanhemmuuden rakentumiseen nähdään vaikuttavan myös taloudellinen tilanne: työ mahdollistaa perheelle kodin ja toimeentulon, mutta toisaalta työ voi myös vaikeuttaa vanhemmuutta viemällä aikaa vanhempana olemiselta. Toisaalta työ voi myös jakaa perheen eri paikkakunnille ja kuormittaa toista vanhempaa. Haastateltavilla pääsääntöisesti mies on ansiotyössä ja äiti kotona lapsen kanssa. Kuitenkin äidin töihin paluu on puheissa ja ajatuksissa mukana ja se nähdään positiivisena asiana ja mahdollisuutena tulevaisuutta ajatellen.

”-- tollanen työ, että välillä joutuu oleen pitkään reissussa...se vaikuttaa sitte osaltaan...me koitetaan pärjätä täällä keskenämme...-- toki sit taas kokee sen työnki pakollisena. Jossain vaiheessa on rahat jaettava että sitten voi olla kotonaki ja tarjoo toiselle hyvät lähtökohdat.” (P3)

Vanhemmuuden rakentumiseen vaikuttaa oman lapsuuden ympäristö ja sen toimintatavat. Kasvuympäristöllä nähdään olevan vaikutusta vanhemmuuteen: kasvuympäristö voi parhaimmillaan toimia perhettä tukevana viihtyisänä ympäristönä, josta löytyy kaikille mielekäästä tekemistä. Ympäristön nähdään vaikuttavan myös omaan jaksamiseen siten, että ympäristö joko rajoittaa tai mahdollistaa sekä perheen yhteiset että vanhempien omat harrastukset. Ympäristö voi näin vaikuttaa positiivisesti myös omaan jaksamiseen ja toimia ”virkistyspaikkana”.

”-- me ollaan vähän niinku maalla täällä -- vaikuttaa sillä tavalla että on paljon lapsiperheitä -- kaupungissa-- niin se on sitten vähän urbaanisempaa ympäristöä tai sitten ku ei ole muuta ku metsää tässä lähellä ja mie haluaisin opettaa semmoseen retkeilyyn ja luonnon läheiseen niinku fiiliksen kanssa. -- luonnossa on vain niinku ihana olla ja rauhottuu ja tutkia että oppii semmosia olemista sielä kanssa. Yri-

tän sitä välttää ettei ole pelkästään sellasta ruutu-elämistä mikä on nykyään hirveen helppoo ja nopeeta ja tarttuvaa ja koukuttavaa. Tulis niitä virikkeitä ja havaintoja, pystys niinku itte tekemään erillä tavalla.” (P10)

Haastatteluissa tulee esiin koulutuksen merkitys vanhemmuuden rakentumisessa siten, että koulutus voi lisätä tietoa ja näin tukea vanhemmuutta. Ajatellaan, että koulutus tarkoittaa yleissivistystä ja sen taso on Suomessa yleisesti hyvä. Ei kuitenkaan nähdä, että koulutuksen tasolla olisi merkitystä: hyvä vanhemmuus ei edellytä korkeaa koulutusta. Halutaan uskoa siihen, että kuka tahansa voi olla hyvä vanhempi koulutuksesta riippumatta, vaikka ilman ammattia. Toisaalta henkilöt, joilla oli esimerkiksi kasvatustalon sekä sosiaali- ja terveystalon koulutusta, näkivät hyötyvänsä siitä vanhempiena. Koulutuksen mukanaan tuoman tiedon katsotaan lisäävän myös pelkoa siitä, mitä kaikkea voi tehdä väärin.

” -- hyvä vanhemmuus on rakkautta ja sitä että rakastaa lastaan ei siihen tarvi mitään koulutusta sinällensä, mutta sanotaanko näin että mailmankatsomukseen on mielestäni niinku koulutuksella on kuitenkin merkitys ja sitten se että miten se... sinä itsesi tunnet ja sitten miten sä voit tuottaa sitä rakkautta sille lapselle niinä vaikeina aikoina niin kyllä siinä siinä mielessä on...-- Mutta että ei siihen kykyyn tuottaa sitä rakkautta -- ” (P5)

”Tietenki riippuu koulutuksesta mitä on opiskellu. Joillekin vanhemmuus on ihan luontaista --. Jos on niinku hyvät lähtökohdat kotoa ja mallit ja tarve maalaisjärki ja itte oivaltunut elämästä tämmösiä juttuja kannattaa tehdä ja ei kannata tehdä tolla tavalla. Nii ei sitä välttämättä niinku tartte. Sitte jos esimerkiksi on ollu semmosia karuja kokemuksia. Meillä nyt ei ole semmosia karuja kokemuksia mutta joillakin voi ollakin nii siten tavallaan siihen koulutuksen pohjalta voi niinku päästä yli ja oppii niistä ettei näin kannata tehdä ja ymmärtää sitä syy-seuraus suhteet ehkä sitä niinku omat vanhemmat on aikoinaan toiminu ja mitä ei kannattais tehdä--” (P10)

Vanhemmuutta rakennetaan myös tiedon avulla. Tietoa saadaan omilta vanhemmilta, sukulaisilta, ystäviltä sekä lukemalla kirjoista ja oppaista. Myös neuvola mainitaan hyvänä tiedonlähteenä ja omalle terveydenhoitajalle soittaminen on koettu helpoksi ja hyväksi tavaksi. Usein tiedon lähde on sosiaalinen media ja internet. Useassa haastattelussa kerrotaan, että tietoa haetaan usein nopeasti googlaamalla ja siitä keskustellaan vanhempien kesken. Tietoa ei kuitenkaan oteta sellaisenaan totena, vaan omalla

intuutiolla ja tunteella on iso merkitys tiedon käsittelyssä. Ryhmäneuvola mainitaan yhdeksi tiedonlähteeksi ja erityisesti vertaistuen kautta saadun tiedon merkitystä korostetaan. Esiin nousee myös vastakkaisia näkemyksiä ryhmäneuvolan informatiivisuudesta: sisällöllisesti aiheet eivät tuoneet uutta tietoa kaikille ryhmäneuvolaan osallistuville perheille. Tämä asia ymmärretään ja perustellaan siten, että vaikka kaikilla on kyseessä esikoinen, on tietoa voinut kertyä muuta kautta.

”-- kyselemällä tuttavilta -- tai jotain tämmöstä niin sitten ihan verkosta -- että en mitään semmosta yleistä että... hyvä vanhemmuus niin mitä se sisältää-- sanotaanko että aika vähän minä olen mitään oppaita luku tai mitään semmosta... että enemmän on menny sillä omalla... omalla tuota elämäkokemuksella -- tuommosen maalaisjärjen kautta.”(P5)

Lapsen kehityksen seuraaminen vahvistaa vanhemmuutta ja onnistumisen kokemuksia. Lapsen kasvaminen ja kehittyminen normaalin ikätason mukaisesti vahvistaa kuvaa vanhempana onnistumisesta. Vaikka ymmärretään, että jokainen lapsi kasvaa yksilöllisesti, vanhemmat silti rakentavat vanhemmuuttaan osittain yleisten mittareiden tai normien kautta.

”-- että en minä kaikkia ihan väärinkään ole voinu tehdä ku tämä -- aika hyvin... seuraa just ikäisiään. Niin kyllähän semmonen palkitsee itteä. -- liikkuminen vaikka ja havainnointikyky ja kaikki tämmöset niinku ne mennee niissä kirjoissa ja kansissa, että hän on niinku kehityksessään oikiassa menossa.” (P2)

Yhteiskunnalliset diskurssit eivät juurikaan näy haastatteluissa vanhemmuuden rakentumisessa. Haastatteluissa tulee kuitenkin ilmi, että yhteiskunta vaikuttaa vanhemmuuden rakentumiseen muun muassa taloudellisesti. Vanhemmat mainitsevat yhteiskunnallisen näkökulman lähinnä perhevapaiden, äitiys- ja vanhemmuusrahan, lapsilisan sekä järjestettyjen palveluiden, kuten päivähoidon ja neuvolan kautta. Esille tulee myös kokemus siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa vanhemmuus on arvostettua ja sitä pyritään tukemaan monin tavoin. Yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin tutustuminen Perheeksi-ryhmäneuvolan kautta koetaan tärkeäksi. Palveluista kertomisen mainitaan madaltavan kynnystä osallistumiseen.

”Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Suomihan on mahtava maa ku täällä saa opintotukee ja asumislisää ja sitä vanhemmuusrahaa tai tämmöstä. Monessa maassahan ei saa. Sehän lähtee sieltä yhteiskunnan pila-reista. Tuetaan sitä vanhemmuutta, annetaan mahdollisuutta -- että esimerkiksi, jos sitä vanhemmuusrahaakaan ei sais, nii oishan tää meidänkin tilanne ihan erilainen. Tai no en mä tiedä ihan erilainen, mutta helpottaa ainakin suuresti. Päivähoitopaikoista ja tämmösistä on paljon puhuttu, että kyllähän neki vaikuttaa sitten, kun sen ajan-kohta on, että mitenkä sitten esimerkiksi kun jossakin vaiheessa -- menee töihin tai saa töitä. Sekin on niin moniulotteista. -- Vaikka tätä pientä elämää pitäs pyörittää näin, mutta kyllä se arkisesti vaikuttaa. Ei ehkä nytten niin tunnu, mutta kyllä yhteiskunta vaikuttaa hyvin paljon siihen. Meijän jokapäiväseen elämään, lähitulevaisuuteen ja tulevaisuuteen.” (P10)

Vanhemmat pohtivat vanhemmuuden rakentumista yhteiskunnallisesti eniten ansio-työn ja koti-äidin roolien kautta. Äidin roolin rakentuminen vanhemmuudessa määrite-tään hyvin pitkälle taloudellisten yhteiskunnallisten tukien kautta. Toisaalta kerrotaan, että suomalainen yhteiskunta tarjoaa hyvän mahdollisuuden hoitaa lasta pidempään kotona, mutta toisaalta tiedostetaan se, että työelämäänsikin olisi mentävä. Tilannetta kuvataan eräänlaisena vastakkainasetteluna, jossa ei ole oikeita tai vääriä ratkaisuja, vaan se on jokaisen perheen oma valinta. Kerrotaan myös, että päätöstä palata töihin heti vanhempainvapaan päättymisen jälkeen toisinaan kyseenalaistetaan ja päätöstä saatetaan joutua perustelemaan muille.

”No kyllä se (yhteiskunta) varmaan ainaki tossa töihin paluussa vai-kuttaa. -- jotenki ehkä semmonen vastakkainasettelu, että on joko se pullantuoksunen kotiäiti joka on lapsen kans kolomevuotiaaksi... että se on niinkö hyvä äiti ja sitten semmonen äiti joka nauttiiki siitä työs-tä niin se voi ollakki sitten että se ei oookkaan semmonen lastaan ra-kastava äiti...” (P6)

”Ja kyllähän kaikki poliittiset päätökset ja tuommoset että jotaki jos vaikka lapsilisiä leikataan tai jossaki säästetään tai päivähoitomaksut nousee tai semmoset, että kyllähän ne kaikki vaikuttaa.” (P9)

Vanhempien esiin nostama yhteiskunnan taloudellinen tuki liittyy parhaillaan yhteis-kunnalliseen laajempaan ajankohtaiseen keskusteluun perhevapaiden uudistamisesta. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen mukaan uudistuksen tavoitteena on parantaa naisten työmarkkina-asemaa ja edistää lasten tasa-arvoista kasvatusta. Eri vaihtoehdot

uudistamiseen liittyvät vanhempien mahdollisuuteen jakaa hoitovastuuta vapaammin. Myös isien hoitovastuuta halutaan lisätä ja tähän yhtenä vaihtoehtona on esitetty ansiosidonnaisen perhevapaan pidentämistä. (YLE uutiset 2016.) Kelan tutkimusblogeissa (2016) tarkastellaan vanhempien, erityisesti äitien, töihin palaamista lasten syntymän jälkeen. Yhden lapsen äideistä 94% on palannut töihin lapsen täytettyä 3 vuotta, mikäli äidit ovat olleet hyvässä työmarkkina-asemassa. Sen sijaan yhden lapsen synnyttäneistä, heikossa työmarkkina-asemassa olevista äideistä, työllistyy ja palaa töihin vain 59% esikoisen ollessa 3–vuotias ja 6% esikoisen täytettyä 9 kuukautta.

6.3 Perheeksi-ryhmäneuvolan merkitys vanhemmuudessa

Ryhmäneuvola saa moninaisia merkityksiä vanhempien kertomana. Erityisesti ryhmäneuvolan kautta saatu vertaistuki koetaan tärkeäksi ja sen merkitys korostuu vanhempien kertomuksissa. Ryhmäneuvolan kautta on saatu lisää tietoa, ystävyysuhteita sekä vahvuutta omaan vanhemmuuteen. Ryhmäneuvolan kautta vanhemmat kertovat saaneensa tietoa lapsiperheille kohdistetuista palveluista ja harrastusmahdollisuuksista. Kaikissa haastatteluissa käy ilmi, että Perheeksi-ryhmäneuvolalla on ollut merkitystä uudessa elämäntilanteessa, vaikka kehitettävääkin löydettiin.

Ryhmäneuvola saa positiivisen merkityksen vanhemmuudessa, kuitenkin sen anti ja kokemus perheiden kesken jonkin verran poikkeaa toisistaan. Eroavaisuuksia on eri ryhmien välillä, mutta myös saman ryhmän sisällä. Yhdessä ryhmässä tutkimukseemme osallistuneiden perheiden näkemykset ryhmäneuvolasta olivat lähes päinvastaiset: toinen perhe koki ryhmäneuvolan antoisaksi ja merkittäväksi, toinen antoi positiivista palautetta ainoastaan vertaistuen saamisen osalta. Kuitenkin ryhmäneuvola on jokaisessa perheessä herättänyt keskustelua ja ajatuksia, minkä vuoksi perheet olisivat halukkaita osallistumaan ryhmäneuvolaan uudelleen.

Vanhemmaksi tuleminen ensimmäistä kertaa koetaan odotetuksi ja ihanaksi asiaksi, mutta siihen sisältyy paljon herkkyyttä ja epävarmuutta, minkä vuoksi omia ajatuksia ja toimintatapoja helposti kyseenalaistetaan. Perheeksi-ryhmäneuvola auttaa vanhem-

muuden tietoisemmassa käsittelyssä ja siten tuo vahvuutta omaan vanhemmuuteen. Vahvuus ilmenee siten, että asioiden käsitteleminen sekä ryhmäneuvolassa että perheen sisällä puolisoiden kesken, lisää omaa näkemystä ja vaatii pohtimaan perusteluja ja omia ajatustapoja. Näin omasta toiminnasta tulee tietoisempaa ja näkyvämpää ja siten sitä on helpompi käsitellä ja mahdollisesti muuttaa. Ryhmäneuvolan kautta saatu tieto ja keskustelu nähdään lisäävään ymmärrystä ja tuovan uutta näkökulmaa.

”-- varmistusta tavallaan itselle siihen että osaa olla vanhempi -- niihin omiin käsityksiin ja siihen tekemiseen. Sitten toisaalta taas sitten semmosta tietynlaista positiivisessä hengessä semmosta valvonnan (tunnetta)... että sielä on semmosia verkostoja joittenka kautta sitten yhteiskunta pyrkii huolehtimaan niistä lapsiperheistä.-- yhteiskunta siinä mielessä arvostaa sitä perhettä niinku yksikkönä.” (P5)

Ryhmäneuvolalle annettu merkitys vaihtelee perheiden ja vanhempienkin kesken. Varsinkin äidit kokevat ryhmäneuvolan merkitykselliseksi, tätä voi selittää myös se, etteivät isät aina päässeet työnsä vuoksi mukaan tapaamisiin. Vertaistuelle annetaan kaikissa haastatteluissa iso merkitys ja se kerrotaankin ryhmäneuvolan parhaaksi anniksi. Vertaistuen kautta saatua tietoa pidetään arvokkaana ja se on suoraan käytettävissä ja siirrettävissä omaan vanhemmuuteen. Vertaistuen kautta saatu kokemustieto koetaan käytännölliseksi ja arjessa oikeasti toimivaksi. Ensimmäistä lastaan odottaville kokemuksen kautta saatu tieto on tärkeää, koska se on sellaista tietoa, jota itsellä ei vielä välttämättä ole eikä sellaisen tiedon itsenäistä hankkimista pidetä toimivana vaihtoehtona.

Vertaistuki koetaan merkitykselliseksi ennen vauvan syntymää että syntymän jälkeen. Vertaistukea on saatu myös muualta, esimerkiksi ystäviltä ja sukulaisilta ja omasta lapsuudenperheestä. Vanhemmat kertovat, että vertaistuen kautta saatua tietoa ei ryhmäneuvolassa arvoteta tai arvioida, vaan jokaisen kokemus on tarpeellinen ja hyväksytty. Vanhemmat toteavat, että ryhmän sisällä ei kyseenalaistettu toisten näkemyksiä, vaikka näkemyseroja saattoi olla. Toisaalta haastatteluissa käy ilmi, että kaikki eivät välttämättä halunneet puhua omista henkilökohtaisista näkemyksistään tarkemmin. Keskustelun kerrotaan kulkeneen ryhmäneuvolassa yleisellä tasolla, mitä osa vanhemmista myös kritisoi.

Ryhmäneuvolan kautta on saatu ystäviä, joiden kanssa pidetään yhteyttä myös vapaa-aikana. Jossakin ryhmissä on sovittu, että tavataan ryhmänä ryhmäneuvolan loppumisen jälkeenkin esimerkiksi toisten kotona vuorollaan ja avoimessa päiväkodissa. Toisaalta tulee esiin vastakkainen näkemys, ettei ryhmäneuvolassa päässyt riittävän tuetuksi eikä yhteyttä pidetä ryhmäneuvolan päättymisen jälkeen.

*"-- että sai sen tukiverkoston tavallaan siihen, että oli niinkö muita samassa tilanteessa olevia konkreettisesti...sieltä sai niinkö ystäviä."
(P1)*

"-- molemmille tullu varmaan semmosta... samaistumista johonki niihin ihmisiin ja sitten tavallaan semmosta verkostumista siinä mielessä että emme ole yksin tämän asian kanssa -- " (P5)

Ryhmäneuvolassa tapahtuva ryhmäytyminen nähdään vahvuutena vanhemmuudessa myös siten, että se mahdollistaa sosiaalista kanssakäymistä paitsi itselle, mutta myös lapselle virikkeitä ja ikäistään seuraa kodin ulkopuolella. Myös sosiaalinen media toimii vertaistuen antajana: vanhemmat pystyvät laittamaan reaaliaikaisesti viestejä toisilleen yleisissä "mamma-ryhmissä", osa on myös luonut oman facebook- ja what's up – ryhmän.

Ryhmäneuvolaa ei nähdä merkittävässä roolissa vanhemmuuden rakentajana, vaan aineistosta käy ilmi, että vanhemmilla on vahva käsitys omasta vanhemmuudestaan jo ennen ryhmäneuvolaa eikä neuvola suoranaisesti muuta omia ajatuksia. Ryhmäneuvola kuitenkin vahvistaa omaa vanhemmuutta tuomalla uutta näkökulmaa vanhemmuuteen.

"-- oma näkemys on sen verran pitkällä -- toki ei kaikkeen sano vastaan et sillä tavalla jos tulee semmosta mitä ei välttämättä itse voi al-lekirjottaa niin mut kykenee kuitenkin kuuntelemaan ja antaa sen mennä ohi...-- eikä se vaikuta siltä tavalla sitten kuitenkaan siihen omaan näkemykseen miten toimia vanhempana." (P5)

"-- ehkä se ei oo sitä vanhemmuutta niin muokannu. Mutta sit taas ollu ihan mukava, ku on nähny sielä muita perheitä ja kuullu heidän tilanteestaan ja semmosta niinku tiedonjakoa ja vertaistukea niin sanotusti." (P3)

”Se (ryhmäneuvola) ehkä vahvisti sitä omaa ajattelua että me voidaan toimia näin vanhempina ja se on ihan ok tapa olla vanhempi.” (P7)

Ryhmäneuvola nostaa esiin asioita, joista ei ehkä muuten perheissä keskusteltaisi. Haastateltavat kertovat, että ryhmäneuvolan ansioista asioista on ollut helpompi puhua ja sanoa omia ajatuksia ääneen myös kotona, kun asiat on nostettu yhteisesti ryhmäneuvolassa esille. Keskusteluiden ei nähdä suoranaisesti vaikuttavan siihen, millaisia vanhempia ollaan, vaan enemmänkin siihen, mitkä asiat nousevat esiin vanhemmuudessa.

”-- hyödyllinen tämä on ollu. -- hyvin oli ottanu semmosia asioita esille sinne mitä aina eri kerroilla käytiin läpi että mitä me kuitenkin mietittiin kaikki. -- No en tiijä onko haastanu silleen mut että niistä on astetta helepompi kun niitä on puhuttu sielläki—ei välttämättä miettimään eri tavalla mutta sanomaan ääneen.” (P2)

”Sanotaan että onhan sielä ainaki asioista keskusteltu. Ehkä sellasista mistä ei oltais muuten alettu juttelemaan... herättäny puhetta.” (P3)

Yllättävä tieto on se, etteivät kaikki vanhemmat ole mieltäneet ryhmäneuvolaan yleiseksi ja vapaaehtoiseksi neuvolapalveluksi. Ryhmäneuvolasta käytettiin nimeä Perheeksi-ryhmä ja Perheeksi-kerho. Aineistosta käy ilmi, että ryhmäneuvolaan liittyttiin usein terveydenhoitajan kehotuksesta asiaa sen enempää miettimättä. Ryhmäneuvolaan osallistumiseen kerrotaan monia syitä, joita ovat esimerkiksi oma halu ja motivaatio, toiveet vertaistuesta ja ystävien saamisesta, tiedon saaminen sekä mahdollisuus kysyä heti mieltä askarruttavia asioista. Neuvolasta saatua tietoa pidetään asiantuntijatietona ja tärkeänä.

”En mie ole aatellukkaan että se ois mikkään neuvola -- mie oon siis kuvitellu että se on joku kerho. Siksi se on ollu niinkö perheeksi-kerho. -- Että ei sielä ole ollu sillä tavalla mittään niinkö neuvolassa on.-- En mie niinkö jotenki aatellu ko se vain jostaki tuli että se soitti minun mielestä tämä --niin soitti niin sitten me että joo tullaan. -- Ja ku oli kummallekki sopiva aika.” (P1)

”-- että meille vaan neuvolasta sanottiin. Niin olikin joo. Että teillä on paikka tämmösessä niin menkääpä tähän aikaan tänne. joo niin se vähän oli. Sitten se -- soitti mulle ja ei missään vaiheessa tullu että

tämä on tämmönen vapaaehtonen mihin voi osallistua jos haluaa, mikä on hirmu hyvä, koska itteni tuntien minä tiiän että ku minä oisin kuullu että jaa se jatkuu vielä puoli vuotta synnytyksen jälkeeen että eihän mulla ole sillon aikaa lähtiä minnekkään, minen ois osallistunu varmaan.” (P2)

”Joo siis neuvolan täti sano että nyt on niinku tämmönen -- pilotti.. joo... oisko joskus aiemmin kokeiltu...-- tuota ja teillä ois niinku tapaamiset tässä ja tässä et haluatko mennä. Mä et joo kyllä kiinnostaa tota... sit hän anto vaa yhteystiedot ja siit se niinko lähti. Kyllä mä käsitin että on ihan vapaaehtonen. Ei mulla tullu niinkö mieleenkään että oisin kieltäytyny.” (P3)

”Totta se neuvola pukkasi meitä vaivihkaa tai jotenki en mie tiedä ollaanko me sen kummemmin mittään. Tai siis neuvolan täti hän se sano et semmonen alkaa. Nii ja me ollaan oltu sen verran innokkaita ylipäättään että me ollaan lähetetty mukkaan. Uteliaita kattomaan että mitä. Kyllä varmaan on sanottu että vapaaehtonen. Ei minusta ainakaan ollu mikhään niinku tullu sellasta tunnetta että ois ollu pakko mennä johonki.” (P9)

Ryhmäneuvolalle ei asetettu erityisiä odotuksia, mutta toisaalta ennakkoluulojakin oli. Osa vanhemmista kertoo miettineensä keskusteltavien teemojen sisältöä ja ryhmäneuvolan hyödyllisyyttä. Ryhmäneuvolan toimintamalli koetaan pääsääntöisesti hyväksi. Erityisesti vierailevat asiantuntijat koettiin hyödyllisiksi, niiden katsotaan tuoneen uudenlaista tietoa esimerkiksi vauvaperheille tarjolla olevista palveluista ja harrastustoiminnasta ja heidän erikoistuminen tiettyyn osa-alueeseen koettiin antoisaksi. Tällä on merkitystä, sillä tietoisuus palveluista ja tapahtumista lisää osallisuutta ja rohkaisee osallistumaan.

”Olihan se sillon ku alotettiin nii raskausaikana ni oli varmaan ekaker-ta silleen ollu oikein ehkä ymmärtäny että se voi olla loppupeleissä hyvä juttu. Minäkin mietin että mihinkähän tässä on jouduttu -- mutta että tosi mukava solli tosi mukava yllätys. Oli sitten kuitenkin, ku sielä käytiä nii naurettiä ja oli kiva nähä et mitenkä se meni sit se koko prosessi ja semmosia ihmisiä jotka oli samassa tilanteessa. -- Hyviä neuvoja sieltä sai ku sielä oli monensortin puhujia ja sieltä ensikodista ja mistä kaikkialta ihmisiä että kertovat kaikennäköisiä toiminnasta ja muusta mistä ei ole tiennykkään.” (P9)

”Ja on se semmonen vertaistukiki on mukavaa. Alussa ehkä aateltiin sitä perheeksi-ryhmästä et voi elämä sinne vieraitten ihmisten keskel-le keskustelemaan, minä ne kyll ainakaa kerro mittään omia asioitani.

Mut sit huomaa että eihän ne ekan kerran jälkeen ollukkaan enää vieraita ihmisiä. Kyllä sen huomaa se edisti ja tuki sitä omaa vanhemmuutta -- nyt niinku aattelee jälkeensä nii ois ollu ehkä aika semmonen niinku jotenki ehkä tyhjempi olo ilman sitä vertaistukea mitä sieltä on saanu --" (P7)

Ryhmäneuvolaan ollaan pääasiassa tyytyväisiä, mutta kehitettävääkin löydettiin. Koettiin, että erityisesti kesäaikana ryhmäneuvolaan on hankala osallistua, johon vaikuttavat lomarytmit ja matkat. Vanhemmat nostavat esille, että ryhmäneuvola käyntejä voisi ajoittaa niin, että ennen lapsen syntymää käyntejä voisi olla vähemmän ja vastaavasti lapsen syntymän jälkeen enemmän. Tätä perusteltiin sillä, että lapsen syntymän jälkeen vanhemmuus on konkreettisempaa ja siten siitä on helpompi keskustella. Erytisesti isät kokevat, että ryhmään osallistuminen lapsen syntymän jälkeen oli heille hyödyllisempää. Vanhemmat sanovat, että lapsen mukana oleminen ryhmässä tuo tietynlaista rentoutta.

Ryhmäneuvolaan etukäteen suunnitellut selkeät teemat koetaan hyvänä, mutta toisaalta teemoja voisi vanhempien mukaan pilkkoa pienemmiksi, jolloin asioihin pääsee syventymään eivätkä keskustelut jää yleiselle tasolle. Osa vanhemmista esitti myös toiveen faktatiedon lisäämisestä ryhmäneuvolaan. Ryhmäneuvola koettiin kuitenkin joustavaksi ja annetuista teemoista pystyttiin tarvittaessa poikkeamaan. Toisaalta kerrotaan, että ryhmäneuvolalla on tietynlainen auktoriteetti positiivisessa mielessä. Ryhmälle yhteisesti sovittuja tapaamisia ei helposti peruta tai haluta jättää käymättä, vaan niihin pyritään osallistumaan aina. Sitoutuneisuus ryhmään kuuluu vanhempien kertomuksissa.

" -- tietyt teemat on ja tietyn kaavan mukaan mennään, mutta siitä huolimatta jos aletaan puhumaan jostaki asiasta ja on tullu ilmi että se askarruttaa -- ja sielä kehtas kysyä semmosia asioita. Sitten puhuttiin siitä.. niin. Sielä sai puhua joku et ei noniin mennämpä etteenpäin, vaan siinä saatto mennä hyväksi tovi. -- se on niinku todella tärkeää siinä. Mien kyllä muuttas mittää. -- Jos joku on vienyt sitä aihetta pikkusen sivvuun niin seki on ollu ok --" (P2)

"Ei (ollu ristiriitoja) se oli semmosta lepposta keskustelua ja ei ainakaa siinä ryhmässä ollu. Antaa kaikkien kukkien kukkia. Minusta on mukava että kaikki sai sanottua oli semmonen välitön tunne. Porukka

sano että miltä joku asia tuntu. Osas itte nauraa joka kerto sen... se oli semmosta jakamista.” (P10)

”Ja tuossa sitä just vähän harmiteltiin nyt ku se loppu. Nyt ku pääs tuoksi ja vauhtiin oikein nii sitten oikein ootti niitä tapaamisia. Nyt on vähän orpo olo.” (P9)

”-- se ei ollu kovin syvällistä se keskustelu...-- onhan siinä se aikaraja-- Ne oli aika semmosia yleismaailmallisia ne aiheet mikkä jo tiesi. Neuvolastaki varmaan ihmiset on saanu sen tiedon sitten.” (P6)

”Että jonkun verran ehkä vähän tuntu että ois voinu olla semmosta niinku enemmän semmosta faktaa.” (P5)

Isona puutteena tulee esiin varsinaisen synnytysvalmennuksen puuttuminen. Kerrottiin siitä, että sairaalaan ja synnytystiloihin käytiin tutustumassa ja tämä kerta oli ollut erittäin suosittu, mutta jäätiin kaipaamaan perusteellisempaa synnytykseen valmentautumista yleisten tilojen katselemisen lisäksi. Myös tämän vierailun maksullisuus ihmetytti ja se kyseenalaistettiin.

”-- semmosta varsinaista synnytysvalmennusta niin sitä jäätiin vähän kaipaamaan. No joo... me käytiin synnärillä -- Mutta tuota synnytysvalmennusta ei tullu. Neuvolastaki luultiin, et se tulis tuota kautta. Että meillä ei ollu minkäänlaista opetusta...” (P2)

”Se synnärillä käynti oli hyvä mutta tavallaan vielä enemmän ehkä semmosta niinku konkreettisesti... toki siinä täytyy miettiä se perheki ja mistä keskusteltiin näistä tulevista muutoksista mutta tavallaan se on jotenki niin siihen synnytykseen...-- vaikka sielä meillä kävi se doula mut se oli niin lyhyt se vierailu -- että ois ehkä pienemmillä otsikoilla tarvinu pilkkoa sitä ennen synnytystä -- Tavallaan se oli meille kaikille -- niin abstrakti asia että siinä mielessä ois jotaki konkretiaa pikkusen kaivannu sinne enemmän. Tavallaan semmosta synnytysvalmennusta sanotaanko näin.” (P5)

”No en minä oikeestaan ottanu mitään muuta ko sitä sairaalassa käyntiä... se oli semmonen ihan mielusa mutta siinäki oli vaan se negatiivinen puoli et se oli aika kallis -- kuitenkin viiskymppia makso niin... se on sillain...ku joissain kunnissa se on kuitenkin... kunta maksaa sen käynnin että...ymmärrän kyllä että LKS siitä laskuttaa mutta että...” (P6)

Vanhemmat kertovat, että parisuhteesta ryhmässä käydyt keskustelut herättävät risti-riitaisia tunteita. Aihe koetaan tärkeäksi ja hyväksi, mutta toisaalta keskustelut aiheuttivat kiusallisia tilanteita, kun toisilleen tuntemattomat ihmiset laitetaan yhdessä keskustelemaan parisuhteen kysymyksistä. Vanhemmat mainitsevat, että ryhmän alkuvaiheessa keskustelut parisuhteesta ovat liian henkilökohtaisia toisille jaettavaksi. Monet kokivat, että alussa olisi ollut hyvä aloittaa konkreettisista asioista, kuten raskaudesta, synnytyksestä ja vauvan perushoittoon liittyvistä asioista. Parisuhde teemana olisi voitu nostaa esiin esimerkiksi vauvan syntymän jälkeen, kun parisuhteessa näkyvät muutokset ehkä konkretisoituvat vanhemmille vasta lapsen synnyttyä. Muutoksiksi nimetään ajankäytön muuttuminen ja lapsen asettaminen omien tarpeiden ja parisuhteen edelle. Parisuhteen tärkeyttä ei kukaan vanhemmista kyseenalaistanut, vaan se koetaan merkittäväksi vanhemmuutta tukevaksi asiaksi.

”-- siitä (parisuhteesta) ois sinänsä voinu jutella vähemmänkin varsinkin siihen alkuun ku se tuntu että se oli vähän kiusallinen ku kukaan ei oikein tunne toisia – joillekki saattaa tuntua intiimeiltä ne kysymykset-- monella oli taas mielenpäällä ja kysyttävää siitä raskaudesta, synnytyksestä ja siihen liittyvästä niin... -- ehkä sen (parisuhteen) voit sitten jättää sinne neuvolan kahden keskisiin keskusteluihin osittain että...tai enimmäkseen...” (P3)

Ryhmäneuvolan keskusteleva muoto koetaan toimivaksi. Vanhemmat kertovat, että ryhmäneuvolan vetäjän asenne on kannustava ja tukeva, mikä rohkaisee keskustelemaan ja pohtimaan asioita. Toisaalta kerrotaan, että joissakin tilanteissa tilaa vanhempien keskusteluille ei ollut, kun ryhmäneuvolan vetäjä johti liikaa keskustelua. Ryhmäneuvolan vetäjältä toivottiin myös vaihtoehtoisia tapoja käsitellä teemoja: enemmän pitäisi kiinnittää huomiota siihen, että jos keskustelua ei synny, niin asia käydään toisella tavalla läpi. Ehdotettiin myös ryhmämuotoista työskentelyä esimerkiksi pienemmissä ryhmissä, jolloin keskustelua pääsisi syntymään ehkä luontevammin. Osa vanhemmista koki, että ryhmässä keskusteleminen oli heidän harteillaan.

”Aikalaillahan ne keskustelut meni jotenki ainaki meiän ryhmässä sen niinku ohjaajan tuomien aiheiden mukaan että meillä oli ehkä vähän hiljasempi ryhmä ja sit välillä tuli semmonen olo että ku muut ei sano mitää niin meiän on pakko puhua. Sit me puhuttiin.” (P3)

” -- keskusteleva muoto on minun mielestä ihan hyvä mutta sitten se että -- ohjaajalla olla sitten semmonen että jos se ei lähe käyntiin niin sitten on se seuraava ässä hihassa et vedetään eri tavalla se ettei tuu semmonen tunne että tuskastuminen-- Et semmonen tilannetaju -- minun mielestä aika merkittävä tuommosessa, että osataan johtaa sitä oikeaan suuntaan, että se on minun mielestä aika oleellista.” (P5)

Haastatteluissa tulee esiin, että ryhmäneuvolan aloitus vapaamuotoisesti ”kahvittelulla” ilman vetäjää ja varsinaista teemaa, koettiin erittäin antoisaksi. Kerrotaan, että usein keskustelu oli kahvipöydässä vilkasta ja vapautunutta ja hedelmällisempää kuin varsinaisessa ryhmässä teemojen äärellä. Jatkossa toivotaan, että paikka vapaamuotoiselle keskustelulle perheiden kesken, ei niinkään vetäjälähtöisesti, löytyy myös teemojen äärellä. Esiin nousi myös idea, että jatkossa vanhemmat voisivat itse esittää teemoja, joita haluaisi ryhmässä käsiteltävän. Perheet ovat erilaisia, joten perheiden eri tarpeet otettaisiin näin paremmin huomioon.

Vanhemmat kokivat erityisen tärkeäksi sen, että ryhmät muodostetaan samaan aikaan synnyttävistä. Tällöin tapaamisissa ollaan samoilla raskausviikoilla ja toisten tuntemusten ja vauvan kehittymisen seuraaminen antaa itselle enemmän. Vanhemmat kertovat, että osa oli ollut synnyttämässä yhtä aikaa ja tutun äidin tapaaminen sairaalassa ilahdutti ja loi turvallisuuden tunnetta.

Kaiken kaikkeaan ryhmäneuvola koettiin hyväksi palveluksi, joka tarjosi jokaiselle perheelle jotakin, kuten tietoa, vertaistukea, vahvuutta omiin käsityksiin ja toimintapoihin. Tutkimuksemme vanhemmat kokivat vertaistuen ryhmäneuvolan tärkeimmäksi anniksi. (myös Ojaniemi 2016). Tutkimuksessamme korostuu, että neuvolalla on tärkeä rooli vanhemmuudessa ja perheiden uudessa elämäntilanteessa tukijana ja asiantuntijatie-
don antajana.

7 Johtopäätökset

Vanhemmuus näyttäytyy tutkimuksessamme samankaltaisena kuin teoreettisessa viitekehityksessämme olemme tuoneet esille. Vanhemmuutta määritellään perheissä moninaisesti, jossa pienet yksilölliset eroavaisuudet näkyvät ja tekevät näin jokaisen vanhemmuudesta omanlaisensa. Vauvaperheen vanhemmuudessa korostuvat perustarpeista huolehtiminen ja rutiinit. Vanhemmuus ymmärretään konkreettisenä toimintana ja huolenpitona, johon sisältyvät kasvattaminen, auttaminen, opettaminen ja turvallisen kodin tarjoaminen.

Aineistosta nousee esiin myös sukupuolten väliset roolit vanhemmuudessa, äitiydessä ja isyydessä. Rooleja luodaan ja määritetään itse, mutta niihin vaikuttavat lähipiiri ja yhteiskunta. Isän vanhemmuutta kuvataan usein toiminnan kautta, jossa harrastuneisuus ja virikkeiden tarjoaminen korostuvat. Äidin vanhemmuutta kuvataan taas hoidolla ja huolenpidolla. Tätä selitetään luonnollisesti naisen ja miehen biologisilla eroilla, mutta rooleja nähdään määrittävän vahvasti myös omat vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Roolieroavaisuuksista huolimatta vanhemmuudessa pyritään tasavertaiseen ja jaettuun vanhemmuuteen. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vanhemmuudessa on vallalla edelleen perinteinen naisen ja miehen rooleihin sidoksissa oleva roolijako, vaikka perheet pyrkivät sitä tietoisesti muuttamaan.

Rooleihin vaikuttaa keskeisesti myös parisuhde. Parisuhde nousee merkittäväksi tekijäksi vanhemmuuden rakentumisessa. Parisuhteen merkitys tiedostetaan perheissä ja se on nostettu esille myös ryhmäneuvolan teemoissa. Tutkimuksemme tulosten perusteella voidaan sanoa, että parisuhdetta teemana olisi helpompi käsitellä vasta lapsen synnyttyä, kun muutos parisuhteessa konkretisoituu. Lapsi omine tarpeineen ja rutiineineen vaikuttaa väistämättä vanhempien väliseen vuorovaikutukseen ja tätä kautta parisuhteeseen. Tutkimuksemme tulosten perusteella voidaan sanoa, että parisuhteen tukeminen ryhmäneuvolassa ennen lapsen syntymää jää hiukan pinnalliseksi, koska todellista tarttumapintaa mahdolliselle parisuhteen muutokselle ei vielä ole. Johtopäätöstämme tukee myös vanhempien toive siitä, että ryhmäneuvolakäyntejä tulisi jatkaa lapsen syntymän jälkeen kuukausittain esimerkiksi lapsen ensimmäiseen

ikävuoteen saakka, jolloin muutokset ovat todellisia ja ne näkyvät perheen jokapäiväisessä arjessa. Näin parisuhteesta keskusteleminen olisi myös hedelmällisempää oman kokemuksen kautta.

Vanhemmuuteen liitetään monenlaisia tunteita ja vanhemmuutta kuvataan pääsääntöisesti ilon, onnellisuuden ja rakkauden, mutta myös pelon, väsymyksen ja syyllisyyden tunteiden kautta. Vanhemmuus ymmärretään muuttuvana ja elinikäisenä tehtävänä. Vanhemmuus paikantuu tähän hetkeen, mutta vanhemmuuteen vaikuttaa kuitenkin vanhempien oma historia ja tulevaisuuden odotukset. Mielestämme voidaan sanoa, että vanhemmuuden perustehtävä on pysynyt samana eikä vanhemmuus ole siis aikaan tai paikkaan sidottu. Vanhemmuus saa silti erityispiirteitä yhteiskunnallisten tekijöiden kautta.

Tutkimuksessamme yhteiskunnalliset tekijät näkyvät muun muassa kotiäitiyden ja ansiotyön yhteensovittamisena. Tämä herättää ristiriitaisia tunteita ja vastakkainasettelua perheissä, joissa perheen sisäiset ja yhteiskunnalliset odotukset poikkeavat toisistaan. Tällä pohdinnalla perheet liittyvät yhteiskunnalliseen keskusteluun, joka koskee perhevapaiden muutosta, vanhemmuuden jakamista tasaisemmin isän ja äidin kesken sekä päivähoidon-oikeuden rajaamista. Tutkimuksessamme äidit hoitavat lasta kotona ja isät käyvät ansiotyössä. Yhteiskunnallinen tavoite isien osallistumisesta perhevapaisiin kohdistuu myös tutkimuksemme perheisiin ja vanhempiin.

Tutkimuksessamme keskeisenä tuloksena on vanhemmuuden rakentuminen omien kokemusten kautta: lapsuuden kokemukset ja omat vanhemmat toimivat edelleenkin vahvoina roolimalleina omassa vanhemmuudessa. Tämä on tärkeä huomio, sillä vaikka perheet ovat itsenäisiä ja elävät erillään lapsuudenperheistä, yhteisöllisyys ja sukupolvisuus koetaan tärkeäksi. Vaikka nykypäivänä yleisissä keskusteluissa mielestämme vähätellään sukupolvien välistä yhteyttä ja yhteisöllisyyttä, niin se kuitenkin meidän tutkimuksessamme nousee tärkeäksi asiaksi. Vanhemmat ovat tyytyväisiä tämän hetkiin elämäntilanteeseensa eivätkä osaa nimetä erityisiä muutostoiveita perheelle ja sen toiminnalle. Tutkijoina uskomme tämän liittyvän siihen, että vauvaperheikää on

eletty vasta muutamia kuukausia, joten muutosta ei koeta vielä tarpeelliseksi. Vanhemmat kuvaavatkin elämää pääsääntöisesti onnellisuuden ja tyytyväisyyden kautta.

Vanhemmuus näyttäytyy tutkimuksessamme kokonaisvaltaisena, keskustelevana, joustavana ja toivottuna. Mielestämme ryhmäneuvolalla on oma paikkansa edellä kuvatun mukaisen vanhemmuuden tukemisessa. Erityisesti vanhemmat arvostavat ryhmäneuvolan tarjoamaa kanavaa keskustelulle, jossa tiedon saaminen ja kysyminen ammattitaitoiselta henkilöltä on merkityksellistä. Perheillä on oma vahva käsitys vanhemmuudesta, johon eivät ulkopuoliset tekijät kovinkaan vahvasti vaikuta, vaan tärkeimpänä koetaan oman lähipiirin vaikutus. Lähipiiriksi nimetään omat vanhemmat, joiden mielihyvä on merkityksellinen. Vanhemmuuteen vaikuttavat tutkimuksemme mukaan eniten vanhempien omat lapsuudenkokemukset, parisuhde, ystäviltä saatu tuki, työllisyys sekä ympäristö.

Yhteiskunnan merkitys vanhemmuudessa ei tutkimuksessamme erityisesti korostu. Vanhemmat kuitenkin tiedostavat yhteiskunnan merkityksen ja yhteiskunnalliset odotukset. Konkreettisesti tämä näkyy arvostuksena taloudellista tukea ja suomalaista yhteiskuntaa ja sen tarjoamaa palvelujärjestelmää kohtaan. Uskomme, että yhteiskunnan vaikutukset ja odotukset eivät yllä vauvaperheen ”kuplaan”, sillä vanhemmuutta eletään tiiviisti perheen sisällä. Tutkimuksessamme tuli esiin, että vanhemmat kokevat suomalaisen yhteiskunnan arvostavan perheitä ja kokevat siksi olevansa etuoikeutussa asemassa moniin muihin verrattuna. Perheet ymmärsivät myös ryhmäneuvolan yhdeksi yhteiskunnan tarjoamaksi palveluksi, jolla halutaan nimenomaan tukea perhettä uudessa elämäntilanteessa ja vahvistaa vanhemmuutta.

Merkittävä tulos on, että ryhmäneuvola koetaan merkitykselliseksi ja tärkeäksi palveluksi. Palvelulle asetetut tavoitteet ja vanhempien kokemukset palvelusta ovat yhteneviä. Tutkimuksemme mukaan ryhmäneuvola on vahvistanut ja tukenut vanhemmuutta. Myös ryhmäneuvolan pyrkimys tasavertaiseen vanhemmuuteen ja vanhemmuuden jakamiseen perheen sisällä on toteutunut. Tutkimuksessamme käy ilmi, että vanhempia on tuettu ja kannustettu keskustelemaan vaikeistakin asioista, mikä on vahvistanut

parisuhdetta ja auttanut huomaamaan vanhemmuudessa eri rooleja ja tehtäviä, joita molemmat vanhemmat voivat hoitaa.

Ryhmäneuvolalle asetetut tavoitteet on tunnistettu, mutta tärkein vaikutus tutkimuksemme mukaan on ollut se, että vanhemmat ovat päässeet keskustelemaan muiden vanhempien kanssa ja sitä kautta saaneet vertaistukea ja vahvuutta omaan vanhemmuuteen. Ryhmäneuvola on tuonut lisää tietoa lapsiperheille tarjolla olevista palveluista ja siten madaltaa mahdollisesti kynnystä hakeutua tarvittaessa palveluiden piiriin. Sosiaalityön näkökulmasta voidaankin todeta, että yhteiskunnan tuottamalla ja tarjoamalla palveluilla lapsiperheille on merkitystä sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyssä. Lapsiperheet tunnistavat, että heitä arvostetaan ja tuetaan ja siten todennäköisesti käyttävät heille tarjottuja palveluita jo varhaisessa vaiheessa, ennen ongelmien syntymistä. Tämä voi ehkäistä raskaampien sosiaalityön palveluiden tai keinojen tarvetta.

Lopuksi voidaan todeta, että ryhmäneuvola on hyvä ja tarpeellinen palvelu ensimmäistä lastaan odottaville vanhemmille ja perheille. Ryhmäneuvolaa palveluna tarvitaan myös jatkossa.

8 Pohdinta

Perheen ja vanhemmuuden tutkiminen on ollut mielenkiintoinen prosessi ja matka. Tutkielmamme tekemisen aikana olemme saaneet ainutlaatuisen mahdollisuuden pysähtyä näiden teemojen äärelle sekä kohdata uudessa elämäntilanteessa olevia vanhempia. Tutkimusmatka on kasvattanut meitä niin tutkijoina kuin vanhempina. Mahdollisuus kuulla vanhempien kokemuksia on antanut meille näköalapaikan tämän päivän vanhemmuuteen. Samalla se on avannut ikkunan siihen hetkeen, kun meistä itsestä tuli ensimmäistä kertaa vanhempia.

Olemme kokeneet tutkimusaiheemme erittäin tärkeäksi, ja vaikka olemme joutuneet perustelemaan aihevalintaamme useaan kertaan, olemme olleet varmoja tutkimusaiheemme kantavuudesta. Aiheen valinta nousi suoraan käytännöstä ja tarpeesta saada tietoa vanhemmuudesta ja ryhmäneuvolasta vanhemmuuden tukena. Myös oma aito kiinnostuksemme vanhemmuutta kohtaan kantoi koko tutkimuksen ajan, mikä on mielestämme erittäin tärkeää tutkijalle, jotta jaksaa työskennellä vaativan ja pitkän tutkimusprosessin parissa eettisesti kestävästi. Oman jaksamisen huomioiminen on tärkeää, jotta voi olla avoin aineiston keräämisessä ja analysoinnissa, mutta erityisesti haastatteluita tehdessä. Huomasimmekin, että vaarana on ajautua rutiininomaiseen suoritamiseen, mikäli oma aika ja jaksaminen eivät ole parhaimmillaan.

Tutkimuksen tekijöinä olemme tieteellisen tiedon tuottajia ja ymmärrämme vastuamme tutkimuksen oikeellisuudesta ja eettisestä kestävydestä. Kokemattomille tutkijoille tieteellisen tiedon tuottamiseen liittyvät vaateet ovat haastavia ja toisaalta pelottaviaakin, sillä eettistä kestävyttä on punnittava kaikissa valinnoissa ja valintojen seurauksia on pohdittava. Olemmekin keskustelleet usein yhdessä valinnoistamme ja pohjineet tehtyjä ratkaisuja tahoillamme, mutta myös yhdessä.

Yhteinen keskustelumme koko tutkimusprosessin aikana on mahdollistanut oman oppimisemme: toiselle ja itselle perustelujen antaminen ja analyyttinen ja välillä liiankin kriittinen suhtautuminen on mahdollistanut eri näkökulmien punnitsemisen ja valinto-

jen tekemisen. Asioiden perustelevinen ja parityön dialogisuus on toiminut kohdalamme erityisen hyvin. Vastavuoroinen tiedon käsitteleminen tutkimuksen eri vaiheissa on vaatinut meitä myös pohtimaan omia käsityksiämme, kokemuksiamme ja toimintatapojamme. Ymmärrämme, että siltikään kaikista tekemistämme valinnoista emme ehkä ole tulleet tietoisiksi.

Tutkimusta koskevat eettiset ja moraalikysymykset vaikuttivat itsestään selviltä, mutta sitä ne eivät kuitenkaan aina olleet. Totesimme, että on hyvä tietoisesti ihmetellä itsensä selvyyksiä ja kyseenalaistaa tuttuja toimintatapoja. Oma suhtautumista, ennakkoluuloja, käsitteitä ja sanavalintoja on välillä hyvä tarkistaa, sillä eettisyys kumpuaa kaikista arkisista teoista, valinnoista ja valintojen seurauksista. Edellä mainittu on lisännyt avarakatseisuutta tutkijoina mutta myös vanhempina. Olemme sitä mieltä, että parityönä tehtävä tutkielma tarjoaa erilaisen mahdollisuuden tarkastella omia valintoja ja arvoja tiiviin yhteistyön ansioista. Uskomme, että pari voi toimia peilinä omille arvoille ja asenteille, mutta myös eroavaisuuksien havaitsemiselle. Yhteistyö on myös mahdollistanut kriittisen pohdinnan tutkimusprosessiin kokonaisvaltaisesti, sillä tutkimuksen lähtökohdat ja pelisäännöt on sovittava yhteisesti.

Tutkijoina teimme valinnan metodologisesta lähestymistavasta ja metodin valinnasta tutkimusaineiston keräämiseen. Valintaan vaikuttivat tutkimusongelma, pohdinnat eri lähestymistapojen rajoituksista ja mahdollisuuksista sekä tutkimuksen kohderyhmä ja tutkittava ilmiö sekä omat taitomme ja resurssimme. Laadullinen tutkimusmenetelmä ja fenomenologishermeuttinen lähestymistapamme ottaa erityisesti huomioon kokemus-, merkitys – ja elämämaailman. Pidimme tärkeänä sosiaalisen todellisuuden rakentumisen pohtimista yksilöllisesti, mutta suhteessa toisiin ja ympäristöön, erityisesti kokemusmaailman kautta. Tätä tuki mielestämme hyvin myös kontekstina toiminut ryhmäneuvola, jossa vanhemmuutta tarkasteltiin paitsi perheissä, mutta myös ryhmässä yhteisesti.

Tutkimusmetodin, teemahaastattelun, valinta oli mielestämme paras mahdollinen tutkimusaiheeseemme ja omiin taitoihimme sopiva. Erityisesti haastattelussa informanttien kohtaamisella on merkitystä, sillä luottamuksen ja välittävän ja arvostavan vuoro-

vaikutuksen luominen on edellytys varauksettoman tiedon keruulle. Uskomme onnistuneemme haastatteluissa pääsääntöisesti hyvin, tätä tuki toisen ”paikkaaminen” haastattelutilanteissa tarvittaessa. Koimme myös, että oma vanhemmuus vahvisti haastatteluiden onnistumista. Oman vanhemmuuden kautta tiedostimme haastateltavien elämäntilanteeseen liittyvät haasteet, joiden vuoksi kaikki asiat eivät ehtineet välttämättä tulla haastatteluissa esille tai niistä ei haluttu puhua. HavaitSIMME myös sen, että haastattelujen määrän kasvaessa tutkija voi helposti alkaa odottaa samankaltaisia vastauksia samojen teemojen ympärillä. Tiedostimme tämän ja pyrimme kiinnittämään siihen erityistä huomiota.

Aineiston analyysitapoja on monenlaisia ja niiden erot ovat pieniä, ainakin kokemattoman tutkijan näkökulmasta. Tutkimuksemme tulosten analysointi teemoittelemalla tuntuu näin jälkeenpäinkin oikealta ratkaisulta. Teemat nousivat aineistosta aika luonnollisesti, toisaalta haastattelurunkomme ohjasi siihen. Hankalalta tuntui purkaa kokemuksia sanoiksi, etteivät ne menetä merkitystään. Vanhemmat käyttivät paljon samankaltaisia käsitteitä tai kuvauksia asioista, joten se helpotti teemoittelua.

Tutkimuksemme tuottaa tietoa, mutta myös herättää keskustelua ja vaatii pohtimaan omia näkemyksiä, mikä on mielestämme myös yksi tutkimuksen tekemisen tärkeä tavoite. Tutkimuksessa voidaan mielestämme nostaa esiin itsestään selviä, arkisia ja tuttujakin asioita, näin ollen mahdollisuus ottaa kantaa ja liittyä keskusteluun on mahdollista laajemmallekin joukolle. Koemme, että tutkimuksemme on onnistunut tässä ja on siksi tarpeellinen. Tutkimusta tehdessä vanhemmat kertoivat, että tutkimuksemme sai heidät pohtimaan asioita ja keskustelemaan niistä, mikä on ollut mielestämme tutkimuksemme tärkeä anti.

Pohdimme myös aineistomme yleistettävyyttä, sillä tutkimuksemme informanttien määrä oli kuitenkin vain 10 perhettä. Toisaalta haastattelujen suuri määrä ei takaisi enää merkityksellisempää aineistoa, sillä huomasimme jo nyt, että aineisto alkoi toistamaan itseään. Yleistettävyydestä voidaan kuitenkin puhua ilmiötasolla, sillä aineistomme ja tutkimustuloksemme liittyvät yhteiskunnallisiin ja yleisiin perheissä ja tavalli-

sessä arjessa käytäviin keskusteluihin. Tutkimuksemme tuloksia tukevat myös aiemmat tutkimukset.

On muistettava, että aineistomme kuvaa vanhemmuutta vain tietyllä hetkellä. Tutkimuksemme tuloksia voi jatkossa verrata niihin vanhempiin, jotka ovat samassa elämäntilanteessa. Vertailua eri ryhmäneuvolan ryhmien välillä ei voi tehdä, koska osallistuminen eri ryhmistä oli vaihtelevaa. Joistakin ryhmistä osallistui lähes kaikki perheet, joistakin vain yksi perhe. Alkuperäinen tavoitteemme oli selvittää myös ryhmien välisiä eroja, mutta se ei tässä tutkimuksessa toteutunut. Kävimme myös keskustelua ja pohdintaa siitä, miksi haastatteluun haluvia oli toisissa ryhmissä enemmän ja miksi toisissa vähemmän. Mietimme oliko kysymys sattumasta, haastavasta elämäntilanteesta vai ryhmän sisäisestä dynamiikasta.

Tiedostamme, että tutkimuksemme aineistoista on rajautunut ulos ne perheet, jotka eivät jostakin syystä ole halunneet tai voineet osallistua ryhmäneuvolaan. Pohdimmekin, miten yhteiskunta tukee näitä perheitä, jotka eivät osallistu tällaiseen palveluun. Saavatko he ryhmän tarjoaman tiedon ja tuen jotakin muuta kautta. Pohdimme myös, voiko ryhmäneuvolasta poisjäännin syy olla pelko siitä, että omat arvot ja toimintatavat eivät täytä yhteiskunnan vanhemmuudelle asettamia kriteerejä ja odotuksia. Voisiko olla, että uusi elämäntilanne aiheuttaa epävarmuutta eikä siksi haluta osallistua ryhmämuotoiseen neuvolaan jakamaan omaa elämää muiden kanssa. Tutkijoina ymmärrämme myös sen, että ryhmämuotoinen työskentely ei vain sovi kaikille, eikä ryhmästä poisjäämiseen tarvita mitään erityisiä sosiaalisia syitä. Tiedostamme myös, että ryhmän luonne voi rajata pois sellaiset henkilöt, jotka eivät koe tarvitsevansa tukea uudessa elämäntilanteessa tai saavat sitä mahdollisesti riittävästi esimerkiksi olemassa olevalta verkostolta.

Olemme pohtineet tutkimuksemme tuloksiin vaikuttavia tekijöitä. Mietimme niitä perheitä, jotka eivät osallistuneet tai sitoutuneet ryhmäneuvolassa käynteihin ja toisaalta myös niitä perheitä, jotka osallistuivat ryhmäneuvolaan, mutta eivät halunneet osallistua tutkimukseemme. Pohdimme, kuinka näiden informanttien poisjäänti tutkimuksetamme vaikuttaa tutkimukseen ja olisiko näiltä perheiltä mahdollisesti löytynyt kriitti-

sempää näkökulmaa ja miten se olisi vaikuttanut tutkimuksemme tuloksiin. Ymmärrämme, että tutkimukseemme osallistuneet perheet ovat olleet ryhmäneuvolaan hyvin sitoutuneita ja aktiivisia toimijoita ja näiden perheiden näkemykset ovat pääsääntöisesti yhdenmukaisia eikä vastakkainasettelua tai ristiriitaa vanhempien kertomuksista juurikaan löydy. Tämä on vaikuttanut tutkimuksemme yhdenmukaisiin tuloksiin vanhemmuudesta ja ryhmäneuvolan merkityksestä uudessa elämäntilanteessa.

Yllätyksenä tuli, että missään haastatteluissa ei juurikaan kritisoitu yhteiskunnan asettamia odotuksia tai rooleja, niitä ei kyseenalaistettu eikä oikeastaan juuri tunnistettuakaan tai nostettu esillekään. Mietimme, että muuttaako lapsen kasvaminen vanhemmuutta siten, että yhteiskunnallinen näkökulma tulee vasta myöhemmin enemmän esiin, kun vanhemmuudesta tulee perheen ulkopuolisille näkyvämpää. Konkreettisesti esimerkiksi silloin, kun lapsi menee hoitoon kodin ulkopuolelle: tällöin lapsi ja vanhemmat joutuvat päivittäin enemmän tietynlaisen vertailun kohteeksi. Vanhemmuudesta tulee tällöin jaetumpaa, jolloin arvioidaan helpommin sitä, toimitaanko yleisten periaatteiden, arvojen ja normien mukaan.

Tutkijoina ja vanhempina pohdimme tutkimuksessamme esiin nousutta ja vanhemmuuteen liitettyä syyllisyyden tunnetta, joka laittaa vanhemmat kyseenalaistamaan omia ratkaisuja ja valintoja. Vanhemmat joutuvat miettimään, toimivatko oikein ja kenen näkökulmasta. Toisaalta syyllisyyden tunteet liittyvät myös sellaisiin tekijöihin, joihin ei voi itse välttämättä edes vaikuttaa. Ensimmäisen lapsen saaneelle vanhemmalle elämänmuutos on suuri: ajattelun ja toiminnan muuttaminen lapsilähtöiseksi vaatii tietoista prosessointia. Vanhemman, lapsen, perheen ja parisuhteen etujen ja näkökulmien yhteensovittaminen voi olla haastavaa. Keskustelua edellä mainituista teemoista olisi mielestämme hyvä jatkaa niin perheissä kuin yhteiskunnallisella tasolla.

Sosiaalityön opiskelijoina pohdimme, pitäisikö sosiaalityön roolia vielä vahvistaa ryhmäneuvolan toiminnassa tai teemoissa. Esimerkiksi lapsiperheille kohdistetuiden palveluiden esille tuominen jo varhaisessa vaiheessa voisi viedä pelkoa avun hakemiselta, koska vanhemmat näkisivät tällöin laajemmin heille suunnattujen palveluiden tarjonnan. Mielestämme jo tieto siitä, että erilaisia palveluita on tarvittaessa saatavilla, voi

olla merkittävä tuki. Lapsiperheiden avun hakemista varjostaa kuitenkin edelleen usein pelko lastensuojelun ”hampaisiin” päätyemisestä. Mielestämme vanhempia tulisikin tiedottaa, että perhettä tukevat palvelut kuuluvat kaikille.

Tutkimuksemme aikana olemme vakuuttuneet siitä, että ryhmämuotoinen neuvolapalvelu on tarpeellinen niin ensimmäistä lastaan odottaville vanhemmille, kuin ehkä myöhemmässäkin vaiheessa perheen kasvaessa. Ryhmäneuvolassa on selkeästi tuettu vanhemmuutta, ja mielestämme se auttaa lisäämään tietoa oikeista toimintamalleista ja haastaa vanhempia pohtimaan omia arvoja ja käytänteitä, vaikka tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat eivät sitä suoranaisesti tuoneet esiin. Mielestämme tällä voidaan tukea hyvän vanhemmuuden ja turvallisen lapsuuden siirtymistä myös seuraaville sukupolville.

Mietimme ryhmäneuvolan roolia ja merkitystä vanhemmuuden tukena. Onko niin, että perheestä ja vanhemmuudesta on tullut osa laajempia yhteiskunnallisia kysymyksiä ja tästä syystä vanhemmuuteen ja lapsiperheisiin kiinnitetään enemmän huomiota. Ovatko perhe ja vanhemmuus nousseet instituutioina yhteiskunnallisen tarkastelun kohteeksi myös vaikuttavuuden ja talouden näkökulmasta.

Tutkimuksemme perusteella lapsuuden kokemuksilla on vahva merkitys vanhemmuuden rakentumisessa. Näin myös huonot lapsuudenkokemukset voivat näkyä omassa vanhemmuudessa ja siten siirtyä sukupolvien yli ilman tukijärjestelmiä. Ymmärrämme yhteiskunnassa tapahtuneen muutoksen: vanhemmuus oli edellisillä sukupolvilla yhteisön kesken jaetumpaa kuin tänä päivänä, jolloin yksilön heikkoudet eivät niin vahvasti vaikuttaneet perheyhteisössä. Tarvitaanko myös siksi yhteiskunnan tuottamia toimijoita paikkaamaan ennen vanhemmuuden tukena ollutta yhteisöä.

Tutkimustamme voidaan jatkaa tulevaisuudessa esimerkiksi niin, että selvitetään tutkimukseemme osallistuneiden vanhempien vanhemmuutta ja ryhmäneuvolan merkitystä lasten ollessa leikki-ikäisiä. Tällöin voitaisiin paremmin tarkastella ryhmäneuvolan vaikuttavuutta ja sitä, miten vanhemmuus muuttuu vai muuttuuko. Olisi mielenkiintoista myös selvittää, miten vanhemmat kokevat elämäntilanteensa ja yhteiskunnan

roolin vanhemmuudessa ja perheessä myöhemmin. Ryhmäneuvoloitten välisiä eroavaisuuksia ja sitä mistä eroavaisuudet johtuvat, voisi selvittää tarkemmin esimerkiksi määrällisen tutkimuksen keinoin.

Tutkimuksemme mukaan perhe on arvokas ja itsenäinen rakenne, joka on kiinteästi sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan. Tämä sidos tekee perheen ja vanhemmuuden tutkimisesta aina ajankohtaista. Perhettä ja vanhemmuutta tutkimalla saadaan tietoa myös ympäröivästä yhteiskunnasta.

Lähteet

- Aaltola, Juhani 2001: Filosofia, tiede ja ymmärtäminen. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä, 10–25.
- Alasuutari, Pentti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere.
- Cunningham–Burley, Sarah & Backett–Milburn, Kathryn & Kemmer, Debbie 2005: Balancing work and family life: mothers' views. Teoksessa McKie, Linda & Cunningham–Burley, Sarah (toim.): Families in Society. Boundaries and Relationships. Policy Press. Bristol, 23–38.
- Eskola, Jari 2007: (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Viinamaäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) : Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 32–46.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4. uudistettu painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 27–44.
- Esping-Andersen, Gosta 2009: Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles. Polity Press. Cambridge.
- Faurie, Maija & Kallioma–Puha, Laura 2010: Jääkaappi, osoite vai sukuside? Perheen määritelmät sosiaalilainsäädännössä. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.): Perhepiirissä. Vammalan Kirjapaino Oy. Sastamala, 28–61.
- Forsberg, Hannele 2003: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus. Helsinki, 7–15.
- Gylling, Heta Alexandra 2002: Millaisilla arvoilla tutkimusta voidaan perustella? Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tammer–Paino. Tampere, 70–81.
- Hakala, Juha T. 2015: Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4. uudistettu painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 14–26.
- Hellsten, Tommy 2000: Vanhemmuus –vastuullista vallankäyttöä. 2.painos. WSOY. Juva.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna.
- Huttunen, Jouko 2001: Isänä olemisen uudet suunnat. PS-kustannus. Juva.
- Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli 2010: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tarkastelua. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.): Perhepiirissä. Vammalan Kirjapaino Oy. Sastamala, 7–27.
- Juvakka, Essi 2005: Riittävän hyvä riittää. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.): Vahva vanhemmuus –Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto. Helsinki, 21–28.
- Järvinen, Ritva & Lankinen, Aila & Taajamo, Timo & Veistilä, Minna, Virolainen, Arja 2007: Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Edita. Lahti.
- Järvinen, Ritva & Lankinen, Aila & Taajamo, Terhi & Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012: Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Bookwell Oy. Porvoo.

- Kalland, Mirjam 2011: Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirja (toim.): Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro Oy. Helsinki. 207–216.
- Karling, Marjo & Ojanen, Tuija & Sivén, Tuula & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2008: Lapsen aika. 11. uudistettu painos. Ensimmäinen painos 1997. WSOY. Porvoo.
- Karvonen, Teija 2015. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen kehittäjätyöntekijä. Henkilökohtainen tiedoksi.
- Kauppinen, Nina 2013: Eron jälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto. Viitattu 26.8.2016.
<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=60ceecbb-8026-47c1-8345-07641897ea96>
- Kela, kansaneläkelaitos 2016. Viitattu 20.10.2016.
<http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/3382>
- Keränen, Tuovi & Rönkä, Anna & Stiller, Ira 2001: Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Teoksessa Sulku, Sirpa ja Aromaa, Juha (toim.): Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. MLL. Helsinki.
- Keurulainen, Alexandra 2014: Muuttuva suomalainen perhe. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio.
- Kristeri, Irene 1999: Näe minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Karisto Oy. Helsinki.
- Kristeri, Irene 2002: Vahva vanhemmuuteen. Kirjapaja Oy. Helsinki.
- Kyrönlampi–Kylmänen, Taina 2010: Lapsen hyvä arki. Kirjapaja. Helsinki.
- Laine, Timo 2001: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä, 26–43.
- L 316/1983. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.
- L 417/2007. Lastensuojelulaki.
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki.
- L 1326/2010. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen kehittäjätyöntekijä.
- Lapin Kansa 22.12.2015.
- Lapsen oikeuksien julistus. Viitattu 27.1.2016.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>
- Malinen, Vuokko ja Kumpula, Sinikka 2005: Terve ja toimiva parisuhde – vanhemmuuden kivijalka. Teoksessa Syrjälä, Jaana 2005: Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto. Helsinki. 43–49.
- McKie, Linda & Cunningham–Burley, Sarah (toim.): Families in Society. Boundaries and Relationships. Policy Press. Bristol.
- McKie, Linda & Cunningham–Burley, Sarah & McKendrick, John H.: Families and Relationships: boundaries and bridges. Teoksessa McKie, Linda & Cunningham–Burley, Sarah (toim.): Families in Society. Boundaries and Relationships. Policy Press. Bristol, 3–18.
- Metsämuuronen, Jari 2006a: Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä, 1–78.

- Metsämuuronen, Jari 2006b: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä, 79–148.
- Metsämuuronen, Jari 2009: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4.laitos.1.painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2001: Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltonen, Juhani & Valli Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimeneelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä, 44–67.
- Moring, Anna 2013: Oudot perheet: Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Neitola, Marita 2011: Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen –vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. *Annales Universitatis Turkuensis* 324. Turun yliopisto. Turku.
- Niemelä, Pauli 2008: Sosiaalityö tieteenä. Teoksessa Puurunen, Piia & Suonio, Mari & Väänänen-Fomin, Marja (toim.): Tutkiva Sosiaalityö. Sosiaalityön tiede- ja teoria-perusta. *Talenta-lehti / Sosiaalityön tutkimuksen seura*, 17–27.
- Niiniluoto, Ilkka 2002: Tieteen tunnuspiirteet. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-Paino. Tampere, 30–41.
- Niskanen, Sirkka: Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkintaymmärtäminen. 2. painos. Dark Oy. Vantaa, 89–114.
- Närvi, Johanna 2014: Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Tampereen yliopisto. Helsinki.
- Nätkin, Ritva 2003: Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus. Helsinki. 16–38.
- Ojaniemi, Eveliina 2016. Lastenneuvolan ennaltaehkäisevän perheryhmätöinnän sosiaalisen tukemisen merkitys vanhemmalle. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.
- Pasanen, Kaarina ja Pärssinen-Hentula, Irene 2011: Adoptiolapsen ja hänen vanhempiensa vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirja (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro Oy. Helsinki. 217–236.
- Perheinterventio Lokikirja 2010.
- Perttula, Juha 2005: Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkintaymmärtäminen. 2. painos. Dark Oy. Vantaa, 115–162.
- Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-Paino. Tampere, 58–69.
- Pohjola, Kirsi 2005: Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.): Voimaa perhetyöhön. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu, 43–60.

- Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 11–31.
- Punamäki: Punamäki, Raija-Leena 2011: Vanhemmuuteen siirtyminen: Raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirja (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro Oy. Helsinki, 105.
- Puuronen, Vesa 2007: Etnografinen tutkimus. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 101–120.
- Rauhala, Ilona 2011: Uskalla! Nainen työelämässä. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Rauhala, Maija 2008: Kun kaksi onkin kolme. Parisuhde, vanhemmuus ja lapsen kehitys vanhemmuuteen siirtymisen vaiheessa. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Rautio, Henna 2014: Hyvä vanhempi pitää huolen myös itsestään. Hyvä vanhemmuus lasten ja nuorten tulkitsemana. Pro gradu –tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- Redshaw, Maggie & Martin, Colin 2014: Editorial. The Couple relationship before and during transition to parenthood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*. Vol. 32. No. 2. 109–111.
- Repetti, Rena L & Sears, Meredith S & Bai, Sunhye 2015: Social and Emotional Development in the Context of the Family. University of California. Los Angeles, 156–161.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2011: Tutkimuksen voimasanat. WSOY. Helsinki.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2009: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2 uudistettu painos. 1 painos 2005. Vastapaino. Tampere.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2009: Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2 uudistettu painos. 1 painos 2005. Vastapaino. Tampere, 22–56.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010: Monisäikeinen perhetyö. WSOY. Helsinki.
- Salonen, Toivo 2010: Ihmisen idea. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.
- Silvén, Maarit & Kouvo, Anna 2008: Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula (toim.): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki. 98–116.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Viitattu 14.10.2016.
http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja%20perhepalveluiden%20muutosohjelma.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004: 14. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Suoninen, Eero 2011: Ihanteet ja arki. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen haasteet nyky-Suomessa. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Punamäki, Raija-Leena

- & Tamminen, Tuula (toim.): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki, 142–159.
- Talentia 2013: Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 6.painos. Helsinki.
- Tilastokeskus 2016a. Viitattu 18.1.2016
<http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tilastokeskus 2016b. Viitattu 19.1.2016
http://www.stat.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2016c. Viitattu 19.1.2016
http://www.stat.fi/til/perh/2014/02/perh_2014_02_2015-11-27_kat_005_fi.html
- Tilastokeskus 2016d. Viitattu 26.8.2016.
http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-11-07_003.html
- Tilastokeskus 2016e. Viitattu 26.8.2016
https://www.stat.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-21_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2016f. Viitattu 26.8.2016.
http://www.stat.fi/til/synt/2015/synt_2015_2016-04-14_tie_001_fi.html
- Tiittula, Johanna & Ruusuvuori, Liisa 2009: Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. uudistettu painos. 1 painos 2005. Vastapaino. Tampere, 22–56.
- Tuhkasaari, Pirjo 2016. Viitattu 27.1.2016.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/09/25/lapsi-ei-unohda-vanhempiensa-eroa>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Viitattu 1.2.2016. <http://www.tenk.fi/>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Valkonen, Leena 2006: Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Valkonen, Leena 1995: Kuka on minun vanhempani? Perhehoitonuorten vanhempiuhteet. Stakes sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, tutkimuksia 52. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Vierelä, Vappu 2016: Perheen sisäisen vuorovaikutuksen merkitys vanhemmuudessa. Sosiaalityön kandidaatin tutkielma. Lapin yliopisto.
- Vilén, Marika & Hansen, Maija & Janhunen, Tarja & Kytöpuu, Katri & Salo, Saara & Seppänen, Paula & Seppänen, Sami & Tapio, Nina 2010: Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, Marika & Seppänen, Paula & Tapio, Nina & Toivanen, Riikka (toim.): Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Oy Nord Print Ab. Helsinki. 9–60.
- Viinikka, Anne & Sourander, Johanna & Oksanen, Eeva 2014: Vahvuutta vanhemmuuteen – perheryhmä. Teoksessa Viinikka, Anne (toim.): Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Hämeen Kirjapaino Oy. Tampere, 121–141.
- Väestöliitto. Viitattu 22.1.2016.
<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>
- Väänänen, Riitta 2013: Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio.

Yesilova, Katja 2009: Ydinperheen politiikka. Hakapaino. Helsinki.

YLE uutiset 2016. Viitattu 20.10.2016.

<http://yle.fi/uutiset/3-9238022>

Ylitalo, Pertti (toim.) 2011: Roolikartta. Vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Kuntatalon paino. Helsinki.

Liitteet

LIITE 1

Hei!

Opiskelemme Lapin yliopistossa sosiaalityötä ja teemme pro gradu –tutkielmaa vanhemmuudesta ja Perheeksi-ryhmäneuvolatoiminnasta. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten ja mistä vanhemmuus Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana rakentuu, mitä on hyvä vanhemmuus ja mikä merkitys ryhmäneuvolalla on vanhemmuuteen kasvamisessa. Tutkielmamme ohjaajina toimivat Lapin yliopiston professori Anneli Pohjola ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kehittämispäällikkö Asta Niskala.

Tutkimusaineisto kerätään haastatteleamalla Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneita perheitä, jotka haluavat kertoa omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Tarkoituksena on tehdä haastattelut perheittäin, jossa molemmat vanhemmat mahdollisuuksien mukaan olisivat läsnä. Haastattelupaikkana voi toimia oma kotinne tai jokin muu soveltuva paikka. Haastattelut nauhoitetaan, mutta haastatteluaineisto, tallenteet ja muu materiaali tuhotaan haastattelujen analysoinnin jälkeen. Tutkielman tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti eikä valmiista tutkielmasta voi tunnistaa yksittäisiä vanhempia tai perheitä. Tutkimuksen ja sen tulosten esittelyn yhteydessä ei missään vaiheessa tule ilmi haastateltavien henkilöllisyys tai mikään tunnistettavuuteen liittyvä tekijä. Saatuihin tietoihin nähden noudatamme salassapitovelvollisuutta.

Toivomme, että palautatte suostumuksen yhteystietoineen allekirjoitettuna viimeisessä ryhmäneuvolassa terveydenhoitajallenne. Otamme viimeisen ryhmäneuvolakäynnin jälkeen yhteyttä haastatteluajan sopimiseksi.

Tutkimuksemme onnistumisen kannalta olisi tärkeää, että mahdollisimman moni perhe osallistuisi haastatteluun. Vastaamme mielellämme tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,
Taru Kilpelä ja Vappu Vierelä
tkilpela@ulapland.fi; vakinnun@ulapland.fi

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN

Lapin yliopiston sosiaalityön opiskelijat ovat tekemässä sosiaalityön pro gradu – tutkielmaa Lapin yliopistolle vanhemmuudesta ja Perheeksi-ryhmäneuvolatoiminnasta. Tutkimuksen aineisto kerätään haastatteleamalla Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneita vanhempia.

Suostun/ suostumme osallistumaan haastatteluun.

Päiväys ___/___ 2016,ryhmäneuvolan vetäjä_____

allekirjoitus/allekirjoitukset_____

nimenselvennys_____

Yhteystiedot (puh)_____

LIITE 2

Teemahaastattelun runko (Taru Kilpelä ja Vappu Vierelä)

Tutkimuskysymykset, joihin haastatteluilla haetaan vastauksia:

1. Miten ja mistä vanhemmuus Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana rakentuu?
2. Mitä on hyvä vanhemmuus Perheeksi-ryhmäneuvolaan osallistuneiden kertomana?
3. Mikä (koettu) merkitys Perheeksi-ryhmäneuvolalla on vanhemmuuteen kasvamisessa?

1. Mitä vanhemmuus on?

- millaisista tekijöistä vanhemmuus koostuu
- mitä vanhemmuuteen kuuluu
- mitä rooleja vanhemmilla on
- miten roolit syntyvät
- kuka roolit asettaa: mikä on oma käsitys, eroaako se muiden näkemyksistä ja miten

2. Miten perheen sisällä ajattelutavat (näkemykset vanhemmuudesta) eroavat, vai eroavatko? Monta vanhemmuutta samassa perheessä?**3. Mikä tekee vanhemmuudesta hyvän?**

- millaista on hyvä vanhemmuus
- mitkä tekijät tekevät hyvän juuri teidän vanhemmuudesta

4. Kuvaile sellaista tilannetta/päivää, jolloin sinulla on ollut onnistunut olo vanhempana?**5. Kuvaile sellaista tilannetta/päivää, jolloin tunnet epäonnistuneesi vanhempana?****6. Mitkä asiat vaikuttavat vanhemmuuteen?**

- esim. parisuhde, perheen vuorovaikutus, oma kokemus, muiden näkemykset, yhteiskunta, taloudelliset asiat, tukiverkosto, koulutus, työllisyys

7. Mitkä asiat haastavat tai vaikeuttavat omaa vanhemmuutta?**8. Mitkä asiat edistävät tai tukevat omaa vanhemmuutta?****9. Minkälainen merkitys ryhmäneuvolalla on ollut vanhemmuuteen kasvamisessa?**

- miten se on vaikuttanut omaan vanhemmuuteen, vanhemmaksi kasvamiseen
- onko haastanut pohtimaan omia käsityksiä, omaa kuvaa vanhemmuudesta
- mikä merkitys ryhmäneuvolalla on uudessa elämäntilanteessa
- onko tullut ristiriitoja näkemyksistä ja ajatuksista muiden ryhmäneuvolaan osallistuneiden kesken, millaisia
- onko ristiriitoja oman ja ryhmän vetäjän välillä, millaisia
- miten oma käsitys vanhemmuudesta suhteutuu ryhmäneuvolassa vanhemmuudesta käytyihin keskusteluihin? (samaa mieltä, eroavaisuuksia, ristiriitoja)
- miten vanhemmuuden roolikartan roolit ovat olleet esillä ryhmäneuvolassa, onko jokin rooli korostunut erityisesti, miksi? (roolit: huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja)

10. Osallistuisitteko uudelleen Perheeksi-ryhmäneuvolaan, mitä nostaisitte enemmän esille, mitä muuttaisitte ja mitä erityisen hyvää säilyttäisitte siinä?

- Mitä saisitte tästä tulevaisuuteen? (vertaa siihen, jos ryhmää ei olisi ollut)
- Mitkä asiat saivat osallistumaan ryhmään?
- Mitä odotuksia ryhmälle oli?
- Millaisia asioita ryhmä on tuonut omaan vanhemmuuteen/uuteen elämäntilanteeseen?
- Millaisista asioista olitte ryhmässä eri mieltä?
- Korostuivatko jotkin asiat liikaa? Mitkä? Miksi?
- Jatkuvatko ryhmäneuvolassa käydyt keskustelut myös ryhmäneuvolan ulkopuolella? Kotona?

KIITOS! ☺